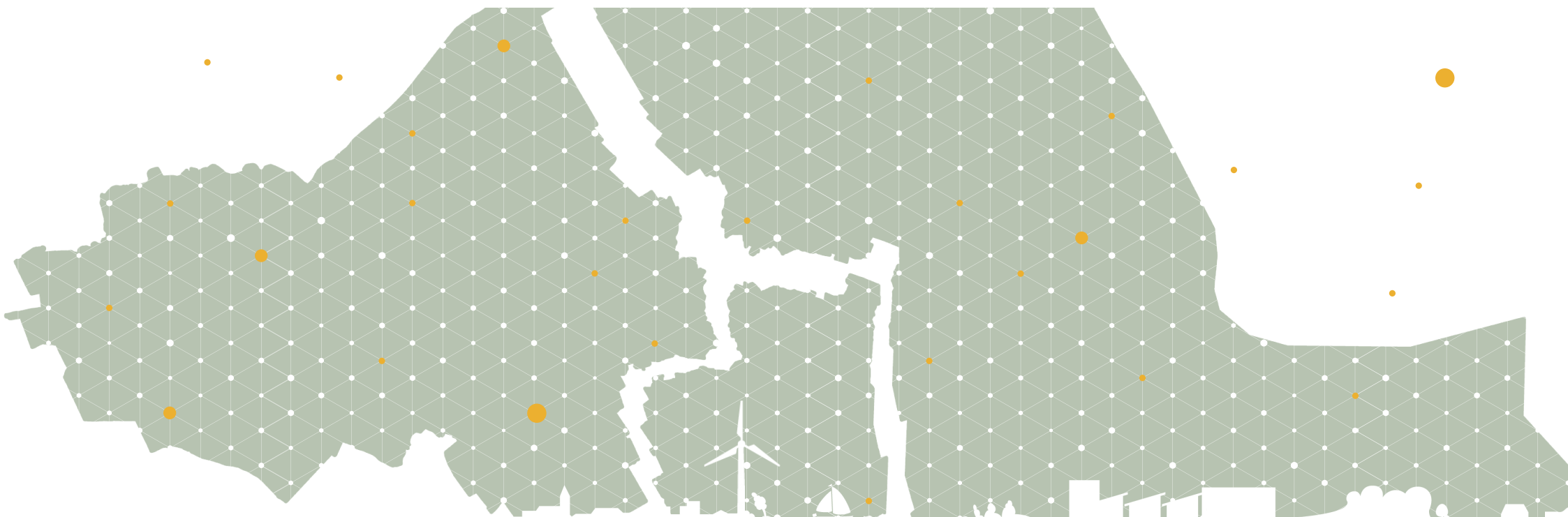
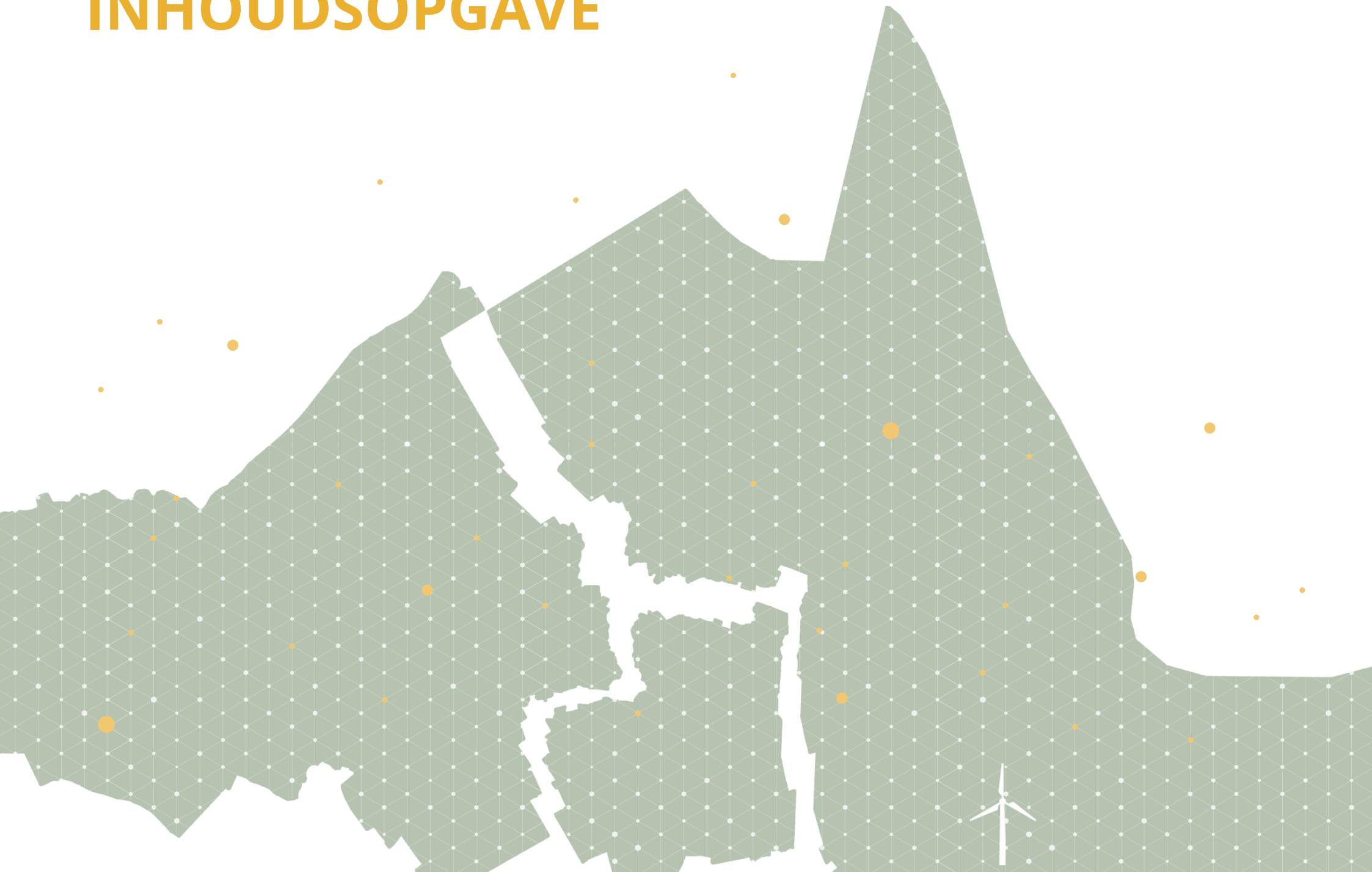


RUIMTE VOOR ENERGIE

EEN VISIE OP DE RUIMTELIJKE INPASSING VAN HERNIEUWBARE ENERGIE



INHOUDSOPGAVE



SAMENVATTING

1	Inleiding	10
1.1	Doel	11
1.2	Relatie met de Regionale Energie Strategie (RES)	11
1.3	Relatie met omgevingswet	11
1.4	Totstandkoming visie	13
1.5	Opzet en leeswijzer visie	13

DEEL 1 – BOUWSTENEN

2	Landschappelijke context	18
2.1	Landschappelijke opbouw	19
2.2	Dijkenlandschap	19
2.3	Wierdenlandschap	21
2.4	Wegdorpenlandschap (op veen en klei)	23
2.5	Stedelijke gebieden	25
2.6	Natuurgebieden	25

3	Bestaande beleidskaders	26
3.1	Klimaatakkoord	27
3.2	Beleid zonne-energie	27
	3.2.1 Rijksbeleid	27
	3.2.2 Provinciaal beleid	29
	3.2.3 Gemeentelijk beleid	29
3.3	Beleid windenergie	29
	3.3.1 Rijksbeleid	29
	3.3.2 Provinciaal beleid	31
	3.3.3 Gemeentelijk beleid	31
3.4	Wet Natuurbescherming	31

4	De samenleving	32
4.1	Inwoners	33
	4.1.1 Inwonerssessies	33
	4.1.2 Resultaten enquête	33
4.2	Maatschappelijke partners	35
4.3	Industrie/bedrijventerreinen	37

DEEL 2 – VISIE OP HERNIEUWBARE ENERGIE

5	Visie en speerpunten	40
5.1	Lange termijn: naar een energieneutrale gemeente in 2050!	41
5.2	Speerpunten tot 2030	45
	5.2.1 Speerpunt 1: Besparen stimuleren	45
	5.2.2 Speerpunt 2: inzetten op opwek van energie dichtbij de gebruiker	47
	5.2.3 Speerpunt 3: Stimuleren lokale participatie	49
	5.2.4 Speerpunt 4: Onder voorwaarden toestaan van initiatieven & innovatie op bovenlokaal niveau	51
5.3	Van speerpunten naar initiatieven: sturen op tempo en volgorde	53

DEEL 3 – RUIMTELIJK AFWEGINGSKADER INITIATIEVEN HERNIEUWBARE ENERGIE (WIND & ZON)

6	Omgaan met initiatieven	56
6.1	Bekende en onbekende toekomst	57

7	Locatiekeuze: initiatieven voor zon en wind	58
7.1	Locatiekeuze: werking zonne- en windladder	59
7.2	Zonneladder	61
	7.2.1 Stap 0. Uitzonderingsgebieden	61
	7.2.2 Stap 1. Op dak of erf	63
	7.2.3 Stap 2. Binnen bebouwd gebied	63
	7.2.4 Stap 3. Buiten bebouwd gebied	67
7.3	Windladder	71
	7.3.1 Stap 0. Uitzonderingsgebieden	71
	7.3.2 Stap 1. Op dak of erf	73
	7.3.3 Stap 2. Binnen bebouwd gebied	74
	7.3.4 Stap 3. Buiten bebouwd gebied	75

8	Landschappelijke inpassing wind- en zonne-energie	76
8.1	Landschappelijke inpassing van zonneparken	77
	8.1.1 Uitgangspunten	77
	8.1.2 Koppelkansen	77
	8.1.3 Randvoorwaarden milieu en gezondheid	77
	8.1.4 Landschappelijke inpassing	77
8.2	Landschappelijke inpassing windturbines (grondgebonden en op het dak)	80
	8.2.1 Uitgangspunten	80
	8.2.2 Randvoorwaarden milieu en gezondheid	80
	8.2.3 Landschappelijke inpassing	80

9	Participatie en eigenaarschap	82
9.1	Procesparticipatie	83
	9.1.1 Rollen	83
	9.1.2 Proceswijzer	83
9.2	Financiële participatie	85
	9.2.1 Meedoen in financiering	85
	9.2.2 Meedoen in exploitatie	85

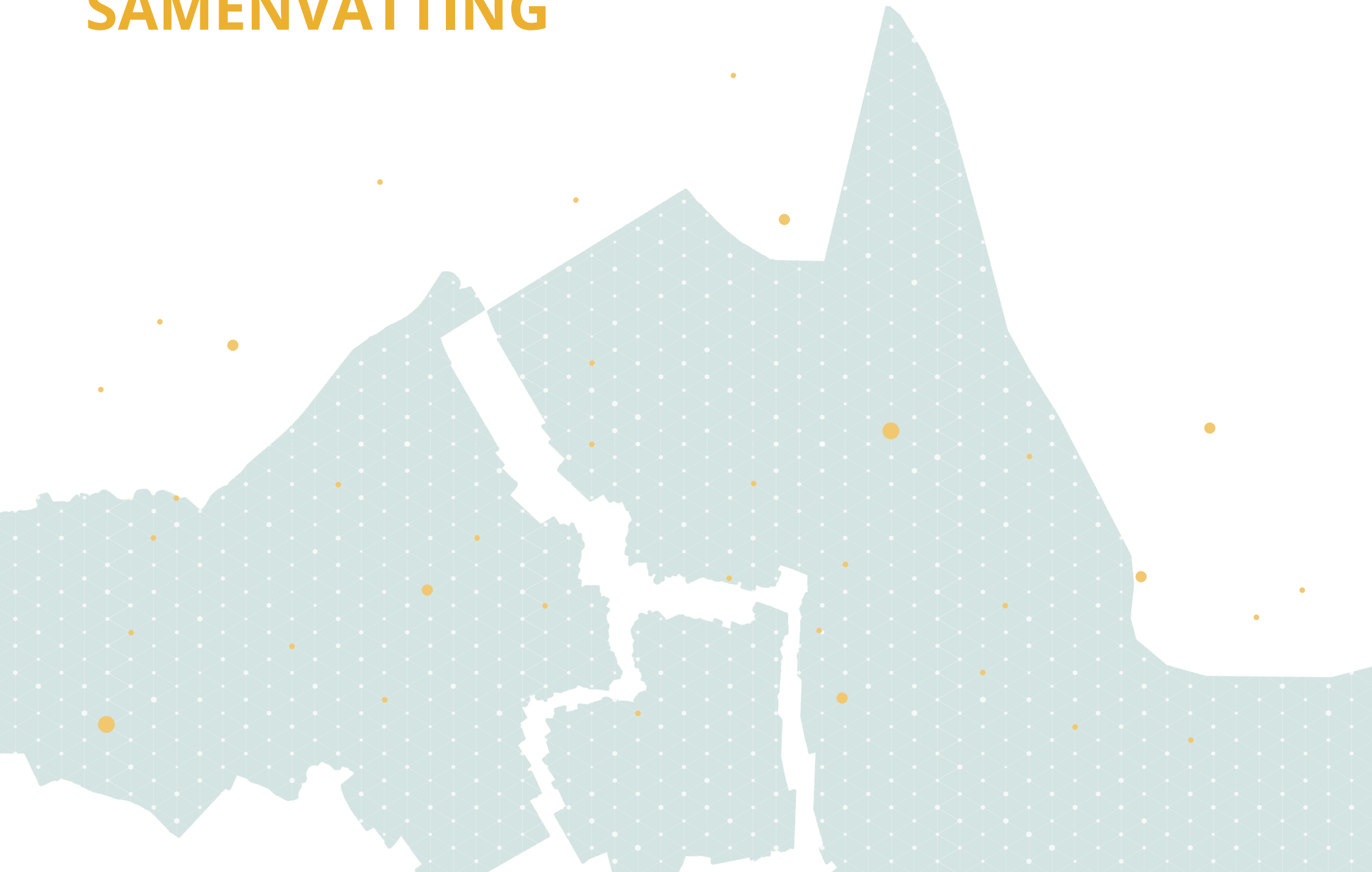
DEEL 4 – UITVOERING

10	Evaluatie, monitoring en uitvoering	90
10.1	Evaluatie	91
10.2	Uitwerking visie	91
10.3	Uitvoeringsparagraaf	91
	10.3.1 Werking visie en toetsingskader	92
	10.3.2 Weigeringsgronden initiatieven	92

BIJLAGEN

- I - Energieopgave
- II - Factsheets
- III - Resultaten enquête
- IV - Verslagen inwonerssessies
- V - Uitvoeringsprogramma actielijst
- VI - Begrippenlijst
- VII - Kaarten

SAMENVATTING



Doel (hoofdstuk 1)

De visie 'Ruimte voor Energie' geeft richting aan een toekomst waarbij op een duurzame manier wordt voorzien in energie in de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum. De basis daarvoor ligt in de wens om te voldoen aan de ambities van het Klimaatakkoord.

De visie geeft koers voor de verduurzaming op de lange termijn en biedt (ruimtelijke) kaders voor de initiatieven die zich nu voordoen in de gemeenten. Op dit moment zijn dat vooral initiatieven op het gebied van wind- en zonne-energie. Voor deze initiatieven is een afwegingskader opgesteld dat houvast biedt bij het begeleiden en beoordelen van initiatieven voor wind- en zonne-energie.

Bouwstenen (hoofdstukken 2-4)

Verschillende bouwstenen leggen de basis onder de visie:

- de landschappelijke kwaliteiten en diversiteit in de gemeenten: het behouden van en verder bouwen aan de landschappelijke en cultuurhistorische waarden staat voorop;
- het bestaande beleid: gemeentelijke beleidsuitgangspunten en provinciale regelgeving zijn kaderstellend;
- de samenleving: om de energietransitie daadwerkelijk mogelijk te maken is draagvlak van de samenleving van groot belang. In de totstandkoming van deze visie is de inbreng die door de aanwezigen bij de diverse bijeenkomsten in de dorpen en wijken is gegeven veelvuldig meegenomen en meegewogen.

Visie (hoofdstuk 5)

De bouwstenen, de grootte van de opgave en de ambities van de gemeente hebben geleid tot een visie vanuit drie principes.

1. **De opgave wordt niet afgewenteld op andere gemeenten of in tijd, maar nu al worden stappen gezet richting energieneutraal binnen de gemeenten.** De gemeentelijke energievraag (voor de gebouwde omgeving en de mobiliteit) lossen de gemeenten samen op. Daarbij is een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen, van gemeente tot lokale bedrijven, energiecoöperatie en inwoners nodig om steeds stappen te kunnen zetten richting energieneutraal in 2050.
2. **De ruimtelijke gevolgen van de energietransitie wordt waar mogelijk zo beperkt mogelijk gehouden.** Het landelijk gebied van de gemeenten wordt gewaardeerd vanwege de aanwezige kwaliteiten en als landbouwgebied. Daarom wordt zoveel mogelijk ingezet op het beperken van de ruimtelijke impact van de verduurzamingsopgave.

3. **De verduurzamingsopgave wordt met en voor de inwoners gerealiseerd.** Vanuit het oogpunt van draagvlak en vanuit de wil om de verduurzaming nadrukkelijk ook ten goede te laten komen aan de eigen samenleving, zetten de gemeenten zich in voor lokaal eigenaarschap. Ook willen de gemeenten de lokale kennis benutten en inzetten om koppelkansen vorm te geven,

Volgorde

Vanuit deze principes is gekozen voor een volgorde waarin de energietransitie vorm kan krijgen. Daarbij wordt als basisgedachte gehanteerd: verminderen van het energieverbruik waar dat kan en het opwekken van duurzame energie zo dicht mogelijk in de buurt waar het ook wordt gebruikt: bij de gebruiker zelf op dak of erf of collectief bij een dorp of wijk. De ruimtelijke impact wordt zo beperkt mogelijk gehouden. Het resterende deel van de energievraag dat niet lokaal kan worden opgelost, zal van bovenlokale energievoorzieningen komen of vanuit innovatiekansen worden ingevuld.

Tempo

Naast volgorde is tempo belangrijk. De inwoners hebben aangegeven dat het van belang is dat het tempo waarin de verduurzamingsopgave vorm krijgt draagbaar en navolgbaar is voor de samenleving. Bovendien willen de gemeenten zoveel mogelijk het realiseren van hernieuwbare energie op eigen erf of dak stimuleren. Dat gewenste gedrag kan niet worden afgedwongen, maar het gebruik van (landbouw)gronden, kan wel worden getemporiseerd. Daarom wordt er vooreerst afgebakende ruimte geboden aan initiatieven voor zonneparken op de grond. Dit biedt bovendien de mogelijkheid voor bijsturing en ruimte voor afstemming met de (kwantitatieve) opgave die vanuit de RES aan de gemeenten wordt toebedeeld.

De beschikbare ruimte voor zonneparken is per kern:

- Kleine kernen (tot 750 inwoners): maximaal 1,5 ha. per zonnepark en een maximale totale oppervlakte van 1,5 ha.
- Middelgrote kernen (750 – 2000 inwoners) : maximaal 2 ha. per zonnepark en een maximale totale oppervlakte van 2 ha.
- Grote kernen (2000 – 10.000 inwoners): maximaal 3 ha. per zonnepark en een maximale totale oppervlakte van 3 ha.
- Kernen Delfzijl en Appingedam (> 10.000 inwoners) : maximaal 5 ha. per zonnepark en een maximale totale oppervlakte van 10 ha.

Voor het landelijk gebied wordt vooreerst ruimte geboden aan 3 zonneparken: per landschapstype een park.

Het gebied rond Oosterhorn is een uitzonderingsgebied: daar wordt meer ruimte geboden voor zonne-energie als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling.

Afwegingskader (hoofdstuk 6)

Als onderdeel van de visie is een afwegingskader opgesteld voor initiatieven voor wind- en zonne-energie, juist omdat dit initiatieven zijn waar de gemeenten nu veelvuldig mee worden geconfronteerd. Dit ruimtelijke afwegingskader geeft inzicht in de aspecten die de gemeenten belangrijk vinden bij de totstandkoming van initiatieven. Daarbij gaat het om:

- locatiekeuze;
- landschappelijke inpassing;
- participatie en eigenaarschap.

Van initiatiefnemers wordt geëist dat zij op elk van deze drie onderdelen een onderbouwing leveren. Als deze onderbouwing in alle gevallen door de gemeente als afdoende wordt beoordeeld, wordt de ruimtelijke procedure gestart om uiteindelijk tot vergunningverlening over te gaan.

Locatiekeuze (hoofdstuk 7)

Niet alle locaties in de gemeenten zijn even geschikt voor vormen van hernieuwbare energie. In de visie is aangegeven dat de gemeenten bovendien de voorkeur geven aan opwek dichtbij de gebruiker. Het is van belang dat de zonneparken binnen bebouwd gebied passen bij de maat en schaal van de kern. De insteek is dat energie die lokaal wordt opgewekt, ook door de dorpen/wijken wordt gebruikt. Daarmee is er een directe koppeling tussen het energiegebruik van de kernen en de omvang van de zonneparken.

Plannen voor buiten de bebouwde kom zijn dan een aanvulling op initiatieven voor hernieuwbare energie binnen de bebouwde kom. Daarnaast is het van belang dat zonneparken, windturbines en andere vormen van hernieuwbare energie verder bouwen op en aan de landschappelijke kenmerken van de gemeenten. Daarom is voor de locatiekeuze een zonneladder en een windladder opgesteld. Deze ladders sturen op een verantwoorde locatiekeuze voor initiatieven. Met de ladders wordt hiërarchie aangebracht in de geschiktheid van locaties voor wind- en zonne-energie.

Leveringszekerheid

Omdat de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk nu niet berekend is op een grote toename aan duurzaam opgewekte energie, wordt aan de realisatie van zon- en windenergie de extra voorwaarde verbonden dat er zicht is op een netaansluiting of dat er bijvoorbeeld opslagcapaciteit beschikbaar is.

Zonneladder

In de zonneladder wordt onderscheid gemaakt in 4 soorten locaties:

0. uitzonderingsgebieden: natuurgebieden die onderdeel zijn van het NNN en de bos- en natuurgebieden buiten NNN, 100 meter-zones langs de belangrijkste invalswegen van de kernen, de historische natuurlijke laagtes en de oude dijken
1. op dak of eigen erf;
2. binnen de bebouwde kom;
3. buiten de bebouwde kom.

Binnen de bebouwde kom moet rekening worden gehouden met wierden en eventueel beschermde stads- en dorpsgezichten. Vooral voor initiatieven buiten de bebouwde kom zijn er aanvullende randvoorwaarden verbonden als er sprake is van een locatie in een gebied met landschappelijke waarden. Daarnaast wordt als vuistregel voor de verschillende landschapstypen, op basis van de gemiddelde perceelsgrootte in de landschappen, de volgende maten als richtgetal gehanteerd:

- wierdenlandschap: max. 10 ha. voor een zonnepark;
- dijkenlandschap: max. 12 ha. voor een zonnepark;
- wegdorpenlandschap: max. 12 ha. voor een zonnepark .

Windladder

Ook de windladder kent vier soorten locaties:

0. uitzonderingsgebieden: natuurgebieden die onderdeel zijn van het NNN en de bos- en natuurgebieden buiten NNN, de Dollardpolders, beschermde gezichten, de historische natuurlijke laagtes en de wierden;
1. op dak of eigen erf;
2. binnen de bebouwde kom;
3. buiten de bebouwde kom.

Kleine windturbines zijn al gemeengoed in de gemeenten. De mogelijkheden

hiervoor worden verruimd.

De gemeenten gaan wel terughoudend om met grote windturbines. De gemeenten willen samen met de provincie Groningen verkennen of er ruimte geboden kan worden aan grote windturbines in de vorm van dorpsmolens die eigendom zijn van inwoners uit de directe omgeving.

Bedrijventerrein Oosterhorn heeft een uitzonderingspositie. Op Oosterhorn kunnen, naast hetgeen al vergund of aangevraagd is, nieuwe windturbines worden gerealiseerd ter vervanging van bestaande parken.

Inpassing (hoofdstuk 8)

Voor de inpassing van zonneparken en windenergie gelden in algemene zin de volgende uitgangspunten:

- Een zonnepark is altijd landschappelijk ingepast in de omgeving.
- Windturbines staan op plekken die een logische landschappelijke of stedenbouwkundige verankering.
- De landschappelijke inpassing van wind- of zonne-energie komt tot stand in samenwerking met dorpen/ wijken of lokale energiecoöperaties.
- Bij de landschappelijke inpassing worden koppelkansen benut als onderdeel van de gebiedsontwikkeling.

Afhankelijk van het landschapstype zijn richtlijnen openomen voor de landschappelijke inpassing van zonneparken en windturbines.

Participatie (hoofdstuk 9)

Bij alle initiatieven is het belangrijk dat steeds de samenwerking wordt gezocht met en tussen inwoners, lokale organisaties en energiecoöperaties. Op die manier wordt direct een lokale betrokkenheid georganiseerd bij duurzaamheidsinitiatieven. Bovendien wordt op deze manier ook de lokale kennis van de fysieke leefomgeving ingebracht in het proces.

Participatie valt uiteen in twee aspecten: procesparticipatie en financiële participatie. Bij procesparticipatie gaat het erom of en hoe belangstellenden betrokken worden bij de ontwikkeling en het ontwerp/landschappelijke inpassing van initiatieven en plannen. Bij financiële participatie gaat het over de mogelijkheid om financieel te participeren en eventueel (mede)-eigenaar te worden van een duurzaamheidsinitiatief.

Procesparticipatie

Het is belangrijk dat omwonenden en andere belanghebbenden worden betrokken bij de ontwikkeling van initiatieven voor duurzame energiewinning. Van initiatiefnemers wordt dan ook verwacht en gevraagd dat zij op gezette momenten in het ontwikkelproces in gesprek zijn met de omwonenden en belanghebbenden om zo te komen tot afspraken over:

- locatiekeuze;
- inpassing en omvang;
- deelname en eigenaarschap;
- koppelkansen;
- eventueel compensatie.

In de proceswijzer (zie paragraaf 9.1.2) zijn deze stappen gemarkeerd. Het doorlopen van de proceswijzer is niet noodzakelijk als het gaat om initiatieven op het eigen erf of eigen daken én voor eigen gebruik. In alle andere gevallen is het doorlopen van de processtappen noodzaak. Het gaat dan namelijk om initiatieven vanuit een collectief of initiatieven op een andere maat of schaal die raakt aan het dorp of de omgeving. Het is van het grootste belang dat omwonenden en andere belanghebbenden worden betrokken bij de ontwikkeling van initiatieven voor duurzame energiewinning. Van initiatiefnemers wordt dan ook verwacht en gevraagd dat zij op gezette momenten in het ontwikkelproces in gesprek zijn met de omwonenden en belanghebbenden.

Financiële participatie

Financiële participatie is geschikt om lokale gebondenheid en lokaal gebruik te regelen. In het participatietraject moet daarom ook onderzocht worden op welke wijze er voor lokale partijen en inwoners de mogelijkheid is om eigenaarschap te verwerven in projecten rond hernieuwbare energie. Het streven van de gemeente ligt op minimaal 50% lokaal eigenaarschap.

In beginsel zijn er twee manieren voor financiële participatie:

- meedoen in de financiering;
- meedoen in de exploitatie.

Naast financiële participatie kan ook financiële compensatie aan de orde zijn. Daarbij zijn er verschillende mogelijkheden: compenseren op individueel niveau of juist collectief, bijvoorbeeld in een gebiedsfonds.

Uitvoering (hoofdstuk 10)

Om handen en voeten te geven aan de uitvoering van de visie zullen de gemeenten de komende tijd benutten om de juridische borging van de visie vorm te geven. Belangrijk is dat de gemeenten ruimte houden om tempo te bepalen en (juridische) weigeringsgronden hebben voor initiatieven die niet passen binnen de kaders van de visie.

Reikwijdte: 3 gemeenten, ruimtelijk kader
Doel: visie lange termijn, handelingsperspectief korte termijn

BOUWSTENEN

- **Landschap:** kernkwaliteiten: wierden, water, weidsheid, historie, stadsrandzones
- **Beleid:** bestaande gemeentelijke ambities en uitgangspunten duurzaamheidsbeleid
- **Inwoners:** zet de eerste stappen in een volgbaar tempo, eigenaarschap bij inwoners
- **Partners:** zorg voor bewustwording, geef inwoners regie en benut koppelkansen
- **Industrie:** stem af op het elektriciteitssysteem (of verzin oplossingen die zonder kunnen), kies voor samenwerking, focus op warmte-oplossingen

VISIE

HERNIEUWBARE ENERGIE

Speerpunten (2030):

eerste stappen zetten, 4 speerpunten:

- **1:** besparen stimuleren
- **2:** inzetten op opwek van energie bij de gebruiker
- **3:** stimuleren lokale participatie
- **4:** : onder voorwaarden toestaan van initiatieven & innovatie op bovenlokaal niveau

Lange termijn (2050) :

voldoen aan ambities Klimaat-akkoord, passend tempo, zelf oplossen



Tempo is bepalend:

beperkt ruimte voor zonneparken en windturbines in eerste instantie

**RUIMTELIJKE UITWERKING
AFWEGINGSKADER INITIATIEVEN**



LOCATIES Gebiedsgerichte keuzes: **zon- en windladder**



INPASSING **Randvoorwaarden** landschappelijke meerwaarde

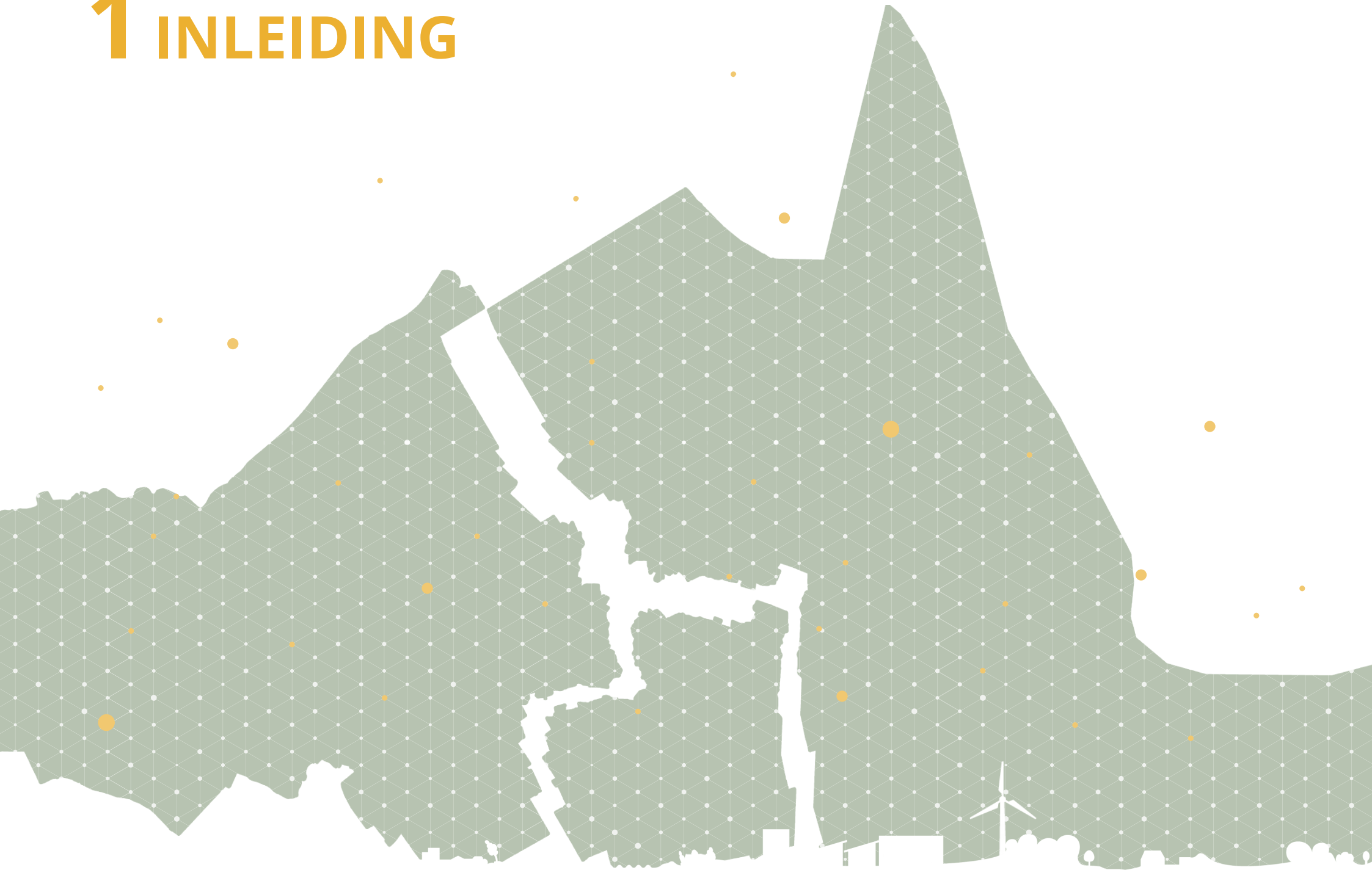


DRAAGVLAK **Proceswijzer** voor bouwen aan draagvlak en eigenaarschap.



doen!

1 INLEIDING



De gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum werken aan toekomst waarbij op een duurzame manier wordt voorzien in elektriciteit en warmte. Een mooie ambitie! In de gemeenten is dit al op diverse plekken te zien. In Delfzijl zijn grote wind- en zonneparken gerealiseerd, Loppersum is koploper in zonnedaken en in Appingedam en Delfzijl is een gasloze wijk in ontwikkeling. In het landelijk gebied zijn de kleine windturbines op agrarische erven inmiddels een gewoon beeld geworden.

Toch staat de gemeenten nog een grote opgave te wachten. In 2015 zijn in Parijs op wereldniveau afspraken gemaakt over het beperken van de opwarming van de aarde tot ruim onder de 2 graden Celsius. Deze afspraken zijn in Nederland uitgewerkt in een landelijk Klimaatakkoord. Dit Klimaatakkoord bevat een samenhangend pakket aan maatregelen dat moet resulteren in een CO₂-reductie van tenminste 49% in 2030 ten opzichte van het jaar 1990 en 80-95% CO₂-reductie in 2050. Deze afspraken hebben consequenties, ook op gemeentelijk niveau. Iedere gemeente zal daar een steentje aan moeten bijdragen. En hoewel de doelen in de tijd ver weg lijken, is de opgave zo groot, dat we nu de eerste stappen moeten zetten.

1.1 Doel

Om onze koers en ambitie te kunnen bepalen voor de komende jaren en om houvast te geven aan alle initiatieven die in onze gemeenten ontwikkeld worden, is deze visie 'Ruimte voor Energie' opgesteld. Op dit moment zijn dat vooral initiatieven op het gebied van wind- en zonne-energie, die bovendien veel ruimtelijke impact hebben. Deze visie geeft richting aan initiatieven en omvat een afwegingskader dat de gemeenten zullen gebruiken om aanvragen voor zonneparken en de bouw van windturbines te beoordelen. Daarbij is de insteek dat gemeenten sturen op locatiekeuze, landschappelijke inpassing en lokale participatie om een eerlijke verdeling van 'de lusten en de lasten' te bewerkstelligen.

Het ruimtelijk afwegingskader voor deze initiatieven vloeit voort uit een bredere blik op de energietransitie. Deze visie gaat daarom ook in op de ambities van de gemeenten voor de lange termijn (2050) in de lijn van het Klimaatakkoord en de eerste stappen die kunnen worden gezet voor de middellange termijn (2030). Deze stappen zijn geformuleerd vanuit de wetenschap dat 2050 nog ver weg is, de energietransitie volop in beweging is en te ver vooruit kijken daarom geen zin heeft.

1.2 Relatie met de Regionale Energie Strategie (RES)

In diverse regio's in Nederland wordt op dit moment gewerkt aan regionale afspraken om de doelen uit het nationale Klimaatakkoord te kunnen concretiseren. Hiervoor is Nederland verdeeld in 30 regio's¹. De gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum maken deel uit van de regio Groningen, die alle 12 gemeenten, de provincie en drie waterschappen omvat.

Aan de regio's is gevraagd een bod te doen hoe elke regio een bijdrage wil en kan leveren aan het behalen van de doelen uit het Klimaatakkoord. Voor de regio's gezamenlijk is een taakstellende opgave van 35 TW vastgelegd. De regio Groningen beraadt zich op dit moment over welk deel van die opgave zij voor haar rekening wil nemen.

Het doel van de RES is te komen tot regionaal gedragen keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. De focus van de RES ligt op de opgaven van de Klimaattafel gebouwde omgeving (warmte) en duurzame opwekking (elektriciteit). Deze visie vormt vanuit de drie gemeenten mede de input voor de afspraken en discussies die in de RES-regio Groningen worden gemaakt en gevoerd voor het onderdeel gebouwde omgeving en duurzame opwekking.

De onderhandelingen en oplossingen voor de industriële sector volgen een eigen spoor. In deze visie wordt niet verder op dat spoor ingegaan. De uitwerking van de verduurzamingsopgave van de industrie kan echter wel ruimtelijke consequenties hebben voor de gemeenten. Het ruimtelijk afwegingskader is daarom toepasbaar voor alle initiatieven op het gebied van wind- en zonne-energie ongeacht wie de initiatiefnemer is.

1.3 Relatie met de Omgevingswet

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet is een integrale bundeling van allerhande bestaande wetgeving op het gebied van ruimte en milieu. In de Omgevingswet worden een aantal nieuwe instrumenten geïntroduceerd. Zo vervangt de Omgevingsvisie de gemeentelijke structuurvisie en wordt het bestemmingsplan straks een omgevingsplan. Deze visie wordt een van de bouwstenen voor de nog te ontwikkelen Omgevingsvisie voor de toekomstige gemeente Eemsdelta.

¹ Zie www.regionale-energiestrategie.nl voor informatie over de Regionale Energie Strategie en de regio's.



Zonsondergang bij Delfzijl

Een van de veranderingen vanuit de gedachte van de Omgevingswet is ook dat niet meer wordt gewerkt met statische plannen met een vastgelegde tijdshorizon. De Omgevingswet koerst op een beleidscyclus waar evaluatie, monitoring en eventueel (op onderdelen) bijstellen van beleidsstukken centraal staat. In deze visie is die gedachtegang meegenomen. Zeker op het vlak van energietransitie volgen ontwikkelingen elkaar in rap tempo op. De visie is daarom ook geen statisch document maar gaat (in de gedachte van de Omgevingswet) uit van herijking en bijstelling op gezette momenten. Het hoofdstuk 10 (monitoring) is daar speciaal voor opgesteld.

De Omgevingswet verruimt daarnaast de blik van de ruimtelijke ordening naar de fysieke leefomgeving. Daarmee wil de Omgevingswet dat alle onderwerpen en thema's in de fysieke leefomgeving in samenhang en integraal worden bekeken. In deze visie gebeurt dat ook: energietransitie en verduurzaming worden gekoppeld aan kansen voor bijvoorbeeld klimaatadaptie, biodiversiteit, recreatie of gezondheid.

In de opzet van de Omgevingswet wordt het initiatief meer centraal gesteld. De overheid is steeds minder vaak zelf ontwikkelaar of initiator en de Omgevingswet wil ruimte bieden aan het snel kunnen meebewegen met de vragen vanuit de samenleving, de ondernemers en de markt. Dat vraagt van gemeenten een nieuwe rol: namelijk als regisseur. Gemeenten moeten al aan het begin van het proces kaders stellen voor ontwikkelingen waar vervolgens initiatiefnemers mee verder kunnen. In deze visie is deze nieuwe rol meegenomen. De visie stelt kaders waarbinnen initiatieven kunnen worden ontwikkeld. Gemeenten volgen het proces, de verantwoordelijkheid voor het resultaat ligt bij de initiatiefnemers.

Uiteindelijk hebben college en raad de verantwoordelijkheid voor het algemeen belang. Daarbij worden alle belangen gewogen. Een goed doorlopen proces waarin alle partijen en belangen op voorhand zijn meegenomen en een set met ruimtelijke afwegingskaders, zal de gemeente helpen in deze belangenafweging.

1.4 Totstandkoming visie

Bij de invulling van de gemeentelijke duurzaamheidsambities en vooral de ruimtelijke inpassing van verduurzamingsinitiatieven in de gemeenten is het van groot belang dat er draagvlak is bij de samenleving. De urgentie van de verduurzamingsopgave

wordt breed gevoeld bij inwoners en ondernemers, zeker nu de gevolgen van de gaswinning uit het Groningenveld voor veel inwoners duidelijk worden. Maar het tempo en de vorm van deze verduurzaming moeten passen bij de samenleving. Daarom is deze visie het resultaat van een intensief proces waar inwoners, industrie, maatschappelijke partners en andere belanghebbenden bij betrokken zijn geweest. In hoofdstuk 4 komt de inbreng van de samenleving als bouwsteen voor de visie uitgebreid aan bod. De visie geeft zo een breed gedragen koers voor een verdere verduurzaming van de gemeenten.

1.5 Opzet en leeswijzer visie

De opzet van de visie valt uiteen in vier delen. Hoofdstuk 1 geeft de aanleiding voor de ontwikkeling van deze visie. Deel 1 gaat in op de bouwstenen voor de visie. Deze bouwstenen vormen de onderleggers waarop de visie is gebouwd. De bouwstenen komen achtereenvolgens in de hoofdstukken 2, 3 en 4 aan bod: landschap, beleid en samenleving.

In hoofdstuk 2 wordt de landschappelijke context van de gemeenten uiteengezet. Deze landschappelijke context geeft de landschappelijke waarden weer die belangrijk zijn bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven op het vlak van hernieuwbare energie. Hoofdstuk 3 gaat in op de beleidsmatige context. Er zijn diverse gemeentelijke beleidsplannen en ook het Rijk en de provincie Groningen hebben in hun beleid ambities, regels en voorwaarden opgenomen voor de ruimtelijke ontwikkeling van hernieuwbare energie.

Hoofdstuk 4 richt zich op de input die de inwoners, maatschappelijke partners en de industrie hebben gegeven voor een goede strategie voor hernieuwbare energie.

Het tweede deel richt zich op de daadwerkelijke visie van de gemeenten.

Hoofdstuk 5 verwoordt de visie van de gemeenten op hernieuwbare energie voor de lange termijn en gaat in op de speerpunten voor de komende jaren.

Het derde deel omvat het ruimtelijk afwegingskader voor initiatieven. Daarbij wordt in hoofdstuk 6 allereerst ingegaan op de wijze waarop de gemeenten willen omgaan met initiatieven. Vanaf hoofdstuk 7 spitst het kader zich vervolgens toe op initiatieven op het gebied van windenergie en zonne-energie. In dit afwegingskader zijn 3 aspecten van belang: locatiekeuze, landschappelijke inpassing en het te doorlopen proces.

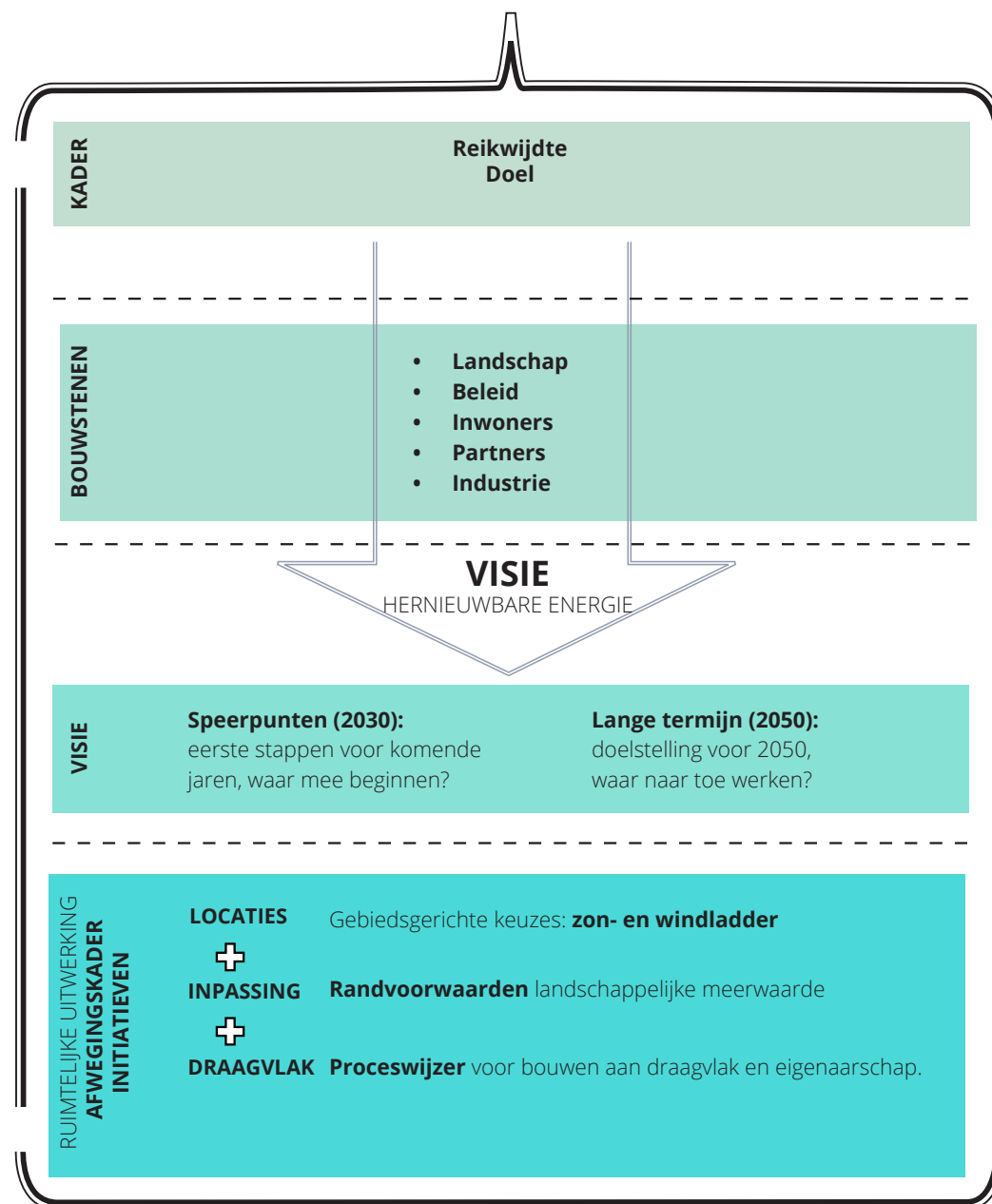


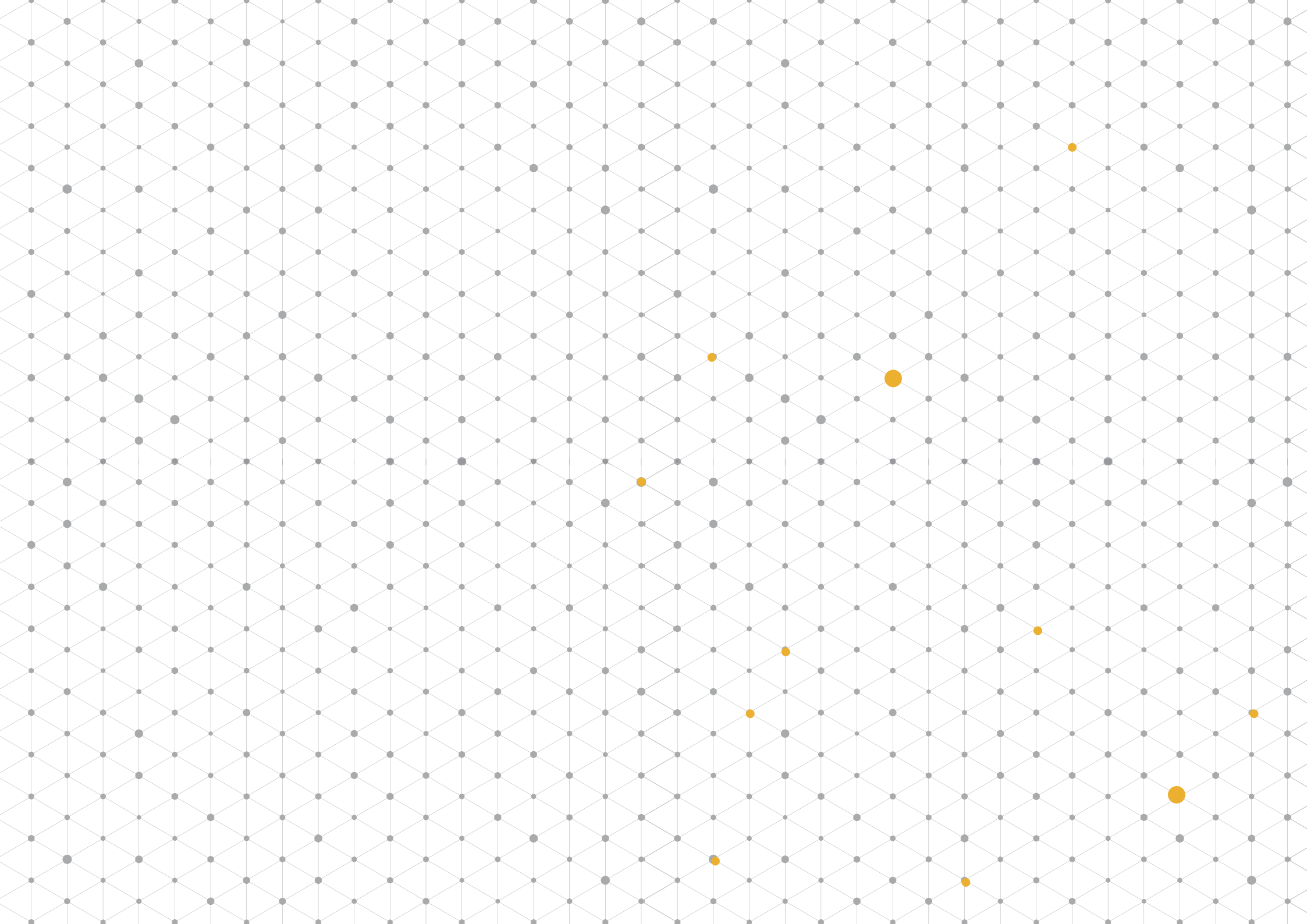
Zicht op windturbines bij de Punt van Reide

In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op locatiekeuze aan de hand van een zonne- en windladder. In hoofdstuk 8 komen de voorwaarden voor landschappelijke inpassing aan bod. Tot slot gaat hoofdstuk 9 in op de processtappen die moeten worden doorlopen om te bouwen aan draagvlak en lokale participatie.

Het vierde en laatste deel van de visie gaat over evaluatie en monitoring van de visie. Dat is te vinden in hoofdstuk 10.

In de bijlagen is achtergrondinformatie opgenomen, waaronder een begrippenlijst, informatie over de grootte van de verduurzamingsopgave van de gemeenten, de verslagen van de inwonerssessies en de resultaten van de online enquête. In de bijlagen zijn ook de (uitvergroete) kaarten te vinden die worden gebruikt in het afwegingskader voor initiatieven voor zonne- en windenergie.



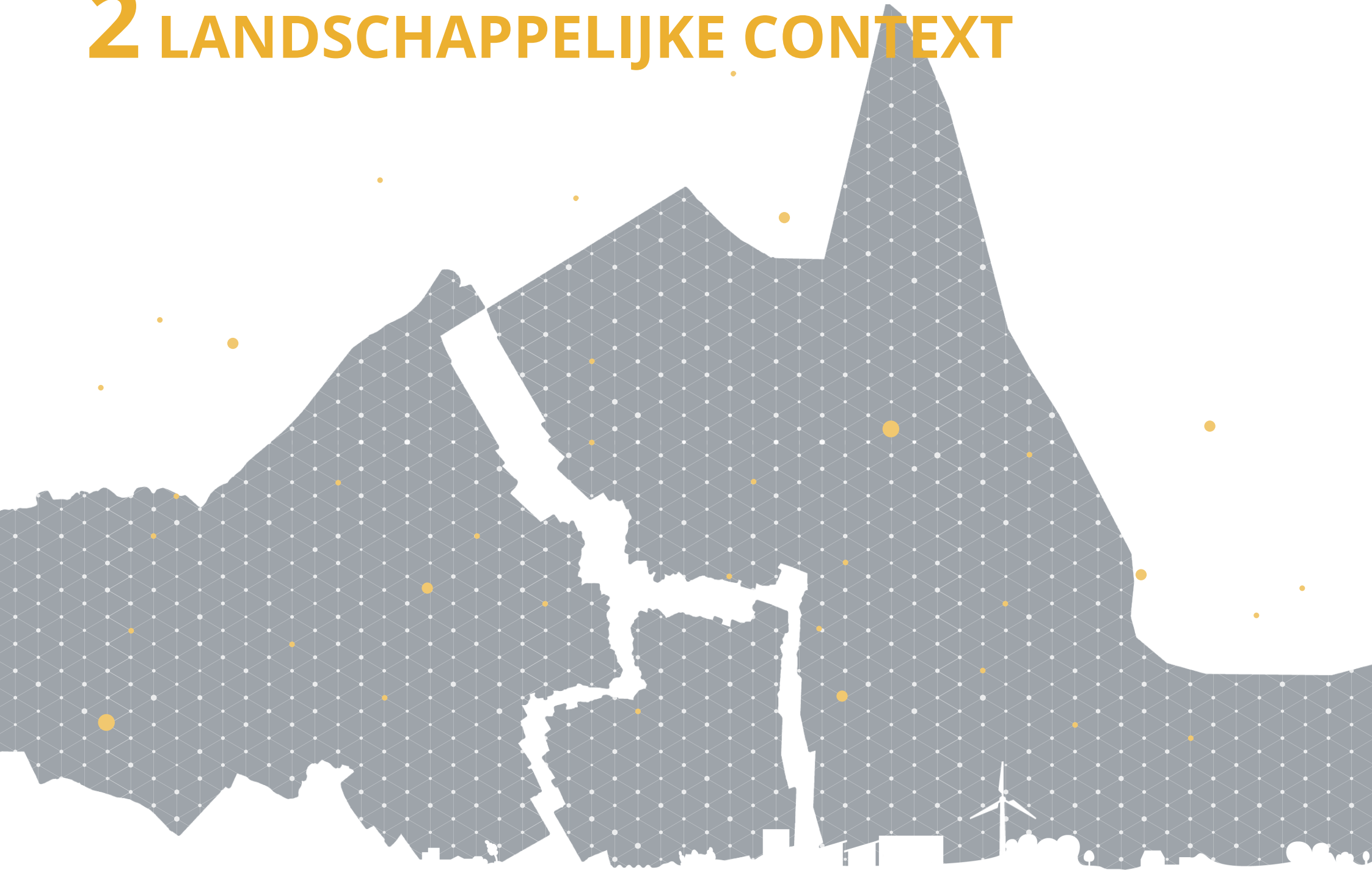


Deel 1

BOUWSTENEN



2 LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT



Veel initiatieven voor de opwekking van hernieuwbare energie liggen tot op heden in het landelijk gebied van de gemeenten. Zonneparken en windturbines komen immers binnen de bebouwde kom maar weinig voor. Het landschap is bijzonder en waardevol en draagt in grote mate bij aan de herkenbaarheid en identiteit van het gebied. Het landschap is daarom een belangrijke bouwsteen voor de visie. Daarbij is de insteek dat de landschappelijke waarden de basis leggen voor de mogelijkheden voor de energietransitie.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan in op de landschappelijke opbouw van de gemeente, de landschapstypen en de bijzondere waarden en kwaliteiten die daarin te onderscheiden zijn.

2.1 Landschappelijke opbouw

In de gemeenten zijn verschillende landschappen te onderscheiden. Deze landschapstypen zijn het resultaat van natuurlijke processen en menselijk handelen door de eeuwen heen. De onderscheiden landschapstypen zijn (op basis van de provinciale landschapsindeling):

- Het dijkenslandschap in het noordelijk deel van de gemeenten en ten zuidoosten van Termunterzijl.
- Het wierdenlandschap in het centrale deel van de gemeenten en rond Termunten.
- Het wegdorpenlandschap (op veen en op klei) in het zuidelijk deel van de gemeenten.

Binnen deze landschappen liggen twee gebieden die een verbijzondering vragen. In de stedelijke gebieden van Delfzijl en Appingedam vermengen landschappelijke kenmerken zich met de dynamiek van stedelijke uitbreiding. Daarnaast worden de (aangewezen) natuurgebieden in de gemeenten apart benoemd vanwege hun onderscheidende natuurwaarden.

2.2 Dijkenslandschap

Globaal genomen ligt het dijkenslandschap ten noorden van de dorpen Zeerijp en Spijk en ten westen van Westeremden en Garsthuizen. Onder andere 't Zandt en Zijldijk liggen in het dijkenslandschap. De Dollardpolders ten zuidoosten van Termunterzijl worden ook tot het dijkenslandschap gerekend.

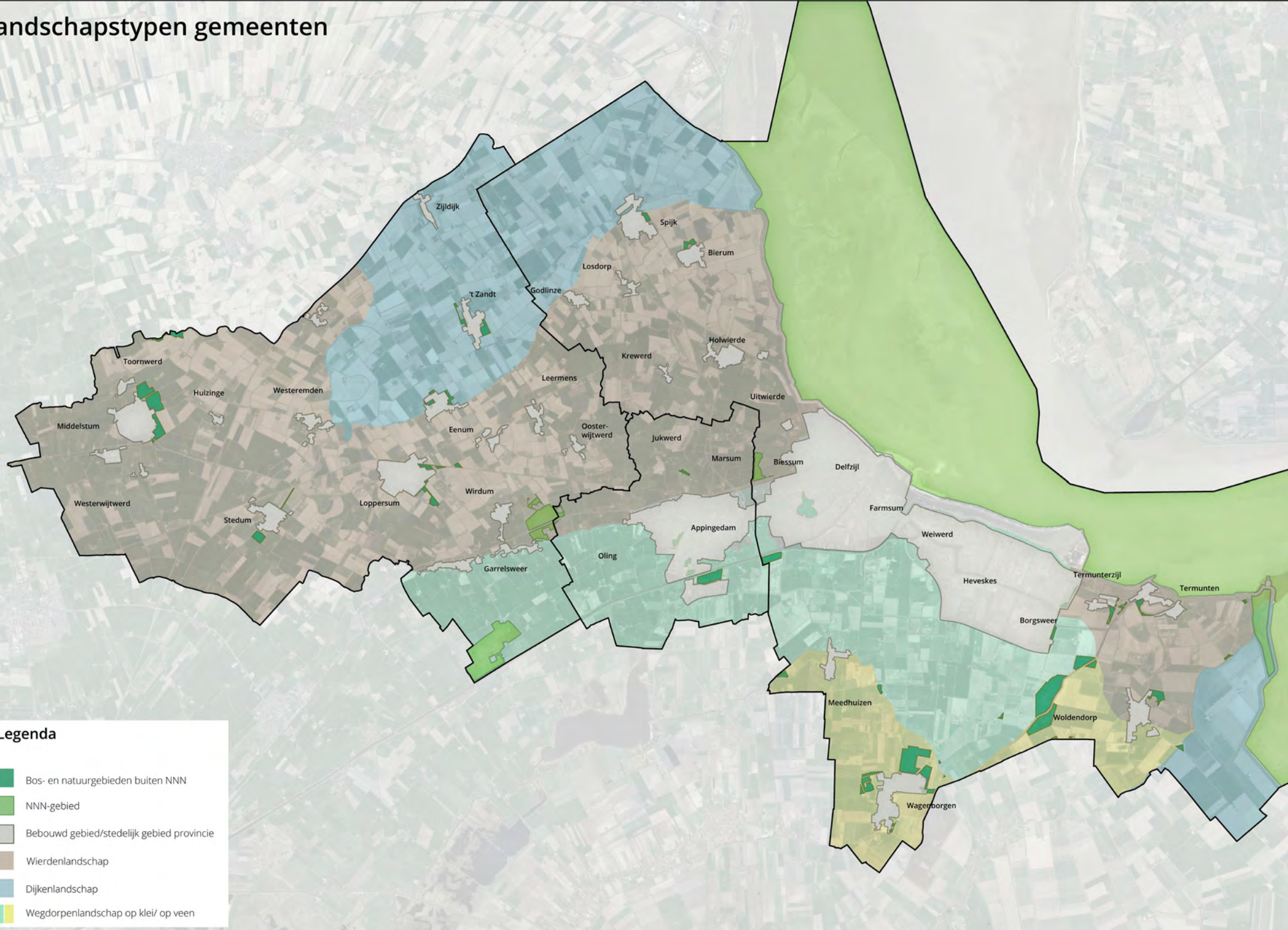
Het dijkenslandschap heeft haar naam te danken aan de vele dijken die in het gebied zijn aangelegd om de voormalige Fivelboezem en Dollard in te polderen. Het dijkenslandschap kenmerkt zich door middeleeuwse zeeleipolders waarin dijk- en wegdorpen zijn gegroeid. Verspreid in het gebied liggen boerderijen. De oudere polders hebben soms enig reliëf van voormalige kwelderwallen die in de polder zijn opgenomen, de jongere polders vormen een egale zeeboezemvlakte. De Dollardpolders onderscheiden zich door hun grote openheid en beperkte bebouwing.

Het dijkenslandschap heeft een meest rechthoekige, opstreckende verkaveling met relatief veel rechte wegen. Het is een open en weids landschap. Bepanting komt maar weinig voor en dan vooral als erfplanting rond boerenerven en bij de dorpen.



Karakteristiek dijkenslandschap

Landschapstypen gemeenten



Legenda

- Bos- en natuurgebieden buiten NNN
- NNN-gebied
- Bebouwd gebied/stedelijk gebied provincie
- Wierdenlandschap
- Dijkenlandschap
- Wegdorpenlandschap op klei/ op veen

De dorpen in het dijkenlandschap liggen aan de weg die het beloop van de dijk volgt. Door de kleinschalige bebouwing in de dorpen en de duidelijke koppeling aan de weg is de beslotenheid in deze dorpslinten groot. Daardoor ontstaat er een groot contrast met de openheid van het landelijk gebied en soms harde overgangen tussen dorp en buitengebied.

Landschappelijke waarden dijkenlandschap

- openheid en weidsheid;
- opstreckende verkaveling met een rechthoekig patroon van wegen en watergangen;
- dijken langs de randen van de polders;
- langgerekte dorpen langs wegen en dijken;
- reeksen van boerenerven voorzien van erfbeplanting in de polders.

2.3 Wierdenlandschap

Een belangrijk deel van de gemeenten maakt onderdeel uit van het Groningse wierdenlandschap, een eeuwenoud cultuurlandschap. Het wierdenlandschap strekt zich van west tot oost uit over de gemeenten van Middelstum en Stedum in het westen tot Bierum en Biessum in het noordoostelijke deel van de gemeenten. Een klein deel van het wierdenlandschap ligt rond Weiwerd en Termunten.

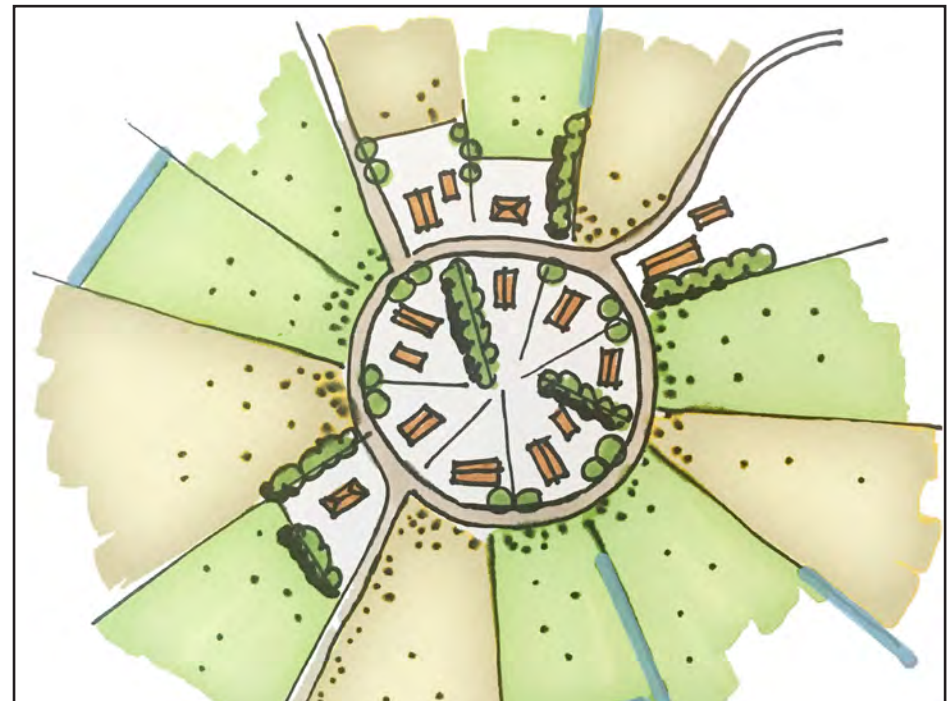
Het wierdenlandschap is een landschap van grote open ruimten met reeksen van dorpen op kwelderwallen. De dorpen hebben karakteristieke dorpsilhouetten met kerktorens die van grote afstand herkenbaar zijn. Wegen over de hoger gelegen delen van het land verbinden de dorpen. Het landschap is weids en wordt doorsneden door kronkelende maren en trekvaarten. Deze maren vormen de basis voor de onregelmatige blokverkaveling in het gebied. Op een aantal plekken is deze historische verkaveling nu nog herkenbaar, zoals bij Toornwerd, Eenum, Marsum en Biessum.

In het landschap liggen vele verspreid liggende boerenerven, sommige met karakteristieke boerderijen en –schuren en altijd voorzien van veel erfbeplanting.

De dorpen in het wierdenlandschap zijn grotendeels ontstaan als wierdedorpen en hebben over het algemeen een compacte en kleinschalige bebouwing. Bij

radiaire wierdedorpen, zoals Spijk of Middelstum staat in het hart van het dorp, op de wierde, de kerk en vanuit dit punt waaiert het stratenpatroon uit naar het open landschap. Om de wierde loopt een ossengang langs de achterkanten van de boerderijen die het vee naar de stallen bracht. Bij de kleine wierdedorpen vormt deze ossengang de abrupte overgang tussen het dorp en het landelijk gebied, zoals dat (deels) nog goed te zien is bij Godlinze en Biessum.

Rechthoekige wierdedorpen, zoals bijvoorbeeld Loppersum en Bierum, hebben een rechthoekig stratenpatroon met evenwijdige wegen en enkele dwarswegen. In de kern is het patroon fijnmazig en in de rand grofmazig. De kerk staat meestal aan de rand van de wierde. De overgang tussen het landschap en het dorp is door het ontbreken van de ossengang meer geleidelijk dan bij de radiaire wierdedorpen.



Karakteristiek wierdenlandschap



Zicht op Holwierde

Landschappelijke waarden wierdenlandschap

- contrast tussen de grootschalige openheid van de kweldervlaktes en de beslotener dorpen op de kwelderwallen;
- doorzichten op het landschap vanuit het dorp en omgekeerd vanuit het landschap naar de dorpen (kerktorens);
- onregelmatige blokverkaveling en radiale verkaveling rond wierden;
- kronkelende maren en watergangen;
- stelsel van trekvaarten en wegen;
- verspreid liggende boerenerven met erfbeplanting;
- (voormalige) monumentale boerderijen, borgen en kerken, borg-, kerk- en kloosterterreinen.

2.4 Wegdorpenlandschap (op veen en klei)

Het wegdorpenlandschap ligt aan de zuidzijde van de gemeente, onder andere Meedhuizen en Wagenborgen liggen in het wegdorpenlandschap. Woldendorp ligt op de overgang tussen wegdorpenlandschap en wierdenlandschap.

Voor een deel is dit een wegdorpenlandschap op veen en voor een ander deel op klei. Het wegdorpenlandschap op veen ligt op de overgang naar het Duurswold, het wegdorpenlandschap op klei is ontstaan na inpoldering van de zeeleipolders. Hoewel de bodemsamenstelling en de historie anders is, is de huidige landschappelijke verschijningsvorm grotendeels gelijk.

Het wegdorpenlandschap heeft een meest regelmatige verkaveling van wegen en waterlopen. De dorpen liggen op smalle zandruggen en zijn langs wegen gegroeid. Verspreid in het gebied liggen boerderijen.

Het wegdorpenlandschap is open, maar richting Wagenborgen en Meedhuizen kent het gebied wat meer verdichting door verspreid liggende bosjes. Het landschap is hier ook wat diverser onder andere door de groei van de havens van Delfzijl en de omlegging van het Eemskanaal en de doorsnijding van het Afwateringskanaal.

De dorpen in het wegdorpenlandschap zijn, zoals de naam al zegt, gegroeid langs de wegen. De dorpen zijn kleinschalig, met veel vrijstaande bebouwing langs de doorgaande weg. Bij de kruising van de belangrijkste wegen of weg en waterweg ontstaat een dorpshart.

Door het kronkelende verloop van de wegen hebben de dorpen een intiem karakter. Vaak zijn er vanuit de dorpen doorzichten naar het omliggende, weidse landelijke gebied, zoals in Garrelsweer. Bij de grotere dorpen liggen in de directe nabijheid vaak ook dorpsbosjes, die een recreatieve functie vervullen zoals bij Wagenborgen en Meedhuizen.

Landschappelijke waarden wegdorpenlandschap

- openheid, begrensd door verspreid liggende bosjes en boomsingels in het oostelijk deel van het gebied;
- regelmatige verkaveling;
- kanalen en vaarten doorsnijden het landschap: Damsterdiep, Eemskanaal, Afwateringskanaal;
- verspreid liggende boerenerven met erfbeplanting.



Karakteristiek wegdorpenlandschap



Zicht op Oosterhorn

2.5 Stedelijke gebieden

De kernen Appingedam en Delfzijl zijn grotere bebouwde gebieden binnen onze gemeenten. Steden hebben een eigen dynamiek en maat en schaal. In de directe omgeving van de kernen zijn de landschappelijke kenmerken vermengd geraakt met deze stedelijke dynamiek waardoor er typische stadsrandzones zijn ontstaan. Een goed voorbeeld is het landelijke gebied tussen Appingedam en Delfzijl. Hier zijn nog oorspronkelijke landschapselementen van het wierdenlandschap te vinden, maar is ook ruimte gemaakt voor nieuwe stedelijke functies. Kenmerkend voor de stadsrandzones is het diffuse karakter: een plezierige afwisseling tussen stad en land en een mix van landelijke en stedelijke functies.

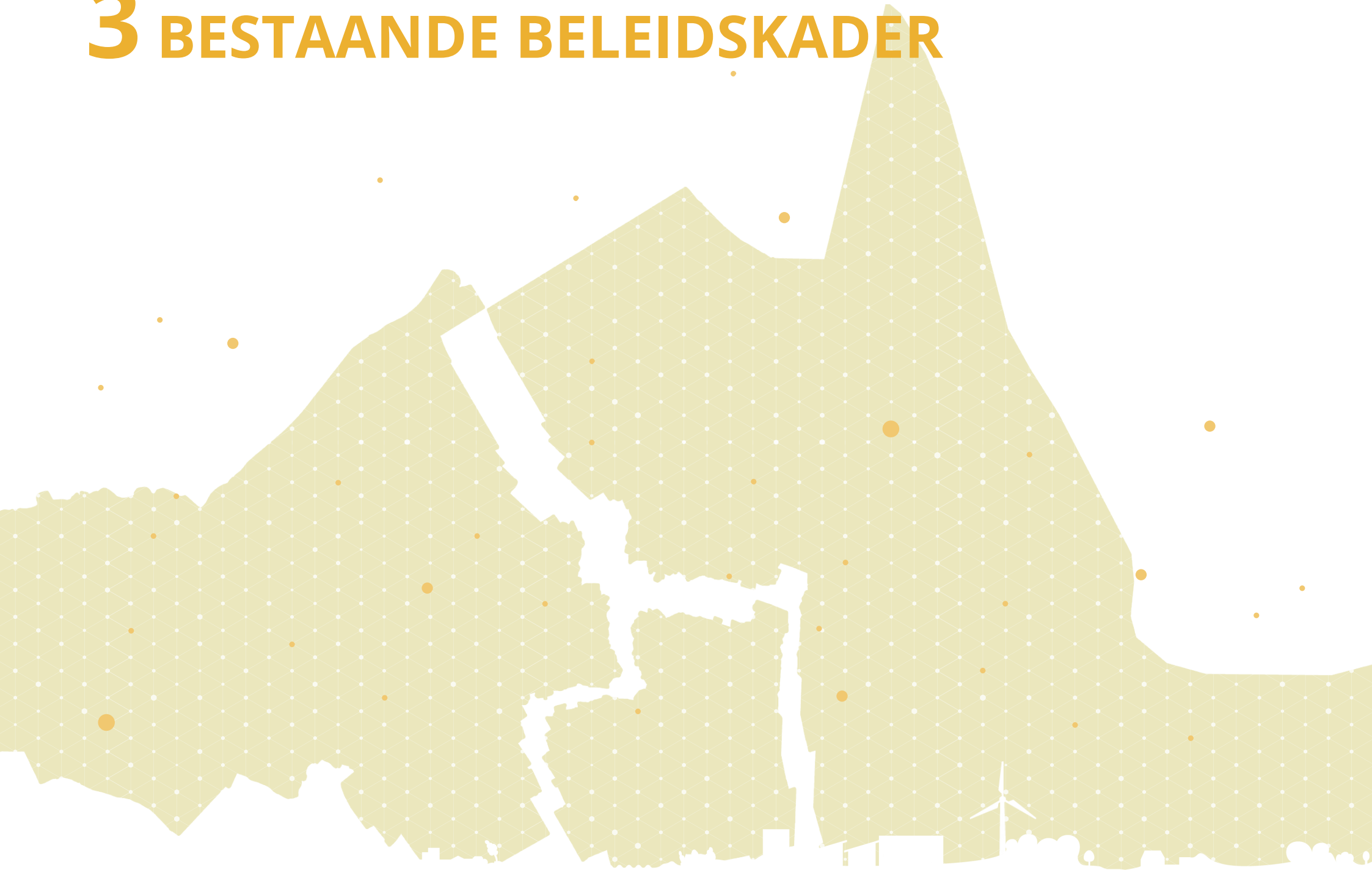
Bij Delfzijl hebben de ontwikkelingen van het havengebied een andere dimensie aan het landschap en aan de stad toegevoegd. Het gebied heeft een sterk industrieel karakter: de bebouwing is fors en windturbines, hoogspanningsmasten en industriepanden domineren de horizon. Het gebied rond Oosterhorn onderscheidt zich daardoor van de omgeving. Van de oorspronkelijke inrichting en opzet van het gebied is nog maar weinig zichtbaar. De ruilverkaveling en de havens hebben een (veel) grotere maat en schaal dan het 'achterland'. Dat valt extra op bij plekken waar oude elementen zoals de kerk en wierde van Heveskes als relictten zijn opgenomen in de industriële opzet van het gebied.

2.6 Natuurgebieden

In de gemeenten liggen verspreid diverse natuurgebieden. Het merendeel van deze natuurgebieden maakt onderdeel uit van het NatuurNetwerk Nederland (NNN). De NNN-gebieden herbergen bijzondere natuurwaarden, zowel flora als fauna. Voor elk van de gebieden zijn beheertypen vastgesteld. Natuurgebieden zijn onder andere landgoed Ekenstein, Hoeksmeer en Uitwierdermaar. Ook de Waddenzee en Eems maken deel uit van dit NNN-netwerk en krijgen als onderdeel van het Europese Natura2000-netwerk extra bescherming.

Naast deze natuurgebieden zijn er ook diverse bos- en natuurgebieden in de gemeenten die niet tot het NNN worden gerekend, maar wel een belangrijke functie vervullen voor de natuur.

3 BESTAANDE BELEIDSKADER



In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de bestaande (ruimtelijke) beleidskaders van het Rijk, de provincie Groningen en de gemeenten ten aanzien van hernieuwbare energie. Deze visie brengt de verschillende beleidsstukken bij elkaar en bouwt daarop voort. Het beleid van hogere overheidsinstanties is daarin sturend. In dit hoofdstuk wordt expliciet stil gestaan bij het bestaande beleid voor wind- en zonne-energie. Het ruimtelijk afwegingskader richt zich in het bijzonder ook op deze twee vormen van hernieuwbare energie.

3.1 Klimaatakkoord

Het Klimaatakkoord² omvat een samenhangend pakket van meer dan 600 afspraken om de komende jaren te verduurzamen en zo in 2050 te kunnen voldoen aan de afspraken die zijn vastgelegd in het internationale Klimaatverdrag van Parijs. In het Klimaatakkoord is de ambitie verwoord om in 2030 in Nederland bijna de helft (49%) minder CO₂ uit te stoten dan we in 1990 deden. In 2050 moet de CO₂-uitstoot met 95% zijn verminderd ten opzichte van 1990.

Elektriciteitsgebruik en -opwekking

Nederland heeft in het Klimaatakkoord afgesproken dat in 2030 minimaal 70% van alle energie van hernieuwbare bronnen komt. Daarbij gaat het om windenergie, zonne-energie en warmte. De vraag naar elektriciteit zal groeien. Omdat de elektriciteitsvoorziening meer en meer afhankelijk wordt van het weer (schijnt de zon, is er wind) zijn veel maatregelen nodig voor een betrouwbare elektriciteitslevering.

Gebouwde omgeving

In 2050 moeten 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af. Als eerste stap moeten in 2030 de eerste 1,5 miljoen bestaande woningen verduurzaamd zijn. In de gemeenten wordt in het kader van de versterkingsopgave gelijktijdig ingezet op een verduurzaming van de gebouwde omgeving. Ook moeten gemeenten in 2021 een 'Transitievisie Warmte' ontwikkelen over hoe wijken en dorpen van het aardgas af gaan. Voor wijken en dorpen die voor 2030 al aardgasvrij worden moeten uitvoeringsplannen worden opgesteld

Industrie

De industrie heeft zich als aparte tak verenigd in de Klimaattafel Industrie. Hier worden plannen gemaakt om de industrie in 2050 circulair te maken, zodat de industrie vrijwel geen CO₂ meer uitstoot. In de regio Delfzijl is de industrie in ontwikkeling om verdergaand te kunnen verduurzamen.

Landbouw

In 2050 moet de landbouw en het landgebruik klimaatneutraal zijn. Een ingewikkelde uitdaging, omdat een deel van de uitstoot van broeikasgas niet te vermijden is: koeien produceren methaan en uit kunstmest komt lachgas vrij, beide broeikasgassen. Anderzijds legt de sector ook CO₂ vast: in de bomen, de bodem en het gras. Dat draagt weer bij aan de reductiedoelstelling.

3.2 Beleid zonne-energie

3.2.1 Rijksbeleid

Op dit moment is er geen rijksbeleid dat voorwaarden stelt aan de realisatie van zonneparken. Naar aanleiding van de maatschappelijke discussie over (de impact van) zonneparken op natuur- en landbouwgrond en het grote aantal daken dat tegelijkertijd onbenut blijft, heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin het kabinet gevraagd wordt een zonneladder op te stellen³. Deze zonneladder kan als nationaal afwegingskader worden benut bij het opstellen van RES-sen, zodat allereerst onbenutte daken en terreinen worden benut voor zonneparken en landbouw en natuur zo veel mogelijk worden ontzien. Het Rijk overweegt om via een wijziging van het 'Besluit bouwwerken leefomgeving' (Bbl) gemeenten meer mogelijkheden wil bieden om zonnepanelen op daken bij burgers en bedrijven af te dwingen. Het Bbl is de opvolger van het Bouwbesluit 2012 onder de Omgevingswet. Daarnaast heeft de Tweede Kamer gevraagd de sturingsinstrumenten voor ruimtelijke inpassing en participatie conform de systematiek van de Omgevingswet te verankeren in rijksbeleid, bijvoorbeeld in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), en waar nodig ook regelingen aan te passen die belemmerend werken, zodat daken beter kunnen worden benut voor het opwekken van zonne-energie.

² Voor meer informatie over het Klimaatakkoord: <https://www.klimaatakkoord.nl/>

³ Kamerstuk 34682, nr. 20; <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34682-20.html>



Zonnepanelen in de achtertuin bij Leermens

3.2.2 Provinciaal beleid

De provincie Groningen stimuleert de opwek van zonne-energie. Dit doet zij door ruimte te bieden aan zonneparken in het buitengebied. Hierbij is de ruimtelijke inpassing en lokale participatie van belang. Voordat vrijliggende zonneparken gerealiseerd mogen worden in het landelijk gebied, wordt van gemeenten gevraagd daarvoor een gebiedsvisie op te stellen. Deze visie en met name het ruimtelijk afwegingskader voorziet daarin.

Voor zonneparken zijn regels opgenomen in de Omgevingsverordening⁴. Gemeenten moeten de ruimtelijke kwaliteit borgen en zorgvuldig ruimtegebruik garanderen. Hiervoor hanteert de provincie een ruimtelijk afwegingskader met daarin een maatwerkbenadering en afwegingscriteria. In de 'Handreiking locatiekeuze en ontwerp zonneparken' heeft de provincie haar ontwerpprincipes nader gedefinieerd. In beginsel verdient het de voorkeur dat het zonnepark aansluit bij het bestaand stedelijk gebied en het park hieraan ruimtelijk ondergeschikt is. Verder is van belang dat het zonnepark aansluit bij de landschappelijke structuur en bebouwingskenmerken. Zonneparken in natuurgebieden (NNN, overige bos- en natuurgebieden buiten NNN en zoekgebieden robuuste verbindingzones) worden niet toegestaan.

Ook in de provincie Groningen is een motie aangenomen waarin wordt gevraagd een provinciale zonneladder op te stellen⁵. De provincie wacht met de uitwerking van de ladder totdat meer inzicht is in de zonneladder die het Rijk op dit moment opstelt rekening houdend met het kader van de Omgevingswet.

3.2.3 Gemeentelijk beleid

Elk van de gemeenten heeft in haar beleidsplannen het stimuleren van zonne-energie als een van de speerpunten benoemd. De gemeente Loppersum geeft in haar Milieubeleidsplan aan initiatieven vanuit de samenleving voor de aanleg van zonneparken te ondersteunen.

De gemeente Appingedam geeft in haar visie 'Duurzaam duurt het langst' aan de komende jaren meer zonne-energie te willen produceren, waarbij nadrukkelijk naar het beschikbare dakoppervlak wordt gekeken. In de gemeente Delfzijl zijn in de afgelopen jaren al diverse zonneparken gerealiseerd. De gemeente ondersteunt nog steeds de verduurzamingsopgave.

Zonnepanelen op het dak zijn in veel gevallen vergunningvrij. Daarmee is een belangrijke drempel al door de wetgeving van het Rijk weggenomen.

⁴ Zie de Omgevingsverordening provincie Groningen, titel 2.11
⁵ Motie in de vergadering van Provinciale Staten d.d. 6 februari 2019; https://www.provinciegroningen.nl/bestuur-en-organisatie/provinciale-staten/vergaderschema/kalenderitem/_kalender/ibabs/detail/2019/07/17/29/vergadering/provinciale-staten-06-02-2019/

3.3 Beleid windenergie

3.3.1 Rijksbeleid

Het Rijk en de provincies hebben afgesproken dat provincies de gebieden aanwijzen waarin windparken mogen komen. De provincies hebben de gebieden die zij geschikt vinden voor grootschalige windenergieprojecten (meer dan 100 MW) doorgegeven aan het Rijk. Het Rijk heeft op basis van deze voordracht de structuurvisie 'Wind op Land' opgesteld⁶. In deze Structuurvisie Wind op Land zijn 11 gebieden aangewezen, die het meest geschikt zijn voor grote windmolenparken (minimaal 100 MW). Binnen de ADL-gemeenten gaat het om het gebied Delfzijl – Zuid.



De in de structuurvisie Wind op Land aangewezen gebieden voor grote windparken in Noordoost Nederland

⁶ Structuurvisie Wind op Land; <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/03/31/bijlage-1-structuurvisie-windenergie-op-land>



Kleine windturbines bij een agrarisch erf

3.3.2 Provinciaal beleid

De provincie Groningen heeft op 30 januari 2013 met het Rijk afgesproken windturbines te plaatsen die een gezamenlijk vermogen van 855,5 MW opleveren. De provincie heeft voor de bouw van deze windturbines gekozen voor concentratie in de vorm van drie grote windparken (Eemshaven, Delfzijl en N33). Deze windparken zouden in 2020 gereed moeten zijn en aangesloten op het elektriciteitsnet. Vanuit zuinig ruimtegebruik heeft de provincie alleen gebieden aangewezen die nodig zijn om de taakstelling te halen.

Kleine windturbines tot 15 meter hoog zijn niet aan deze gebieden gebonden. Gemeenten hebben de ruimte om daar zelf beleid op te maken. Bij het realiseren van windparken geldt het door Provinciale Staten vastgestelde Beleidskader Sanering, opschaling, gebiedsfonds en participatie. Die spelregels gaan over:

- saneren en opschalen van solitaire windturbines;
- de verdeling van lusten en lasten via participatie en de instelling van een gebiedsfonds.

Op dit moment staan er buiten de concentratiegebieden circa 85 solitaire windturbines verspreid in de provincie. De provincie stimuleert en faciliteert het verwijderen (saneren) van bestaande solitaire windturbines buiten de concentratiegebieden. Een mogelijkheid is een bestaande turbine te verwijderen en binnen de spelregels terug te brengen binnen één van de concentratiegebieden.

3.3.3 Gemeentelijk beleid

In de drie gemeenten is geen expliciet beleid voor de realisatie van grootschalige windenergie. Voor Delfzijl speelt mee dat de aanwijzing en vergunde uitbreiding van de grote windparken in de gemeente vooralsnog als voldoende worden beschouwd.

De gemeenten Loppersum en Appingedam richten zich vooral op windturbines met een ashoogte van maximaal 15 meter. Alle drie gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen een specifieke regeling opgenomen die (onder voorwaarden) de realisatie van deze kleine windturbines mogelijk maakt.

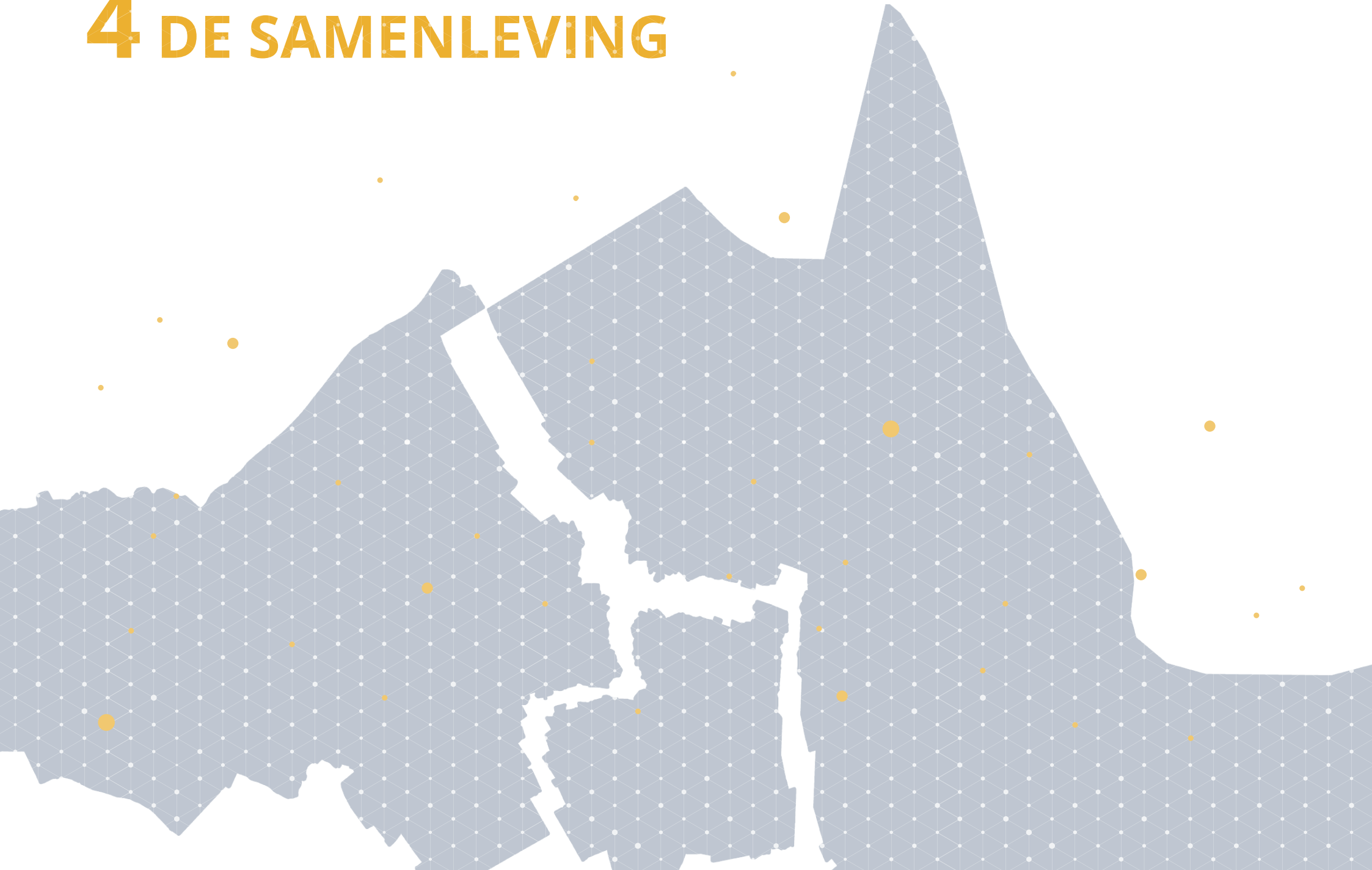
3.4 Wet Natuurbescherming

Bij de aanleg van zonneparken of bij de bouw van windturbines speelt in veel gevallen de Wet Natuurbescherming een rol. De Wet Natuurbescherming regelt de gebiedsbescherming en soortenbescherming van natuurgebieden en planten en dieren. De Wet regelt de bescherming van de in Europees verband aangewezen Natura2000-gebieden. De provincie Groningen heeft daarop aanvullend eigen natuurgebieden aangewezen en beschermd.

Naast deze beschermde natuurgebieden zijn door de provincie Groningen ook akkervogel-, weidevogel- en ganzenfoerageergebieden aangewezen. De provincie zet zich in op het beschermen van leefgebieden voor akker- en weidevogels. Datzelfde geldt voor gebieden waar ganzen hun voedsel vinden.

De ontwikkeling van zon- en windenergie kan op gespannen voet staan met deze natuurbescherming. Bij het ontwikkelen van plannen voor wind- en zonenergie vraagt deze beschermingsplicht extra aandacht en compensatie voor het eventueel verdwijnen van deze leef- en foerageergebieden.

4 DE SAMENLEVING



Om de verduurzamingsopgave waar de gemeenten voor staan haalbaar te maken, is draagvlak, denkkracht en acceptatie van de samenleving belangrijk. Het realiseren van energieambities is immers afhankelijk van een gezamenlijke inspanning van inwoners, maatschappelijke partners, industrie en overheid.

Zij zijn daarom vanaf het begin betrokken bij de ontwikkeling van deze voorliggende visie. Hun input is gebruikt om ideeën op te halen voor de visie en zicht te krijgen op hun draagvlak voor de energietransitie en wind- en zonne-energie.

In de periode van januari tot maart 2019 zijn vele gesprekken gevoerd met inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Ook is er een online enquête uitgezet⁷ waar inwoners hun visie hebben kunnen geven op de energietransitie. Hoewel de meeste jongeren niet direct zelf actief zijn in de energietransitie, maar de visie wel over hun toekomst gaat, is ook met hen gesproken. Dat is gebeurd tijdens een les van VWO5-scholieren op het Rudolph Pabus Cleveringalyceum in Appingedam.

In de bijlage bij deze visie zijn de verslagen van de gesprekken en de resultaten van de enquête opgenomen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bouwstenen voor de visie die uit de vele gesprekken en reacties naar voren zijn gekomen.

4.1 Inwoners

4.1.1 Inwonerssessies

In de eerste maanden van 2019 is tijdens elf avonden in de verschillende dorpen/wijken van de gemeenten met inwoners en belangstellenden gesproken over de verduurzaming van de gemeenten. Op elk van de avonden is ook een vertegenwoordiging van de lokale energiecoöperaties aanwezig geweest. Zij hebben naast inbreng in de discussies ook een toelichting gegeven op hun ambities en de initiatieven die in ontwikkeling zijn. De energiecoöperaties hebben naar aanleiding van de avonden een manifest gestuurd met aanbevelingen als inbreng voor deze voorliggende visie.

Tijdens de avonden hebben steeds twee vragen centraal gestaan:

1. Wat doet u op dit moment al aan verduurzaming?
2. Welke spelregels zou u mee willen geven voor in het bijzonder de ontwikkeling van wind- en zonne-energie?

De meeste aanwezigen zijn goed geïnformeerd over de energietransitie. Ze weten wat zich op dat punt in het dorp of in de regio afspeelt. Ze zijn zich ook zeer bewust (mede door de zichtbare gevolgen van de aardgaswinning in het gebied) van de noodzaak om als gemeenten te verduurzamen en daar de eerste stappen in te zetten.

De aanwezigen zijn positief en realistisch, maar uiten ook hun zorgen. Veel bestaande initiatieven rond windparken en zonneparken zijn zonder of met beperkt draagvlak gerealiseerd. Naarmate de zichtbare invloed van deze initiatieven op het landschap en de directe woon- en leefomgeving groter is, is de weerstand groter. De gesprekken met de aanwezigen richten zich op een aantal aspecten van de verduurzamingsopgave: begin met besparen, zoek lokale oplossingen voor lokale opgaven, zorg dat daarvoor voldoende draagvlak is en stel de inwoners in staat om in die oplossingen te participeren of ze zelf te ontwikkelen. Daarbij valt op dat vanuit de gesprekken met de aanwezige inwoners er geen weerstand is tegen de verduurzamingsopgave, maar wel wordt aangedrongen op het behoedzaam zetten van de eerste stappen.

Ook onder de jeugd, waarmee is gesproken op het Rudolph Pabus Cleveringalyceum in Appingedam, wordt de urgentie gevoeld om over te stappen op vormen van hernieuwbare energie. Daarbij wordt nadrukkelijk aangegeven dat het van belang is de lusten en de lasten van de verduurzamingsopgave eerlijk te verdelen en de oplossingen niet af te schuiven op anderen; niet in tijd en niet in locatie (binnen eigen gemeente/dorp/stad naar oplossingen zoeken).

4.1.2 Resultaten enquête

Omdat niet iedere inwoner kan of wil deelnemen aan de inwonerssessies is in diezelfde periode de gelegenheid gegeven om via een website een enquête in te dienen. Bijna 200 inwoners hebben van de mogelijkheid gebruik gemaakt een enquête in te vullen. Voor een uitvoerige verantwoording van de enquête wordt verwezen naar bijlage II, hier beperken we ons tot de hoofdlijnen:

- Respondenten hechten bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven voor hernieuwbare energie vooral aan de kwaliteiten van het landschap, aan medezeggenschap bij de totstandkoming van een initiatief en aan het kunnen delen in de opbrengst van een initiatief.

⁷ Online enquête op de website: www.energievisieadl.nl; samenvatting van de resultaten in bijlage III

Gedeelde lijn bevindingen aanwezigen inwonerssessies

Zonder een prioriteitsvolgorde aan te geven zijn er een aantal overeenkomsten te vinden in de reacties en bevindingen van de aanwezigen bij de sessies met de dorpen:

- op vrijwel elke avond wordt na enig praten en denken voorgesteld een planmatige aanpak te kiezen: eerst weten wat de precieze opgave is en waar het dorp/wijk nu staat (d.m.v. metingen, warmtescans e.d.) en dan pas bedenken wat kansrijke oplossingen zijn voor de verduurzaming. Een aantal aanwezigen wil het liefst een (klein) startbudget om daarvoor deskundigheid in te schakelen of apparatuur te huren;
- alle aanwezigen geven aan de focus eerst te willen leggen bij besparen op het energieverbruik;
- vanuit de aanwezigen wordt veel belang gehecht aan het eerst benutten van de meest kansrijke plekken voor verduurzaming: begin met zon op daken, ook op daken van bedrijven, instellingen of boerderijen. Denk daarna pas na over meer grootschalige (eigen) parken (tot omstreeks 3 tot 5 ha) of een windturbine;
- ten aanzien van zonne-energie: naarmate de parken groter worden of als derden deze ontwikkelen, vinden de bewoners dat dit niet ten koste mag gaan van waardevolle natuur, landschap en goede landbouwgrond. Ook hechten aanwezigen eraan dat zonneparken goed landschappelijk ingepast worden;
- ten aanzien van windenergie: veel aanwezigen zien geen oplossing in veel kleine windturbines. Daar zijn teveel van nodig om voldoende

opbrengst te krijgen. Grotere windturbines zijn denkbaar, vooral als eigen dorpsmolen. Als er meer dan één grote windturbine nodig is (bijvoorbeeld voor de restopgave van een ander dorp) dan zijn de NAM-locaties, de N33/N46 of in aansluiting op bestaande windparken logische locaties;

- wat voor initiatief het ook wordt, vrijwel iedereen is het over eens dat een zonnepark of windpark gedeeltelijk eigendom zou moeten worden van de inwoners. De aanwezigen willen best de lasten dragen (ander uitzicht) als de lusten ook aan hen toe komen (meeprofiten van de opbrengst);
- alle aanwezigen zijn het er ook over eens dat draagvlak voor initiatieven belangrijk is, dat daarvoor ook de tijd wordt genomen en dat er rekening wordt gehouden met specifieke wensen van het dorp/de wijk;
- veel aanwezigen geven aan dat niet iedereen in staat is om verduurzamingsmaatregelen te nemen of te participeren in nieuwe zonneparken, windturbines of -parken. Bij collectieve ontwikkelingen zijn lage instapdrempels van belang. Ook zien aanwezigen kansen om met andere dorpen samen te werken in het zoeken van mogelijkheden voor verduurzaming;
- veel aanwezigen vinden het belangrijk om de voortgang te blijven monitoren en de ogen open te houden voor kansrijke nieuwe ontwikkelingen. Als gemeenten moeten er stappen worden gezet maar geen onomkeerbare stappen die overmorgen niet meer nodig blijken te zijn.



Wind- en zonnepark gecombineerd

- Bij het kunnen meeprofiten van de opbrengsten van een initiatief gaat de voorkeur uit naar een korting op de eigen energierekening of een bijdrage in een gebiedsfonds van waaruit investeringen in de omgeving van het initiatief worden bekostigd.
- Ongeveer 70% van alle antwoorders wil betrokken worden bij een duurzaam energieproject in de omgeving. Dat kan zijn op het vlak van meedenken of zelfs meebeslissen over het ontwerp tot mede-eigenaar worden van het project.
- Voor het overige is behoefte aan informatie en voorlichting over mogelijkheden van besparing, en verduurzaming, een energiecoach en het aanreiken van lokale aansprekende en innovatieve voorbeelden.

4.2 Maatschappelijke partners

Naast de inwoners is ook gesproken met onze maatschappelijke partners, zoals de Natuur- en MilieuFederatie (NMF) Groningen, Groninger Landschap, de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijvest, Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) en de Groninger EnergieKoepel (GREK). Samen met deze organisaties is de verduurzamingsopgave verkend en de wijze waarop zij daar nu al mee aan de slag gaan en de aandachtspunten, kansen en problemen die ervaren worden.

De maatschappelijke partners wijzen op het belang van bewustwording en draagvlak van de inwoners en het zoeken van koppelkansen die zich voordoen bij de aanleg van zonne- of windparken. Deze koppelkansen liggen bijvoorbeeld op het vlak van biodiversiteit, recreatieve meerwaarde, veenoxidatie of klimaatadaptie. Wat bewustwording betreft is voorlichting het eerste begin. Voor draagvlak zijn verschillende aspecten van belang:

- Het vroegtijdig betrekken van inwoners bij initiatieven voor bijvoorbeeld wind- of zonneparken.
- Inwoners daadwerkelijk laten meedenken bij de ontwikkeling van die initiatieven.
- Streven naar minimaal 50% lokaal eigenaarschap van een windturbine, -park of zonnepark.

Daarbij wordt aangegeven dat het streven naar minimaal 50% lokaal eigenaarschap zeer gewenst is, maar het ook van de gemeenten ondersteuning vraagt om daadwerkelijk inwoners of lokale energiecoöperaties in staat te stellen dit te realiseren.



Inloopavond Appingedam - juni 2019



Windturbines bij Oosterhorn

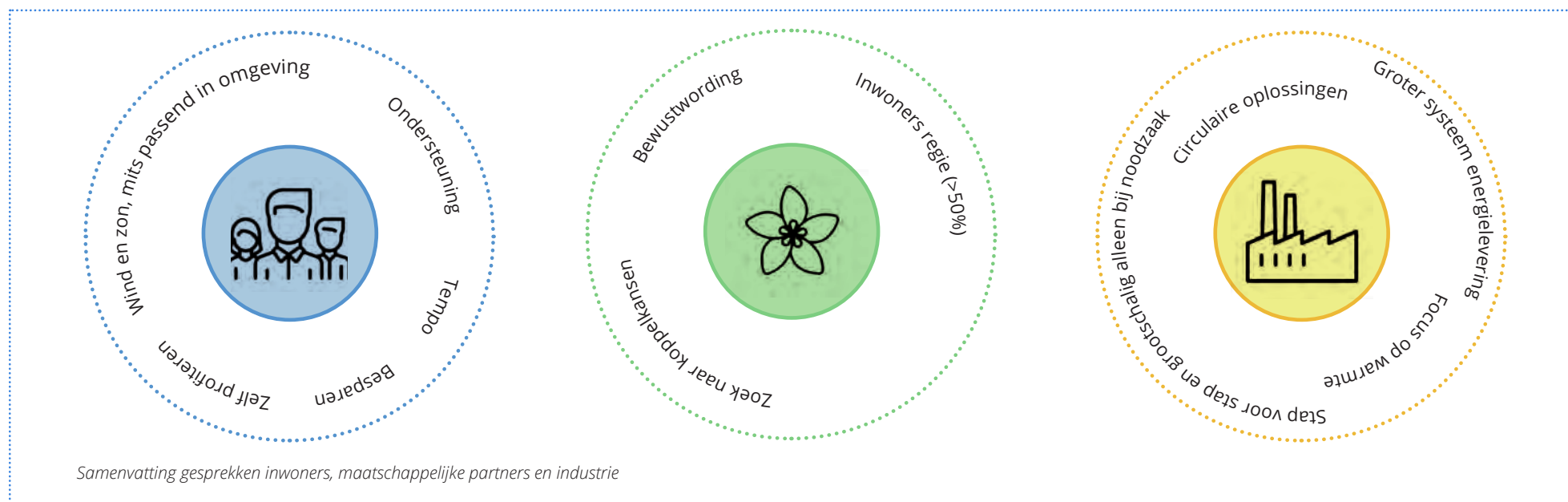
4.3 Industrie/bedrijventerreinen

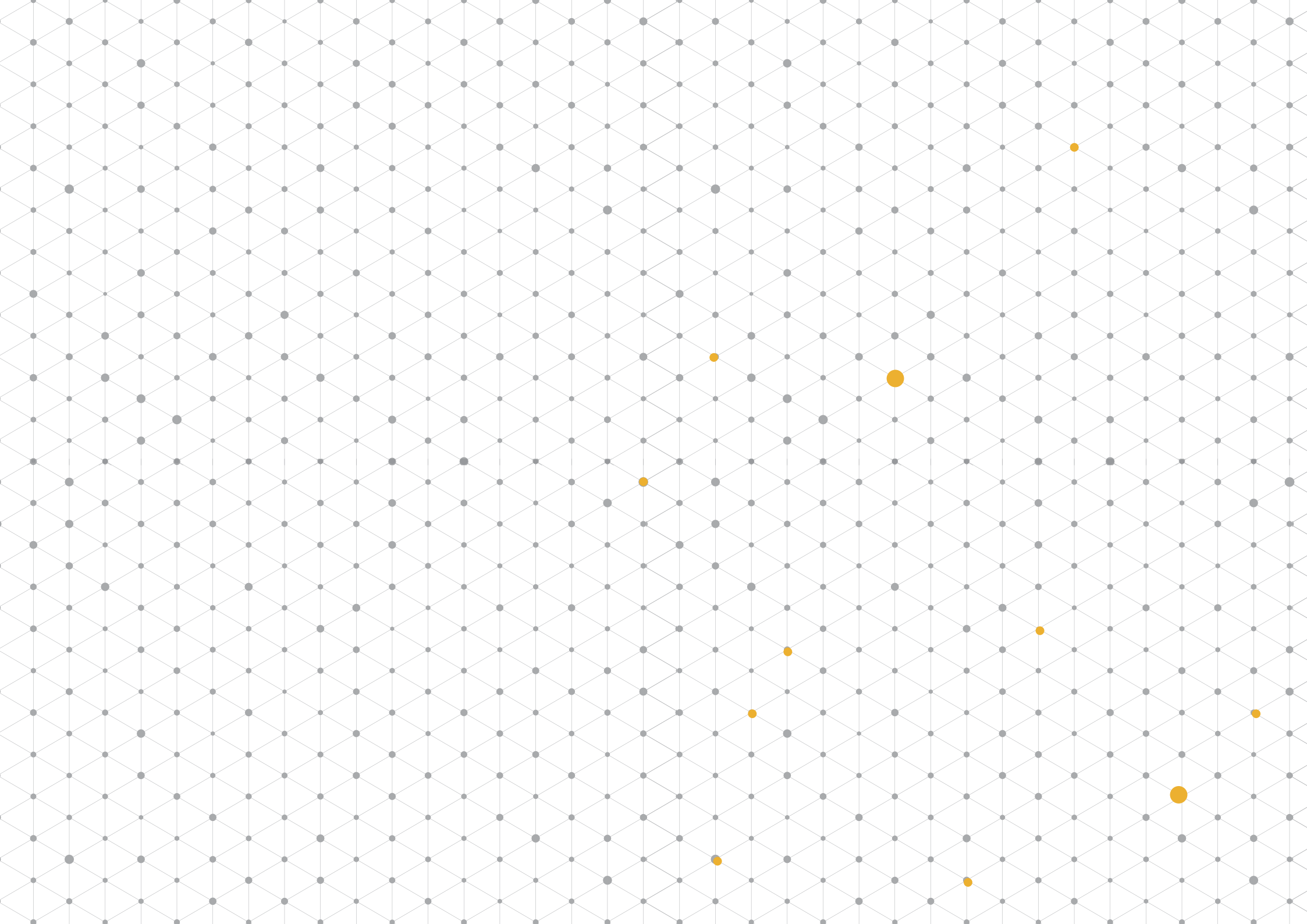
In de gemeenten en in het bijzonder in Delfzijl liggen grote bedrijventerreinen met veel grote industrie. De industrie ziet een uitdaging in de gezamenlijke aanpak van de verduurzamingsopgave van de gemeenten en de industrie. Er liggen kansen voor gezamenlijke initiatieven, zoals op het vlak van restwarmte. Juist voor de Eemsdelta is het een grote kans om te zien waar de opgaven elkaar versterken of overbodig maken. Van belang is om blijvend met de gemeenten in gesprek te gaan om verbindingen te kunnen leggen tussen de industriële sector en de ambities van de gemeenten en de lokale coöperaties.

Waar de gemeente zoekt naar "draagvlak van onderop" denkt de industrie vanuit haar omvangrijke eigen opgave, in systemen en grootschalige oplossingen. Individuele opgaven van grote bedrijven worden bij voorkeur gebundeld. De verdere vergroening en het anticiperen op een waterstofeconomie vraagt op grote schaal aanleg van zonneparken en investeringen in de energie-infrastructuur. De netbeheerders geven aan dat de huidige netcapaciteit beperkt is. De netbeheerders vragen de gemeenten inzichtelijk te maken wat hun (kwantitatieve) ambities zijn om zo zicht te krijgen op waar en hoe verbeteringen in het elektriciteitsnetwerk nodig zijn, zodat netbeheerders gericht aan de slag kunnen met aanpassingen aan de energie-infrastructuur.

Vanuit de industriepartners worden ook een aantal suggesties meegegeven voor de visie:

- Er is zorg over de beschikbare netcapaciteit. Grotere parken bij de dorpen vragen veel (voor)investeringen, ook in het elektriciteitsnet. Netbeheerders willen daarom ook graag vroegtijdig bij de planvorming van initiatieven betrokken worden.
- Het advies vanuit de industriepartners is om waar mogelijk te kiezen voor circulaire oplossingen met een eigen opslag, dan wordt het elektriciteitsnet niet belast.
- Denk stap voor stap (no regret-benadering). Kies geen dure oplossingen die niet toekomstbestendig zijn.
- Blijf goed monitoren, zoals de inwoners ook al aangegeven hebben, zodat tijdig bijgestuurd kan worden.

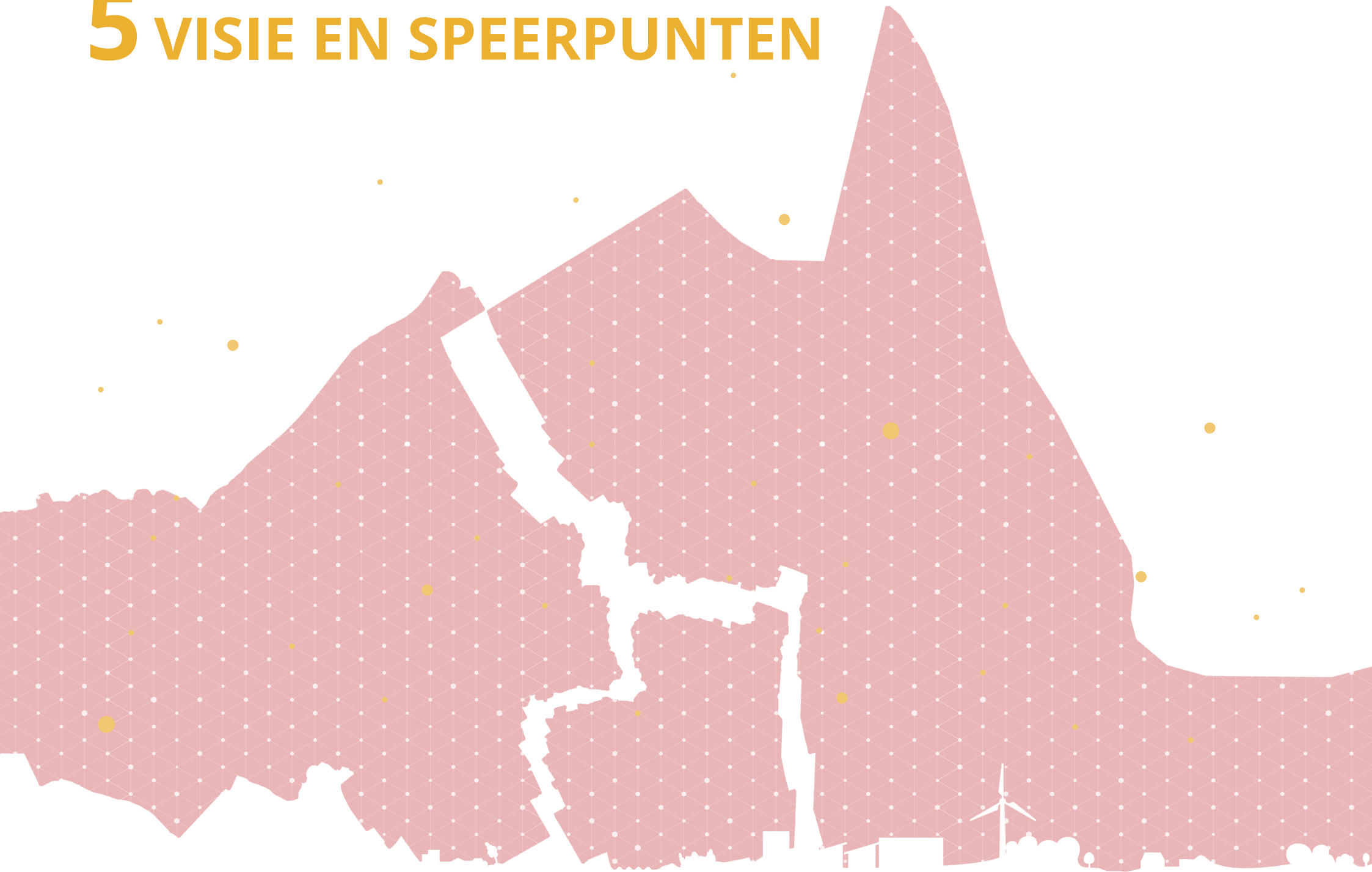




Deel 2

VISIE OP HERNIEUWBARE ENERGIE

5 VISIE EN SPEERPUNTEN



De verschillende bouwstenen leggen de basis onder de visie van de gemeenten. Deze visie valt uiteen in twee delen: een visie en doelstelling voor de lange termijn (2050) en speerpunten voor de middellange termijn (2030). Deze speerpunten vormen de eerste stappen die de gemeenten willen zetten.

5.1 Lange termijn: naar een energieneutrale gemeente in 2050!

Het Klimaatakkoord koerst op een energieneutraal Nederland in 2050. De inspanningen van het Rijk en de provinciale opgave in het kader van de RES zijn daar ook op gericht. In deze visie wordt bij deze ambitie aangesloten: de gemeenten koersen op energieneutraal in 2050. De problematiek rond de aardgaswinning in de gemeenten maakt bovendien eens te meer duidelijk dat vaart gemaakt moet worden bij het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen.

Bij de uitwerking van de visie wordt een aantal leidende principes gehanteerd:

- De opgave wordt niet afgewenteld op andere gemeenten of in tijd, maar nu al worden stappen gezet richting energieneutraal binnen de gemeenten.
- De ruimtelijke gevolgen van de energietransitie worden waar mogelijk zo beperkt mogelijk gehouden.
- De verduurzamingsopgave wordt met en voor de inwoners gerealiseerd.

Opgave niet afwentelen

De ambitie om klimaatneutraal te worden is niet zo gemakkelijk te realiseren. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de gemeentelijke ambities is voor een belangrijk deel ook afhankelijk van andere partijen. Daarom wordt ingezet op een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen, van gemeente tot lokale bedrijven, energiecoöperatie en inwoners om steeds stappen te kunnen zetten richting energieneutraal in 2050.

Dat betekent dat er verduurzaamd moet worden: gezamenlijk maar ook ieder voor zich. De gemeentelijke energievraag (voor de gebouwde omgeving en de mobiliteit) wordt niet afgewenteld op andere gebieden en in de tijd, in de gemeenten wordt zelf duurzaam voorzien in de energievraag. Daar bieden de gemeenten ruimte voor.

Ruimtelijke impact

De verduurzamingsopgave heeft vaak ruimtelijke consequenties. Zeker zonneparken en windturbines hebben een ruimtelijke impact op het landschap, het uitzicht en het grondgebruik. Het landelijk gebied van de gemeenten is over het algemeen weids en

open. Bovendien is het een gewaardeerd landbouwgebied. Daarom wordt met deze visie ingezet op het zoveel mogelijk beperken van de ruimtelijke gevolgen van de verduurzamingsopgave.

Lokaal draagvlak

De verduurzaming van de gebouwde omgeving en de mobiliteit gaat over het verduurzamen van het wonen en leven van de inwoners van de gemeenten. De stappen die worden gezet moeten dan ook (grotendeels) ten goede komen aan de samenleving. Dat betekent dat lokaal draagvlak voor initiatieven voor besparen of het opwekken van hernieuwbare energie en het ook lokaal kunnen profiteren van deze initiatieven voorop staat.

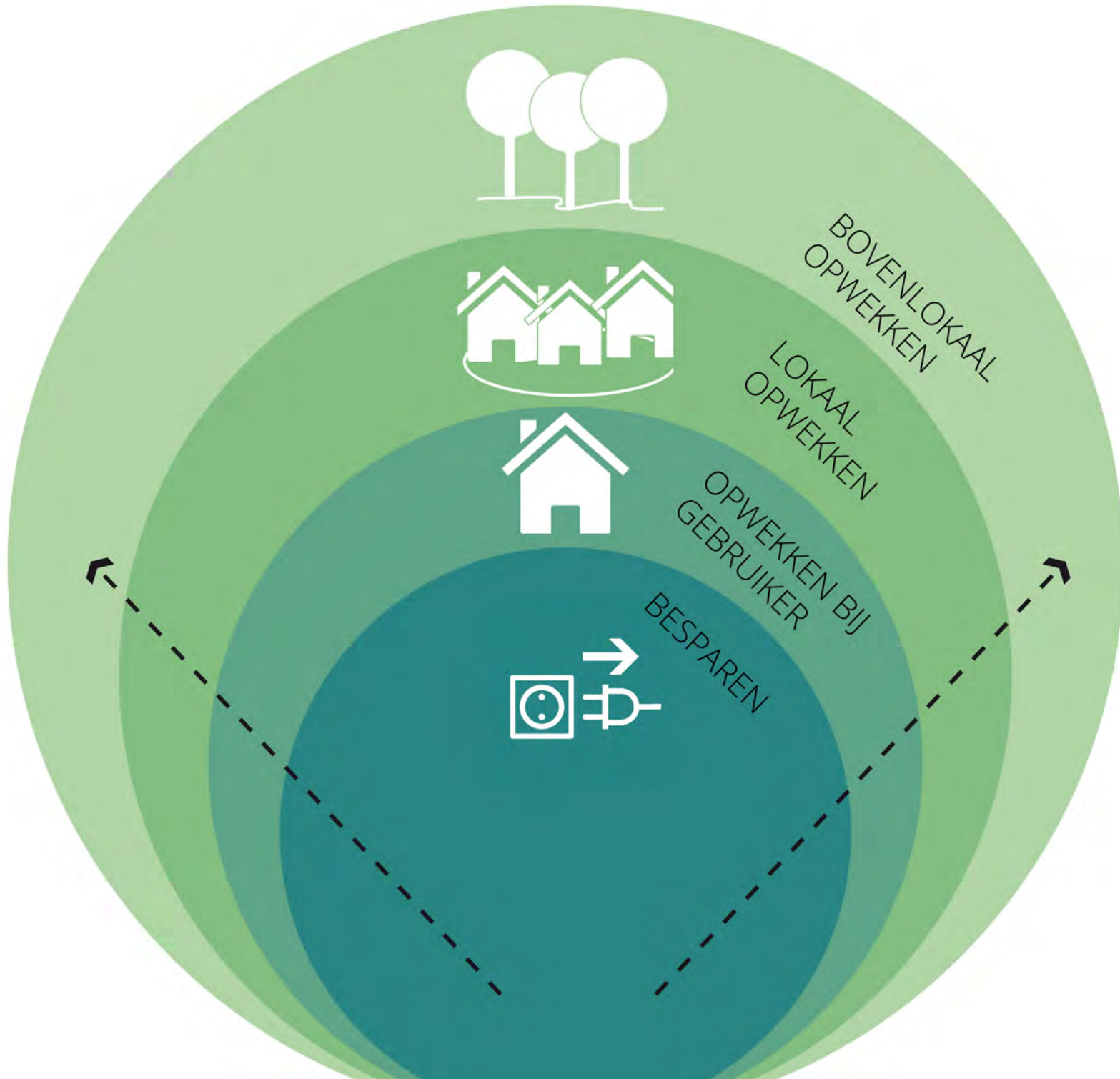
Voor de gemeenten is daarom van belang dat de samenwerking wordt gezocht tussen lokale deelname/energiecoöperaties en marktpartijen. Marktpartijen zijn al georganiseerd, hebben de kennis en de middelen in huis om zonne- en windparken te kunnen realiseren. De lokale energiecoöperaties en de inwoners zijn niet in alle gevallen al zover, maar brengen veel gebiedskennis mee. In sommige gevallen zijn inwoners nog niet georganiseerd tot een collectief, bij energiecoöperaties ontbreken vaak de financiële middelen om parken te bouwen.

Vanuit het oogpunt van draagvlak en vanuit de wil om de verduurzaming nadrukkelijk ook ten goede te laten komen aan de eigen samenleving, zetten de gemeenten zich in voor lokaal eigenaarschap.

Volgorde

Vanuit deze leidende principes is gekozen om de verduurzamingsopgave te verdelen in een viertal stappen. De eerste stap gaat over besparen. Door de gemeenten wordt allereerst ingezet op besparen om het energieverbruik zo laag mogelijk te krijgen. Wat bespaard kan worden, hoeft immers niet duurzaam te worden opgewekt. Voor de opwekking van hernieuwbare energie wordt het principe gehanteerd dat zoveel mogelijk energie wordt opgewekt in de buurt van waar het ook wordt gebruikt: bij de gebruiker zelf op dak of erf of collectief bij een dorp of wijk. De ruimtelijke impact wordt zo beperkt mogelijk gehouden. De inzet van de gemeenten is daar op gericht. Zij hebben daarin een actieve, stimulerende rol.

Het resterende deel van de energievraag dat niet lokaal kan worden opgelost, zal van bovenlokale energievoorzieningen komen. Bovenlokale voorzieningen zijn ener-



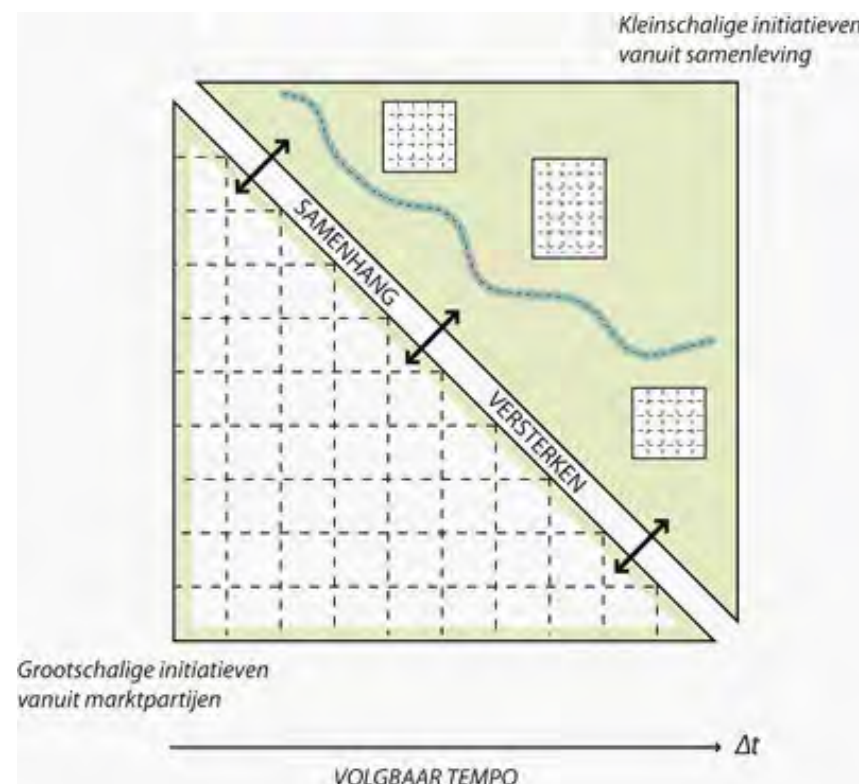
gievoorzieningen die de maat en schaal van een dorp overstijgen zoals een groot zonnepark in het landelijk gebied. Ook oplossingen voor de warmtevraag worden als bovenlokaal gezien. Deze oplossingen vragen regie van de gemeenten en overzicht over de verschillende mogelijkheden en hun haalbaarheid/financiële consequenties, zowel bij individuele als collectieve oplossingen. De inzet van de gemeenten is erop gericht om bij dergelijke, bovenlokale initiatieven, de ruimtelijke impact en het energieverlies te beperken.

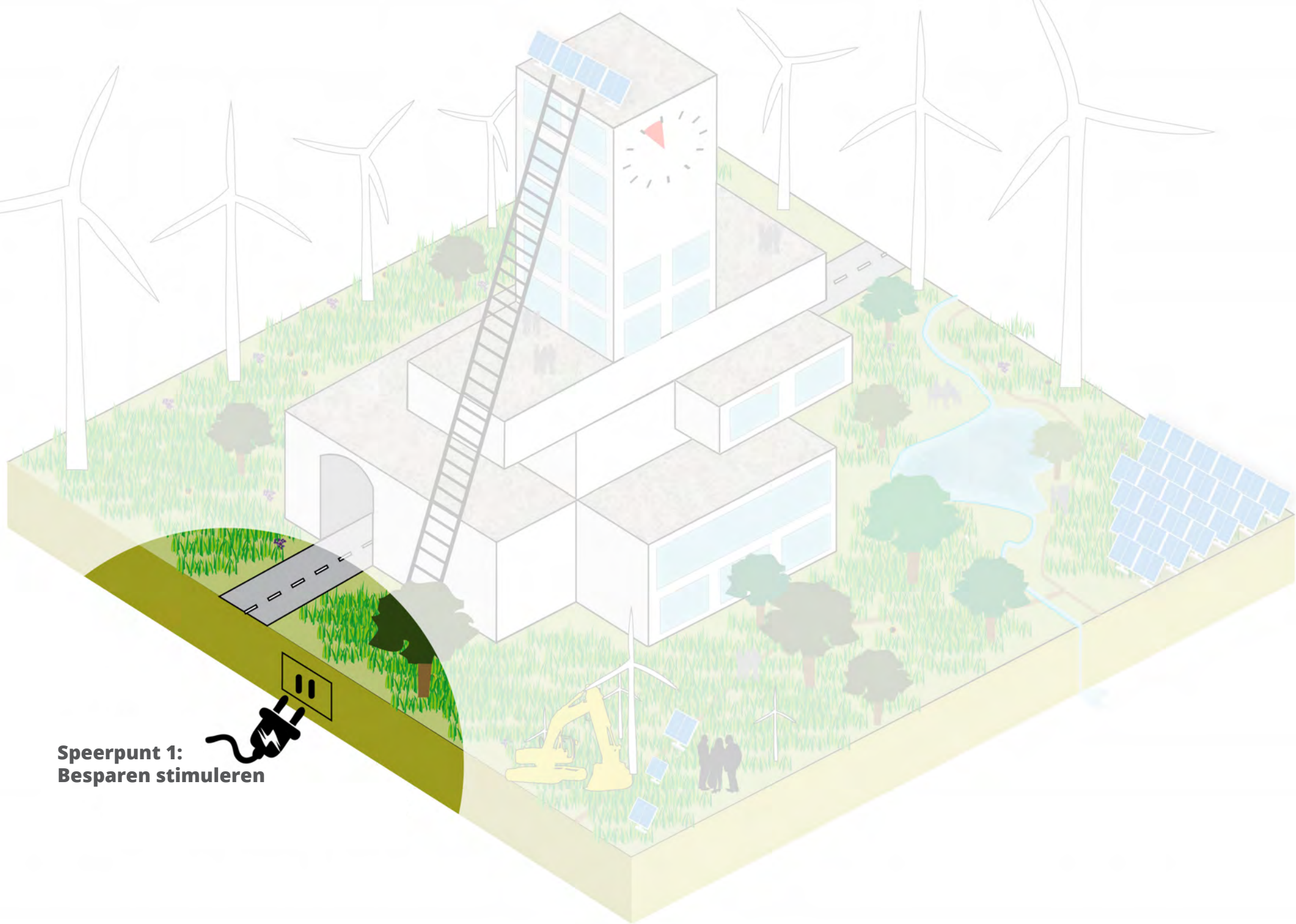
Tempo

Belangrijk is dat het tempo waarin de verduurzamingsopgave vorm krijgt draagbaar en volgbaar is voor de samenleving. Dat sluit aan bij wat de inwoners hebben aangegeven: begin met de eerste stappen, maar werk niet overhaast en houd ruimte en aandacht voor nieuwe ontwikkelingen zoals de mogelijkheden die waterstof kan bieden.

Tegelijkertijd vraagt de ambitie van de gemeenten en van het Klimaatakkoord ook dat er 'meters worden gemaakt'. Daarom is er ook oog voor meer planmatige, grote stappen die kunnen worden gezet. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan de warmtetransitie waar de komende jaren plannen voor moeten worden gemaakt. Deze ontwikkelingen vragen om regie en sturing vanuit de gemeente en kunnen helpen om flinke stappen te zetten richting een andere, duurzamere warmtevoorziening. In 2021 moeten de gemeenten daarom een 'Transitievisie Warmte' hebben. Daarin wordt uitgewerkt hoe en wanneer wijken en dorpen van het aardgas af moeten. De exacte uitwerking daarvan volgt in Wijkuitvoeringsplannen.

Het doel is om recht te doen en ruimte te bieden aan zowel de stappen die planmatig moeten worden gezet onder regie van de gemeenten ('van bovenaf') als het faciliteren en stimuleren van de initiatieven 'van onderop'. Belangrijke uitdaging is om beide lijnen met elkaar in verbinding te brengen en te laten versterken. We hebben gemerkt dat het nog niet vanzelfsprekend is dat lokale partijen en regionale partners met elkaar het gesprek voeren. Alleen gezamenlijk kunnen we de energietransitie vormgeven en een plek geven die past bij onze gemeente.





Speerpunt 1:
Besparen stimuleren

5.2 Speerpunten tot 2030

De doelstelling voor de lange termijn is helder, de weg om daar te komen is nog vol onduidelijkheid. Immers, in de dynamiek van de energietransitie volgen ontwikkelingen en nieuwe inzichten elkaar in rap tempo op.

Daarbij wordt opgepast voor een te verre blik vooruit. In de loop van de jaren kunnen nieuwe technieken en nieuwe mogelijkheden tot onze beschikking komen die het gemakkelijker maken de verduurzamingsopgave te halen en waarmee sneller stappen worden gezet. Een knelpunt vormt het feit dat ons huidige elektriciteitsnet nog niet op orde is om een volledige omslag naar duurzame energiewinning te maken.

Daarom zijn voor de komende 10 jaar vier speerpunten benoemd die helpen om de eerste stappen in de verduurzaming te maken. De speerpunten zijn mede gebaseerd op de inbreng van de inwoners, ondernemers, bedrijven en andere (maatschappelijke) partners die hebben meegedacht in de totstandkoming van deze visie.

Met deze vier speerpunten wordt de gemeentelijke energie en inzet gericht op een aantal verduurzamingsstappen die als 'no-regret' kunnen worden bestempeld. Deze stappen zijn zo gekozen dat ze aansluiten bij het leidend principe van beginnen met besparen tot bovenlokale oplossingen kiezen waar dat nodig is, vanuit de wetenschap op alle terreinen een begin gemaakt moet worden:

1. Besparen stimuleren.
2. Inzetten op opwek van energie dichtbij de gebruiker.
3. Stimuleren van lokale participatie.
4. Onder voorwaarden toestaan van initiatieven & innovatie op bovenlokaal niveau.

In de navolgende paragrafen gaan we in op de vier speerpunten die we hebben geformuleerd.

Uit de speerpunten blijkt dat de rol van de gemeente verandert van een actieve, ondersteunende houding bij de eerste drie speerpunten naar faciliteren in geval van het laatste speerpunt. De speerpunten hebben een prioritering: besparen staat voorop en bovenlokale initiatieven hebben de minste prioriteit. Tegelijkertijd zijn het wel vier parallelle sporen die niet volledig randvoorwaardelijk zijn voor elkaar. Het is dus niet zo dat een zonnepark pas kan worden aangelegd als ten aanzien van

besparen alle stappen zijn gezet.

Op elk van de speerpunten worden de komende tijd stappen gezet om tot verdere verduurzaming van het energieverbruik te komen.

Monitoring

Monitoren en evalueren van de speerpunten en de gezette stappen is erg belangrijk. Tweejaarlijks worden doelstellingen, proces en resultaat geëvalueerd. Tegelijkertijd houden we de ogen open voor kansrijke nieuwe technologieën op het vlak van verduurzaming. Als die zich voordoen, is daar ruimte voor en kunnen speerpunten waar nodig worden vervangen of toegevoegd.

5.2.1 Speerpunt 1: Besparen stimuleren

Verduurzamen begint met besparen. Hoe minder energie wordt verbruikt, hoe minder energie ook duurzaam hoeft te worden opgewekt. In de verschillende rekenscenario's om de verduurzamingsopgave te bepalen, zoals in de Klimaatmonitor⁸, wordt in alle gevallen uitgegaan van een mogelijke besparing op ons huidige energieverbruik van zo'n 30%.

De ambitie van de gemeenten is om meer dan 30% van het huidige energieverbruik te besparen met inzet van de inwoners en ondernemers. Deze ambitie wordt gevoed vanuit de wetenschap dat er in de gemeenten een forse versterkingsopgave is ingezet en veel woningen worden vernieuwd en verstevigd. Gelijkertijd met de versterkingsmaatregelen worden waar mogelijk duurzaamheidsmaatregelen getroffen om het energieverbruik omlaag te (kunnen) brengen. Waar sprake is van sloop en nieuwbouw, worden de nieuwe woningen volgens de nieuwe vereisten (straks BENG-normen¹⁰) terug gebouwd, dus in ieder geval aardgasvrij en bijna energieneutraal.

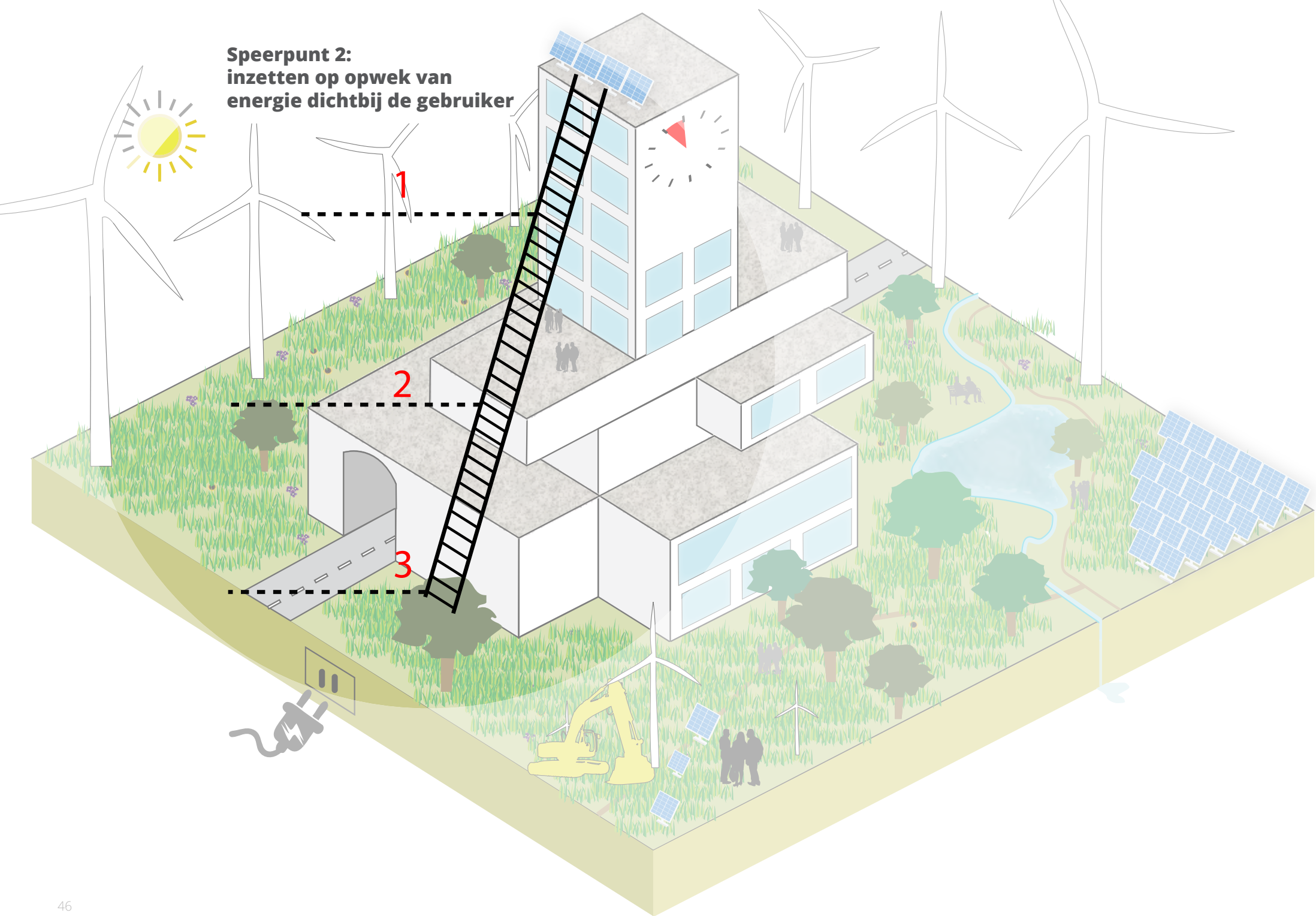
Daarnaast wordt bekeken op welke manier de inwoners het best in staat kunnen worden gesteld om te kunnen besparen. Dat begint met goede voorlichting en toegang bieden tot de juiste informatie en kennis. Het gemeentelijke 'EnergieLoket'⁹ vormt daarvoor het vertrekpunt. Het loket biedt inwoners relevante informatie rond besparen en heeft daarnaast een doorverwijsfunctie naar andere instanties, websites etc. die aanvullende informatie kunnen verschaffen.

8 Klimaatmonitor: <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/>

9 Energieloket: <https://www.energieloket-groningen.nl/>

10 BENG-normen: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/wetten-en-regels/nieuwbouw/energieprestatie-beng>

**Speerpunt 2:
inzetten op opwek van
energie dichtbij de gebruiker**



Onderzocht wordt of het bieden van subsidies of het instellen van een duurzaamheidsfonds inwoners die een financiële drempel ervaren om besparingsmaatregelen te treffen kan helpen om toch stappen te zetten. De duurzaamheidslening die de gemeenten Loppersum en Appingedam kennen, kan daarbij als voorbeeld dienen. Er wordt bekeken hoe mensen met een “smalle beurs” die niet kunnen lenen, toch geholpen kunnen worden met het verlagen van hun energielasten. Buurkracht kan een van de partijen zijn die hier mogelijk een rol in kunnen spelen.

5.2.2 Speerpunt 2: inzetten op opwek van energie dichtbij de gebruiker

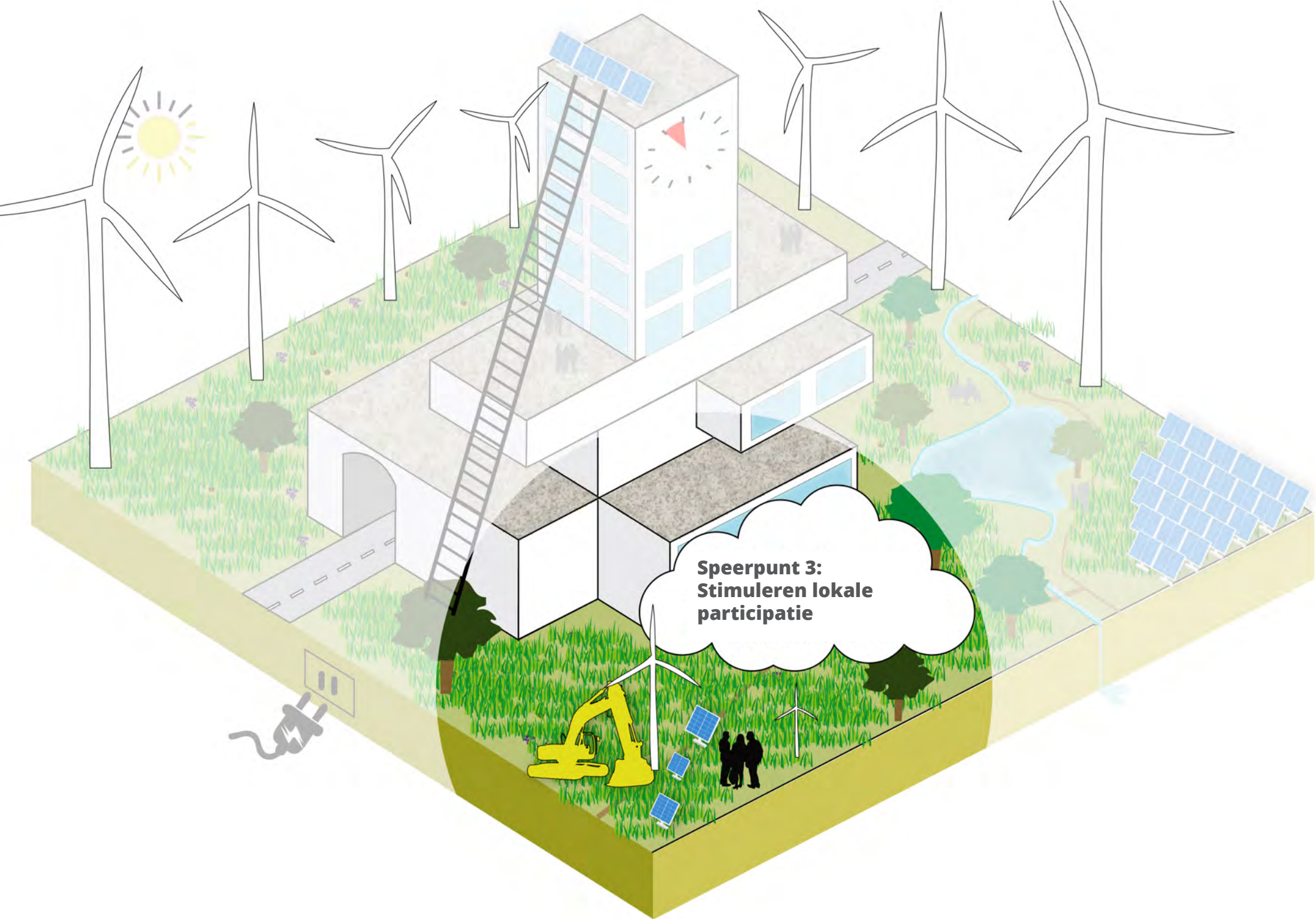
Het verdient de voorkeur om energie op te wekken dichtbij de plek waar de energie ook wordt gebruikt. Zo ontstaat er een directe koppeling tussen verbruik en opwek van energie. Daarom wordt ingezet op het stimuleren van het opwekken van hernieuwbare energie voor eigen gebruik op het eigen erf of eigen dak. Bijkomend voordeel is dat deze kleinschalige vormen van energiewinning vaak geen problemen geven voor aansluiting op het elektriciteitsnet.

Zonnepanelen op het dak is een van de minst ingrijpende stappen om duurzaamheidsambities te kunnen realiseren. Tegelijkertijd geven veel inwoners aan dat zonneparken op landbouwgronden niet de standaard moeten worden. Immers ook de landbouw staat voor grote uitdagingen om de komende jaren toekomstbestendig te worden, waarbij de ‘kringlooplandbouw’ als nieuw perspectief voor de Nederlandse landbouw wordt gezien.

Gemeenten hebben vaak geen directe zeggenschap over de locaties waar zonne-energie of windenergie wordt gerealiseerd. Wel kunnen gewenste ontwikkelingen op gewenste locaties worden gestimuleerd. Daarom is een zonneladder en in navolging daarop ook een windladder ontwikkeld.

Ook door het Rijk en de provincie Groningen wordt over een ‘zonneladder’ nagedacht. De zonneladder gaat er kortgezegd vanuit dat bij initiatieven voor zonne-energie in eerste instantie wordt bekeken of zon op dak tot de mogelijkheden behoort, daarna wordt onderzocht of zonne-energie als dubbelgebruik kan worden ingezet en pas als laatste wordt ingezet op de aanleg van zonnepanelen op (landbouw)gronden. Zo wordt gestuurd op een efficiënt ruimtegebruik en zoveel mogelijk op initiatieven die aansluiten bij de lokale vraag. Voor de windladder is een analoge denklijn opgezet: eerst op eigen erf en pas onder voorwaarden in het





**Speerpunt 3:
Stimuleren lokale
participatie**

buitengebied.

De verdere uitwerking van de zonneladder en windladder is opgenomen in hoofdstuk 7.

In algemene zin worden de mogelijkheden aangegrepen om wind- en zonne-energie op dak te stimuleren door:

- Bij alle aanvragen van zonneparken de initiatiefnemers te vragen wat de mogelijkheden zijn op daken in de buurt.
- Onderzoeken van de mogelijkheid voor fondsvorming zodat bij aanleg van zon- of windparken op het land geld beschikbaar komt voor de realisatie van zonnedaken binnen de gemeenten.
- Bij alle nieuwe bouwaanvragen stimuleren dat zonnepanelen op dak worden meegenomen of dat in ieder geval de constructie van het dak stevig genoeg is om later zonnepanelen te plaatsen.
- Op het moment dat de Omgevingswet in werking is getreden verkennen of er maatwerkregels kunnen worden opgenomen die sturen op het aanleggen van zon op dak bij bestaande bouwwerken zoals het ministerie nu overweegt.

Daarnaast liggen er kansen bij de vernieuwingen in de agrarische sector. Op veel schuren liggen asbestdaken. Bovendien zijn er veel schuren met aardbevingsschade waar herstel- en/of versterkingsmaatregelen nodig zijn. Door in te zetten op het combineren van de maatregelen die nodig zijn voor de vernieuwing van de schuren met de mogelijkheid om een zonnedak te realiseren kan een win-winsituatie worden bereikt. In de provincie Groningen is daarvoor nu een pilotproject¹¹ gestart.

5.2.3 Speerpunt 3: Stimuleren lokale participatie

Op veel plekken in de gemeenten zijn verschillende lokale duurzaamheidsinitiatieven gestart, in uitvoering of al gerealiseerd. Onder lokale duurzaamheidsinitiatieven worden initiatieven verstaan die groter zijn dan het eigen erf en in meer voorzien dan het eigen energieverbruik, maar in veel gevallen aansluiten bij de maat en schaal van het dorp of de stad.

De lokale energiecoöperaties zijn op dit moment voor een belangrijk deel de initiator van deze projecten. Het draagvlak voor duurzaamheidsinitiatieven die vanuit de samenleving komen is vaak groot. Dat komt omdat inwoners het als 'eigen' ervaren en de maat en schaal van initiatieven aansluit bij het dorp of de wijk waar het initiatief

tot stand komt.

Initiatieven vanuit de samenleving worden van harte ondersteund, zowel windenergie als zonne-energie en eventuele andere initiatieven, zoals het voornemen om een netwerk van elektrische deelauto's te ontwikkelen. De gemeentelijke kennis en ondersteuning wordt beschikbaar gesteld om lokale initiatieven daadwerkelijk mogelijk te maken, maar wel altijd binnen de kaders van een goede ruimtelijke ordening en een zorgvuldig doorlopen participatieproces. Dat is ook de verantwoordelijkheid van de gemeente.

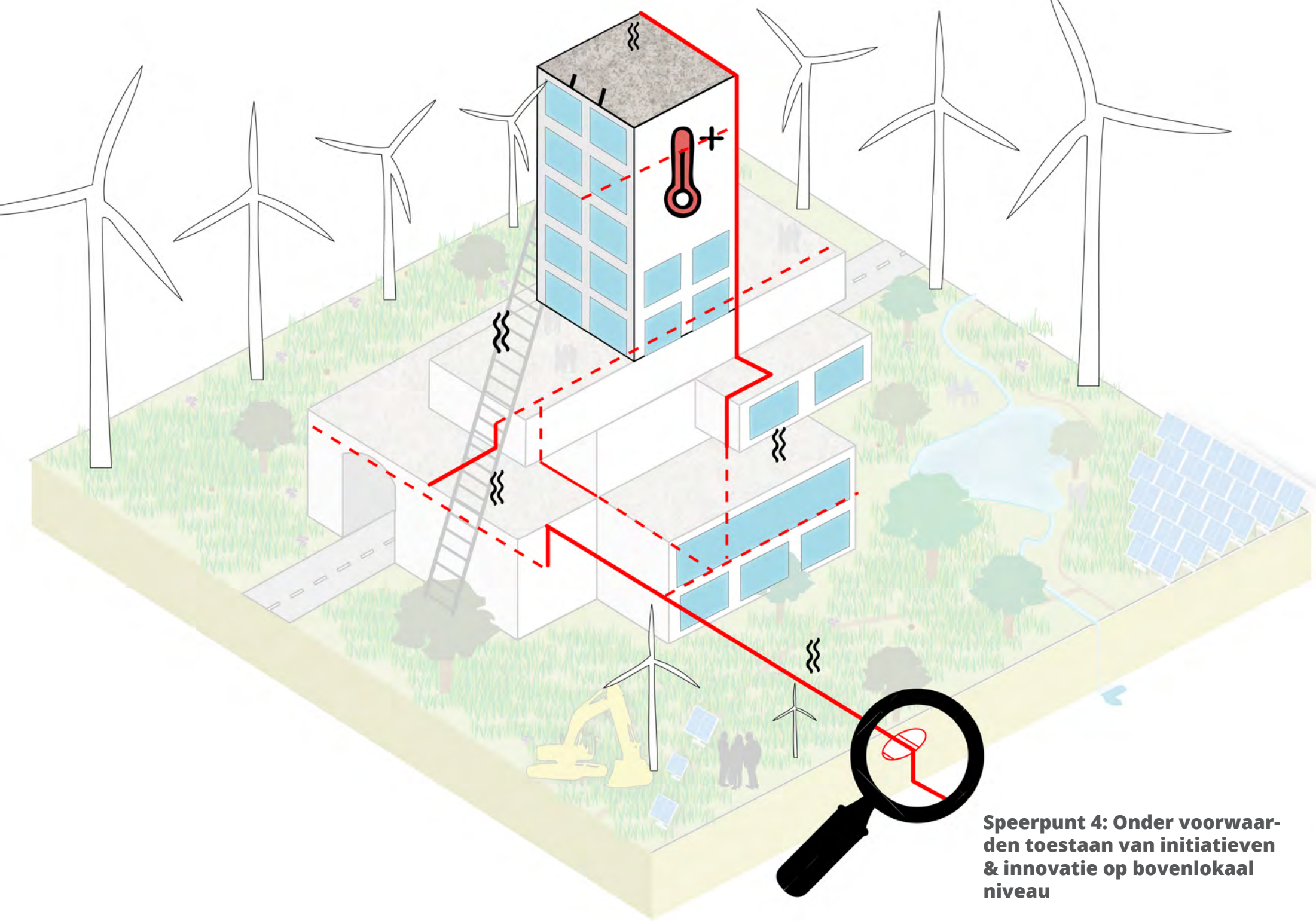
De gemeenten zijn bereid om te verkennen hoe de totstandkoming van initiatieven eenvoudiger gemaakt kan worden, als er belemmeringen zijn die de realisatie ervan onnodig in de weg zitten. Daarbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan bemiddeling om ruimte te krijgen op het elektriciteitsnetwerk.

Het haalbaar maken van de gemeentelijke duurzaamheidsambities staat en valt met het draagvlak van de inwoners. Daarom wordt alleen ruimte geboden aan duurzaamheidsinitiatieven (in het bijzonder zon- en/of windparken) als deze plannen in samenwerking met de betreffende buurten, dorpen, wijken en lokale energiecoöperaties tot stand zijn gekomen (procesparticipatie). Bovendien streven de gemeenten naar een lokale, financiële participatie van minimaal 50% in zonne- en windparken.

Belangrijk daarbij is dat duidelijk wordt hoe de verdeling van de lusten en lasten eruit gaat zien en hoe het totstandkomingstraject is verlopen. Het uitgangspunt daarbij is dat door de inwoners vanaf het beginstadium bij de planvorming te betrekken het draagvlak voor nieuwe zon- en eventueel windparken wordt vergroot en geborgd. Bovendien kan juist door de samenwerking met en inbreng van inwoners en energiecoöperaties de lokale kennis worden ingebracht. Marktpartijen kunnen omgekeerd een deel van de financiering van een zon- of windpark voor hun rekening nemen, wat juist voor energiecoöperaties lastig is.

In het ruimtelijk afwegingskader voor initiatieven wordt dit participatievraagstuk uitgewerkt (zie hoofdstuk 9).

11 Pilotproject: www.samenzonderasbest.nl



Speerpunt 4: Onder voorwaarden toestaan van initiatieven & innovatie op bovenlokaal niveau

5.2.4 Speerpunt 4: Onder voorwaarden toestaan van initiatieven & innovatie op bovenlokaal niveau

Hernieuwbare energie

Bovenlokale initiatieven zijn initiatieven die de schaal van een dorp of wijk overstijgen en in het landelijk gebied (dus buiten de kernen) worden gerealiseerd. Deze initiatieven worden nu in veel gevallen gerealiseerd door marktpartijen (maar lokale energiecoöperaties hebben ook ambities voor de (mede)ontwikkeling van grote zon- en windparken), al dan niet met een deel lokaal eigenaarschap. Deze professionele partijen hoeven niet zo zeer daadwerkelijke ondersteuning, maar vragen van de gemeenten een kritische blik op ambities, kansen en meerwaarde, zodat de realisatie van een initiatief daadwerkelijk ook op de lange termijn een positieve bijdrage levert aan het landschap en aan de samenleving. Voor deze initiatieven is het van belang dat er gezocht wordt naar draagvlak en eigenaarschap bij de samenleving. Het participatiehoofdstuk (hoofdstuk 9) geeft invulling aan de wijze waarop dat kan gebeuren.

Voor bovenlokale initiatieven en zeker bovenlokale initiatieven die een plek vinden in het landelijk gebied wordt als randvoorwaarde meegegeven dat deze initiatieven als een vorm van gebiedsontwikkeling worden benaderd. Gebiedsontwikkeling impliceert een integrale blik op het initiatief en in de brede omgeving daarvan. Bij de ontwikkeling en inpassing van het initiatief wordt daarbij gekeken naar koppelkansen op het vlak van bijvoorbeeld leefbaarheid, recreatie, landschap, klimaatadaptie of biodiversiteit. Het initiatief is op die manier drager van een grotere ontwikkeling in het landelijk gebied en maakt het mogelijk om meerdere kansen en doelen met elkaar te verenigen, zodat er daadwerkelijk (landschappelijke) meerwaarde ontstaat.

Warmtetransitie

Een bijzondere bovenlokale ontwikkeling is de warmtetransitie. In de komende jaren wordt de aardgaswinning steeds verder afgebouwd. Aardgas speelt nu een belangrijke rol in onze warmtevoorziening. Immers, de meeste huizen hebben een cv-ketel die nu gasgestookt is. In de komende jaren wordt onderzocht en bekeken op welke manier te komen tot een andere warmtevoorziening in onze huizen, gebouwen en instellingen. Deze opgave is groot en de oplossingen liggen voor een belangrijk deel in de collectieve sfeer.

Een afwachtende rol past de gemeenten daarom niet; de gemeenten willen regis-

seur in dit traject zijn. De gemeenten hebben de verplichting om voor half 2021 een Transitievisie Warmte op te stellen.

Voor de warmtetransitie ligt een grote kans in het ontwikkelen van een restwarmtenetwerk vanuit de industrie van Delfzijl en de Eemshaven. Met deze restwarmte kan een groot deel van Delfzijl en Appingedam van warmte worden voorzien. De eerste gesprekken en verkenningen daarover worden gevoerd. De gemeenten zijn daarin vanzelfsprekend en blijvend gesprekspartner vanuit de rol als regisseur en als hoeder van het algemeen belang.

Innovatie

De ontwikkelingen op het gebied van hernieuwbare energie volgen elkaar in hoog tempo op. Er zijn weinig sectoren waarin zoveel innovatie plaatsvindt als op dit gebied. Er blijft ruimte voor kansrijke nieuwe ontwikkelingen in Loppersum, Appingedam en Delfzijl. Bij de tweejaarlijkse evaluatie wordt daarom ook gekeken welke ontwikkelingen allicht ruimte vragen of ontwikkelruimte moeten krijgen om stappen te zetten in de energietransitie. Windenergie en zonne-energie zijn op dit moment dan wel het best toepasbaar als bron voor hernieuwbare energie, in de toekomst komen daar allicht nieuwe mogelijkheden bij, ook op het gebied van warmte en opslag van energie, bijvoorbeeld thermische energie uit oppervlaktewater of zonnethermie.

Waterstof lijkt één van de meest kansrijke ontwikkelingen voor energieopslag op dit moment en staat volop in de belangstelling. Waterstof is een energiedrager die bij de transitie naar hernieuwbare energie een belangrijke rol kan spelen. In de drie gemeenten spelen 9 projecten die zijn opgenomen in het 'Integraal waterstofplan Noord-Nederland'. Daarbij gaat het onder andere over de realisatie van elektrolyzers, waterstofwindmolens, waterstofpompstations, de aanleg van een waterstofdistributienetwerk op het Chemiepark en de productie van biomethanol uit emissievrije waterstof. De ontwikkelingen rond waterstof zijn nog onvoldoende concreet om nu al uit te werken in deze visie, maar als een van de kansrijke innovaties zal daar op termijn naar gekeken worden.



5.3 Van speerpunten naar initiatieven: sturen op tempo en volgorde

De speerpunten omvatten de eerste stappen in de concretisering van de ambitie voor de lange termijn. Initiatieven van inwoners, ondernemers en marktpartijen moeten helpen om daadwerkelijk stappen te kunnen zetten in de verduurzaming van de gemeenten. Daar biedt deze visie de ruimte voor. Maar de gemeenten willen de te nemen stappen wel in een passend tempo en volgorde zetten zoals de visie en speerpunten ook verwoorden. Dat maakt dat er bij de start van het proces na vaststelling van deze visie niet onbeperkte ruimte wordt geboden aan vormen van hernieuwbare energie en specifiek aan wind- en zonne-energie.

Volgorde en tempo leggen daarom de basis onder de visie van de gemeenten in het omgaan met en toestaan van initiatieven. Dus stap voor stap ontwikkelen en bij voorkeur in de omgeving van de plek waar de energie ook wordt gebruikt.

De visie biedt daarom alle ruimte voor het realiseren van zonnepanelen of windturbines op daken en eigen erf. Waar sprake kan zijn van dubbelgebruik van gronden, is daar (onder beperkte voorwaarden) veel ruimte voor. Ook op bedrijventerreinen willen we ruimte blijven bieden.

De visie temporeert het aantal zonneparken dat op (landbouw)grond gerealiseerd kan worden. Immers, vanuit de sturingsfilosofie ligt de eerste focus voor initiatieven voor hernieuwbare energie bij het lokaal opwekken van energie.

Daarom wordt in eerste instantie beperkt ruimte geboden aan grondgebonden zonneparken binnen bebouwd gebied en in het landelijk gebied.

Bebouwd gebied is het gebied dat door de provincie als stedelijk gebied¹² is gemarkeerd plus een zone rondom. Voor de dorpen heeft deze zone een omvang van 500 meter, voor de kernen Appingedam en Delfzijl is dat 800 meter.

De omvang van de initiatieven in het bebouwde gebied is gebonden aan een maximum. Dit maximum is gerelateerd aan de grootte van een kern en daarmee indirect aan het energieverbruik van een kern. Overigens hoeft het aantal hectare (ha.) niet in één park gerealiseerd te worden, maar mag het ook worden verdeeld over twee of meer kleine parken. In de zonneladder in hoofdstuk 7, wordt ingegaan op de randvoorwaarden voor zonneparken.

In eerste instantie wordt voor het bebouwd gebied de volgende indeling gehanteerd:

- Kleine kernen (tot 750 inwoners): maximale totale oppervlakte van 1,5 ha. aan zonnepark(en).

- Middelgrote kernen (750 – 2000 inwoners) : maximale totale oppervlakte van 2 ha. aan zonnepark(en).
- Grote kernen (2000 – 10.000 inwoners): maximale totale oppervlakte van 3 ha. aan zonnepark(en).
- Kernen Delfzijl en Appingedam (> 10.000 inwoners) : maximale totale oppervlakte van 10 ha. aan zonneparken, uitgezonderd de zonneparken op de bedrijventerreinen Fivelpoort, Farmsumerpoort en Oosterhorn.

Bij de ontwikkeling van zonneparken binnen bebouwd gebied is net als in het landelijk gebied de maatwerkmethode van de provincie Groningen van toepassing.

Naast de kernen wordt er ook aan het landelijk gebied veel waarde gehecht: vanwege de landschappelijke kwaliteiten en vanwege de agrarische functie van het gebied. Daarom wordt in eerste instantie in het landelijk gebied alleen ruimte geboden voor één zonnepark per landschapstype (zie voor de landschapstypes hoofdstuk 2), in totaal dus drie zonneparken.

Uitzondering op deze regel is het gebied rond Oosterhorn. Vanwege de grote, industriële schaal is dit de aangewezen plek om grootschalige zonne-energie mogelijk te maken. In dit gebied wordt bekeken hoe ruimte voor grootschalige zonneparken aanjager kan zijn en onderdeel kan uitmaken van een gebiedsontwikkeling van het hele gebied rond industrieterrein Oosterhorn.

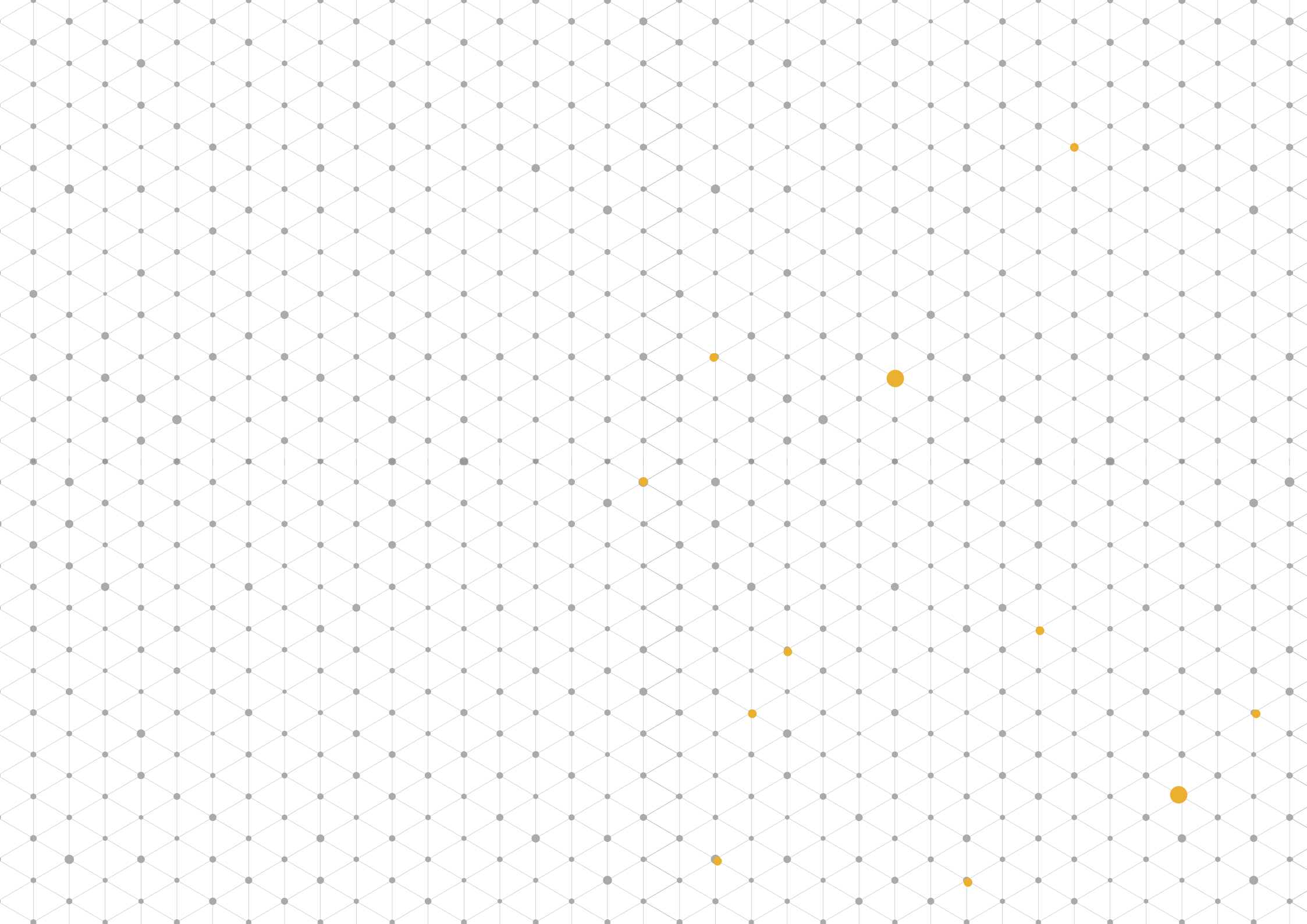
Evaluatie

De ingezette koers wordt na twee jaar geëvalueerd. In hoofdstuk 10 wordt daar verder op ingegaan. De ervaringen van de pilots landelijk gebied worden meegenomen in de evaluatie van het beleid. In deze evaluatie wordt ook bekeken hoeveel initiatieven bij de dorpen gerealiseerd zijn en wat de ontwikkelingen op Oosterhorn hebben gebracht.

Naast deze kwalitatieve evaluatie wordt in de evaluatie ook gekeken naar de kwantitatieve omvang (bijvoorbeeld in kWh of MW) van de gerealiseerde of in ontwikkeling zijnde initiatieven. Deze kwantitatieve omvang wordt daarbij gerelateerd aan de opgave vanuit de RES.

Op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie wordt bekeken of en hoe deze visie aanpassing vraagt en wat in tweede instantie dan de beste koers is.

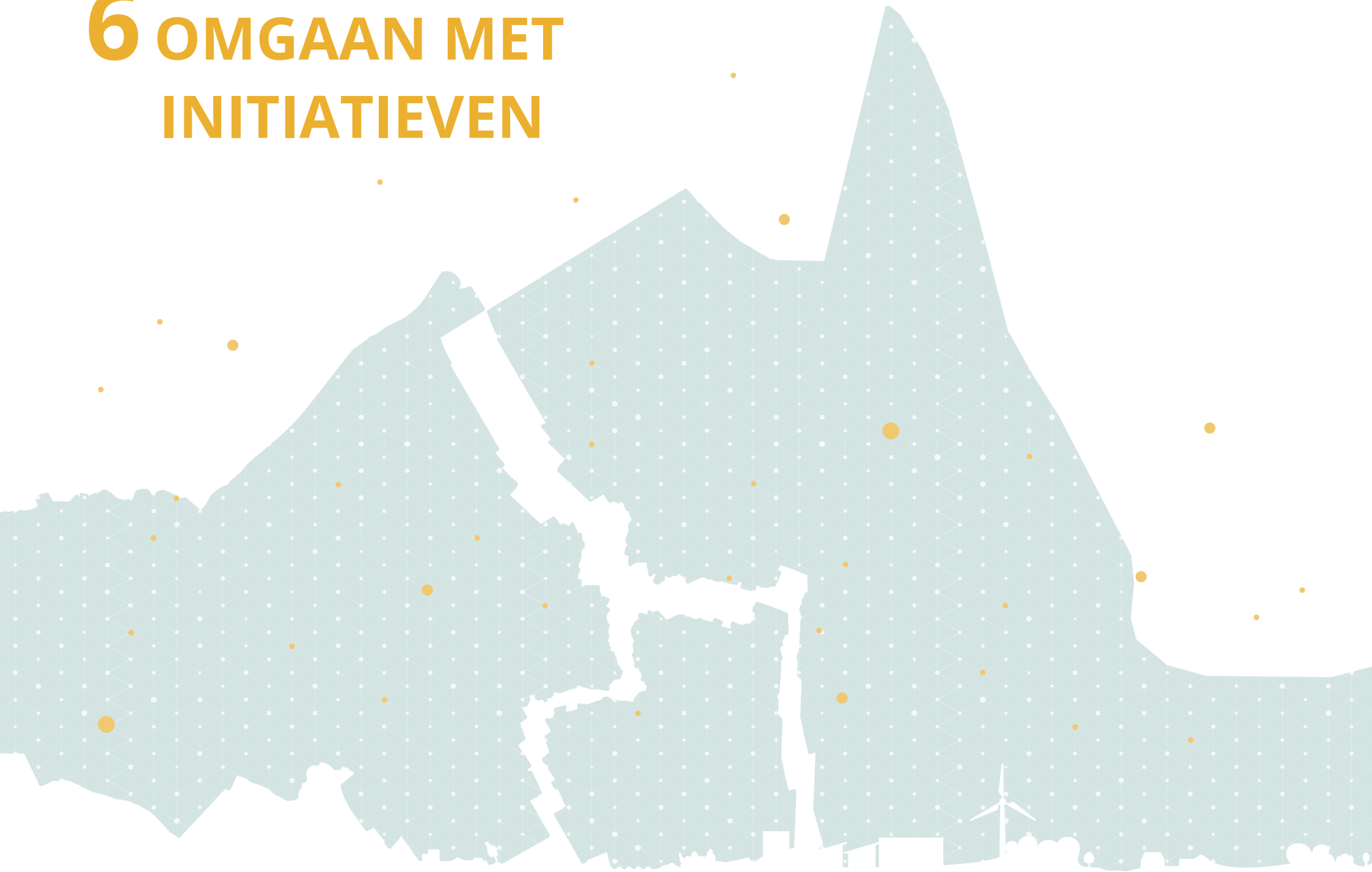
12 https://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Groningen/CVDR410825/CVDR410825_4.html
Het betreft kaart 1 Stedelijk gebied, horende bij de Omgevingsverordening van de provincie Groningen 2016



Deel 3

• RUIMTELIJK AFWEGINGSKADER INITIATIEVEN HERNIEUWBARE ENERGIE (WIND & ZON)

6 OMGAAN MET INITIATIEVEN



Onze samenleving verandert van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij; een maatschappij waaraan iedereen zoveel mogelijk deelneemt. Een maatschappij ook waarin gemeente en initiatiefnemers met elkaar in gesprek gaan. De gemeente schept randvoorwaarden, biedt kansen en neemt voor zover mogelijk obstakels weg. De initiatiefnemers ontwikkelen binnen deze randvoorwaarden hun plannen.

Zo zit ook deze visie en dit afwegingskader in elkaar. De gemeenten hebben een faciliterende en controlerende rol. De kaders die in dit ruimtelijk afwegingskader zijn verwoord vormen de randvoorwaarden om van eerste idee te komen tot een haalbaar initiatief. De verantwoordelijkheid en inspanningsverplichting ligt bij de initiatiefnemers om hun idee succesvol 'naar de eindstreep te begeleiden'. Gemeenten geven advies, denken mee en volgen het proces, maar nemen niet het voortouw.

Dit ruimtelijk afwegingskader geeft inzicht in de aspecten die de gemeente belangrijk vindt bij de totstandkoming van initiatieven. In dit kader wordt onderscheid gemaakt tussen de bekende toekomst met veelvoorkomende initiatieven voor de opwek van zonne- en windenergie (vanaf hoofdstuk 7) en de onbekende toekomst waarin ruimte moet zijn voor initiatieven en innovatie waarvoor nu niet op voorhand de kaders te geven zijn.

6.1 Bekende en onbekende toekomst

Bekende toekomst

De bekende toekomst gaat over initiatieven die bekend zijn, die voorspelbaar zijn en met regelmaat voorbij komen. Op dit moment is dat het geval voor initiatieven voor zonne-energie en windenergie. Voor deze initiatieven is daarom een heel gericht afwegingskader uitgewerkt. Dit afwegingskader bestaat uit drie onderdelen die de gemeenten van belang vinden om mee te willen werken aan initiatieven voor het opwekken van wind- en zonne-energie:

- locatiekeuze;
- inpassing;
- participatie en eigenaarschap.

Van initiatiefnemers wordt geëist dat zij op elk van die drie onderdelen een onderbouwing leveren. Als deze onderbouwing in alle gevallen door de gemeente als

voldoende wordt beoordeeld, wordt de ruimtelijke procedure gestart om uiteindelijk tot vergunningverlening over te gaan.

In hoofdstuk 7 wordt op het ruimtelijk afwegingskader voor wind- en zonne-energie nader ingegaan.

Onbekende toekomst

De gemeenten willen ruimte bieden voor innovatie en nieuwe, slimme oplossingen voor de verduurzamingsvraagstukken. Dit zijn ontwikkelingen die niet goed vooraf voorspeld kunnen worden en daarmee ook niet in een concreet afwegingskader kunnen worden gevat, maar evengoed een positieve benadering verdienen van de gemeenten. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan de ontwikkelingen rond waterstof, maar ook een mest- of biomassa-vergistinginstallatie.

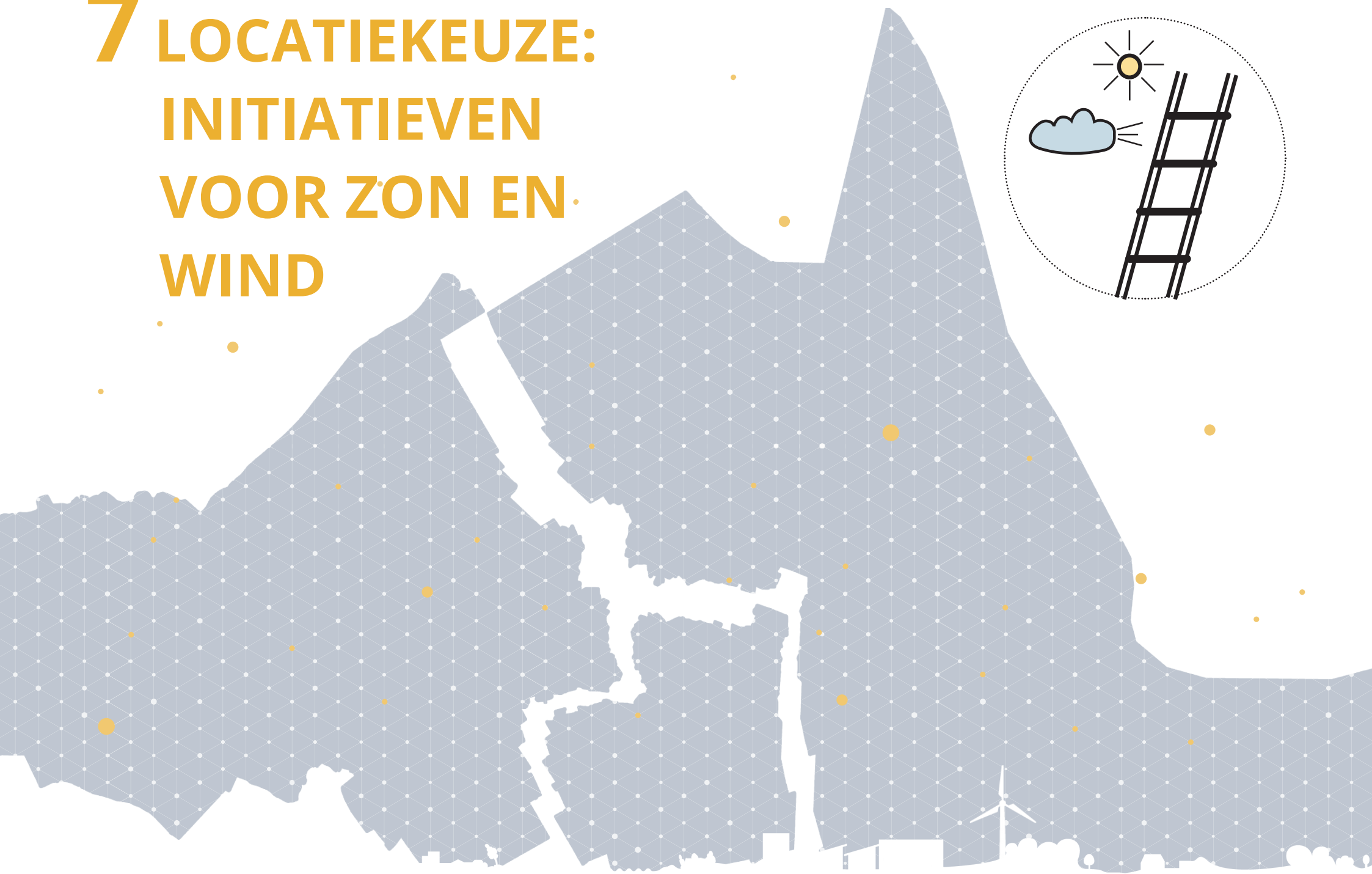
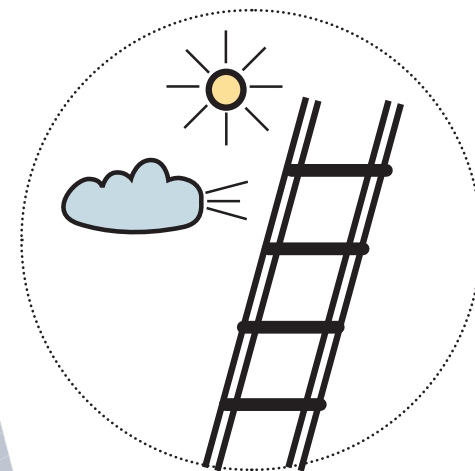
Voor deze initiatieven wordt een maatwerktraject ingezet dat, als er na de eerste gesprekken meer zicht is op de aard en omvang van het initiatief, wordt geconcretiseerd. Uitgangspunt is dat samen met initiatiefnemers wordt bekeken waar en hoe hun initiatief planologisch gezien gefaciliteerd kan worden binnen de bestaande wet- en regelgeving en rekening houdend met de aanwezige (landschappelijke) waarden.

In algemene zin gaan gemeenten vanaf het eerste begin van het idee graag het gesprek aan met initiatiefnemers. Aspecten die in dat gesprek aan bod zullen komen zijn:

- Planologische, gezondheidskundige en milieukundige kansen en beperkingen van het initiatief, zoals bestaande beleidsregels van gemeente, provincie en rijk.
- Aanwezige landschappelijke, stedenbouwkundige en/of cultuurhistorische waarden (een landschappelijke inpassing).
- Afstemming en kansen met andere, lopende initiatieven, zowel op het vlak van verduurzaming als op andere gebieden (natuur, landschap, recreatie, klimaat).
- Het te volgen proces om (al dan niet) te komen tot vergunningverlening.

Van initiatiefnemers wordt verwacht, net zoals dat bij zon- en windenergie is opgenomen, dat zij het voortouw en de verantwoordelijkheid nemen voor het goed en zorgvuldig doorlopen van de processtappen zoals die met de gemeente zijn afgesproken en die zoals in paragraaf 6.1 is aangegeven zich richten op locatiekeuze, draagvlak en participatie. De gemeenten zullen het proces volgen en ook aangeven wanneer het traject niet succesvol lijkt te eindigen als daar aanleiding toe is.

7 LOCATIEKEUZE: INITIATIEVEN VOOR ZON EN WIND



Grootschalige en kleinschalige opwekking van duurzame energie heeft invloed op de fysieke leefomgeving. Voor een goede ruimtelijke afweging van plannen is dit ruimtelijke afwegingskader gemaakt. Het afwegingskader omvat drie onderdelen:

- locatiekeuze;
- inpassing;
- participatie en eigenaarschap.

Van initiatiefnemers wordt verwacht dat zij op elk van die drie onderdelen een onderbouwing leveren. Als deze onderbouwing in alle gevallen door de gemeente als afdoende wordt beoordeeld, wordt de ruimtelijke procedure gestart om uiteindelijk tot vergunningverlening over te gaan (altijd een tijdelijke vergunning voor 30 jaar).

7.1 Locatiekeuze: werking zonne- en windladder

Niet alle locaties in de gemeenten zijn even geschikt voor vormen van hernieuwbare energie. In de visie is aangegeven dat de gemeenten bovendien de voorkeur geven aan opwek dichtbij de gebruiker. Plannen voor buiten de bebouwde kom zijn dan ook een aanvulling op initiatieven voor hernieuwbare energie binnen de bebouwde kom.

Daarnaast is het van belang dat zonneparken, windturbines en andere vormen van hernieuwbare energie verder bouwen op en aan de landschappelijke kenmerken van de gemeenten. Daarom is voor de locatiekeuze een zonneladder en een windladder opgesteld. Deze ladders sturen op een verantwoorde locatiekeuze voor initiatieven. Met de ladders wordt hiërarchie aangebracht in de geschiktheid van locaties voor wind- en zonne-energie.

Daarbij wordt onderscheid gemaakt in 4 soorten locaties:

0. uitzonderingsgebieden;
1. op dak of eigen erf;
2. binnen de bebouwde kom;
3. buiten de bebouwde kom.

Van initiatiefnemers van een wind- of zonnepark wordt gevraagd de keuze voor hun locatie te motiveren aan de hand van de ladder. Als een locatie buiten de bebouwde kom wordt gekozen, moet de onderbouwing overtuigend aantonen dat binnen de bebouwde kom of op erf of dak geen of onvoldoende mogelijkheden zijn.

Aan elk van de treden op de ladder zijn randvoorwaarden verbonden, afhankelijk van

bijvoorbeeld grootte van de kern in geval van binnen bebouwd gebied of aanwezige landschappelijke of cultuurhistorische waarden in het landelijk gebied.

Bij de aanvraag voor een windturbine, windpark of zonnepark moet door de initiatiefnemer een onderbouwing worden aangeleverd waarin uiteen wordt gezet hoe de ladder is doorlopen en hoe de voorgenomen locatie past als het initiatief langs de ladder wordt gelegd. Als een initiatief op het dak of op eigen erf ligt en voor het eigen energiegebruik is bedoeld, wordt de ladderonderbouwing niet nodig gevonden. Voor de volledigheid: het eigen erf is dat deel van het perceel dat ruimtelijk en functioneel samenhangt met het bedrijfspan, de woning, een maatschappelijke of openbare voorziening. Het erf is niet in alle gevallen gelijk aan de eigen grond.

In het navolgende wordt eerst de zonneladder besproken, daarna komt de windladder aan bod.

ZONNELADDER

7.2 Zonneladder

De gemeentelijke zonneladder brengt hiërarchie aan in het beoordelen van de geschiktheid van locaties voor het opwekken van zonne-energie. Aan de uitwerking van de zonneladder liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- Zorgvuldigheid bieden bij inpassing in landschappelijk, natuurlijk of cultuurhistorisch waardevol gebied.
- Omvang van een zonnepark sluit in maat en schaal aan bij de omgeving.
- Waar mogelijk inzetten op multifunctioneel ruimtegebruik.
- Koppeling tussen de plek waar de energie wordt opgewekt en verbruikt.
- Stimuleren van gebiedsontwikkeling bij zonneparken in landelijk gebied.

Deze principes zijn door vertaald in de stappen van de ladder.

Elektriciteitsnetwerk

Op dit moment is de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk niet berekend op een grote toename van zonneparken die energie leveren aan het net. Hoe groter een zonnepark, hoe lastiger de aansluiting op het elektriciteitsnet kan zijn. Zonneparken met een capaciteit van maximaal 2,5 MW (circa 3 – 5 ha. met de huidige technieken) kunnen in principe op het laagspanningsnet worden aangesloten. Dit netwerk ligt overal en biedt daarvoor geen probleem. Grotere zonneparken vragen extra netcapaciteit en een aansluiting op grotere verdeelstations.

Aan de realisatie van zonneparken wordt dan ook de extra voorwaarde verbonden dat de indiener inzichtelijk moeten maken dat met Enexis afspraken zijn gemaakt over de aansluiting van het park op het net en op welke wijze (aansluitingsplan). Andere mogelijkheid is dat er opslagcapaciteit beschikbaar is, bijvoorbeeld in de vorm van een batterij of in combinatie met de productie van waterstof. Ook liggen er kansen in het optimaal benutten van de al gerealiseerde netaansluitingen voor windenergie door deze te combineren met aansluitingen voor zonne-energie.

7.2.1 Stap 0. Uitzonderingsgebieden

In de gemeenten liggen gebieden die zich om diverse redenen niet lenen voor de realisatie van een zonnepark. Daarbij gaat het om:

- natuurgebieden die onderdeel zijn van het NNN;
- zones langs de belangrijkste invalswegen van de kernen;
- de historische natuurlijke laagtes;
- de oude dijken.

NNN

Verspreid door de gemeenten ligt het NNN. Deze natuurgebieden moeten conform de gestelde natuurdoelen in het Natuurbeheerplan worden beheerd of gerealiseerd. Zonneparken verhouden zich niet gemakkelijk tot deze natuurdoelen, daarom is realisatie hiervan binnen het NNN en binnen bos- en natuurgebieden buiten het NNN niet gewenst. Ook de provincie Groningen staat de ontwikkeling van zonneparken in NNN-gebieden niet toe.

De provincie Groningen heeft ook akker- en weidevogelleefgebieden aangewezen. Deze gebieden zijn niet uitgezonderd voor de aanleg van zonneparken, maar de aanleg van een zonnepark vraagt wel extra ruimte voor compensatie voor het leefgebied voor deze vogels. In die gevallen is de betrokkenheid van een ecooloog bij de planvorming noodzakelijk.

Entrees van de kernen

De dorpen en de centra van de kernen Appingedam en Delfzijl zijn van oudsher nauw verweven met het omliggende landelijke gebied. De wegen die vanuit het dorp of de stad naar het buitengebied leiden zijn de logische verbinding en de zichtbare koppeling tussen beide. Deze wegen zijn ook de routes waarlangs inwoners, toeristen, bezoekers onze mooie kernen ervaren. Daarom wordt langs deze wegen een bufferzone gehanteerd van 100 meter waar geen zonnepark mag worden aangelegd. De bufferzone kan wel worden benut voor de landschappelijke inpassing van een zonnepark en als gebied waar landschappelijke, recreatieve of natuurlijke meerwaarde kan worden gecreëerd.

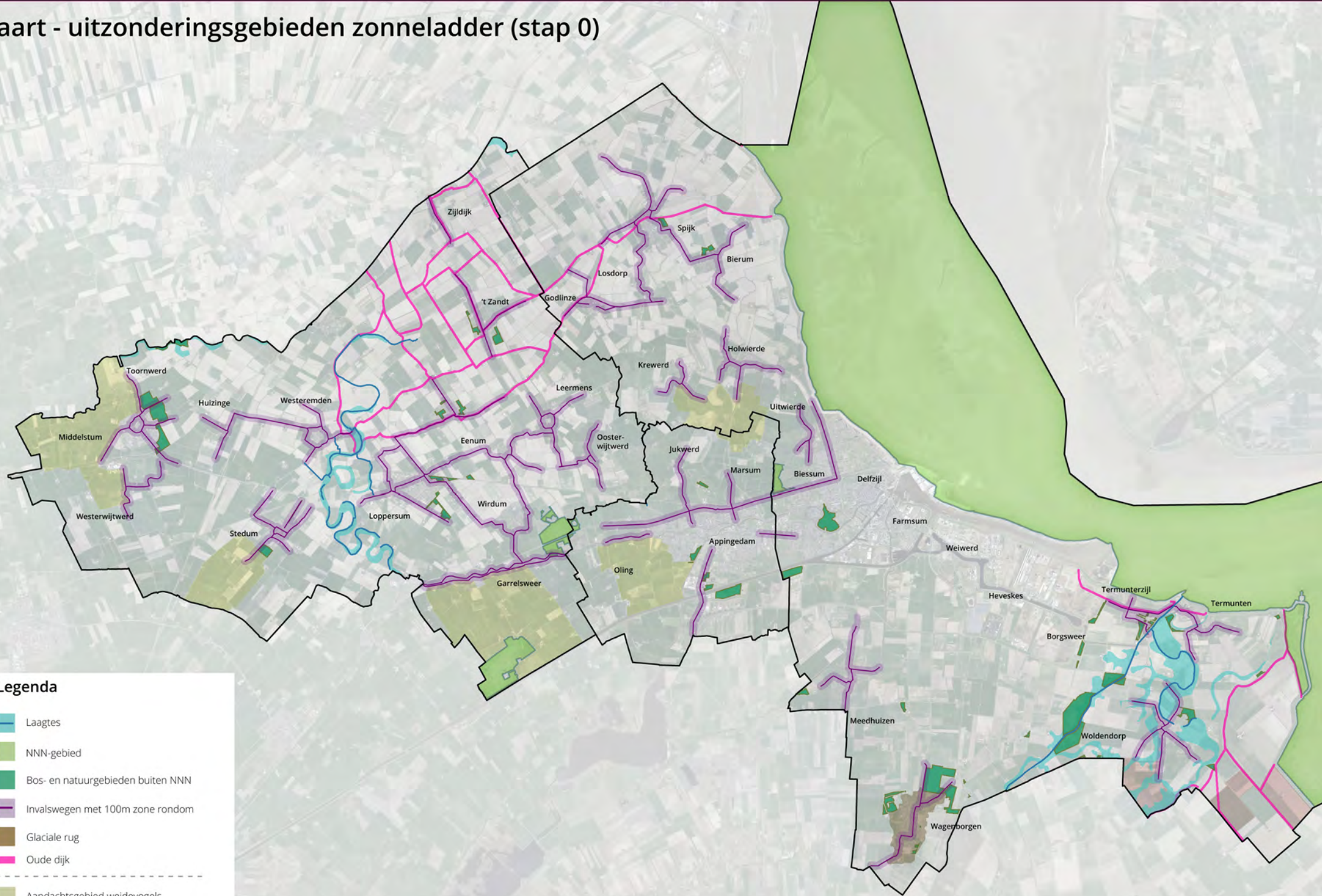
Laagtes

In de gemeenten liggen diverse laagtes als restanten van de oude Fivel en Dollard. Deze laagtes zijn landschappelijk gezien waardevol. Daarom mogen geen zonneparken in deze laagten worden gerealiseerd.

Glaciale rug

Wagenborgen ligt op een glaciale rug. Het reliëf daarvan is nog zichtbaar in het landelijk gebied. Om dit reliëf zichtbaar en beleefbaar te houden, zijn zonneparken op deze glaciale rug niet toegestaan.

Kaart - uitzonderingsgebieden zonneladder (stap 0)



Legenda

- Laagtes
- NNN-gebied
- Bos- en natuurgebieden buiten NNN
- Invalswegen met 100m zone rondom
- Glaciale rug
- Oude dijk
- Aandachtsgebied weidevogels
- Aandachtsgebied akkervogels

Dijken

In de gemeenten lopen diverse oude dijken. In deze zonneladder is het plaatsen van zonnepanelen op het talud van wegen en dijken als optie benoemd. De oude, historische dijken hebben echter een dusdanige cultuurhistorische waarde dat deze dijktaaluds zijn uitgezonderd voor het plaatsen van zonnepanelen.

7.2.2 Stap 1. Op dak of erf

Zon op dak wordt door veel mensen gezien als logische stap in de verduurzaming van woningen, bedrijven en dorpen. In de gemeenten zijn ook al initiatieven gerealiseerd die voorzien in een collectieve opwek van stroom door zonnepanelen op (schuur)daken.

Het realiseren van zonnepanelen op dak of op het eigen erf wordt gestimuleerd. Via het Energieloket¹³ is een digitaal raadpleegbare Zonnekaart te vinden. Deze kaart toont alle dakvlakken die voldoende zoninstraling hebben en geeft een betrouwbare inschatting van het aantal zonnepanelen dat op het dak kan worden geplaatst. Met behulp van een eenvoudige rekenmodule kan snel uitgerekend worden wat de investering zal opleveren.

Zonnepanelen op daken kunnen meestal vergunningsvrij worden geplaatst, als het zonnepaneel tenminste niet wordt gebouwd op een monument of op een gebouw binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht. Voor het vergunningsvrij bouwen van een zonnepaneel moet daarnaast worden voldaan aan de volgende voorwaarden volgens de Wabo (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht)¹⁴:

1. Het zonnepaneel wordt op een dak geplaatst.
2. Het paneel vormt een geheel met de installatie voor het opwekken van elektriciteit. Als dat niet het geval is, dan moet die installatie binnen in het betreffende gebouw worden geplaatst.
3. Komt het zonnepaneel op een schuin dak, dan geldt dat:
 - a. het paneel niet mag uitsteken en dus aan alle kanten binnen het vlak van het dak moet blijven;
 - b. het paneel in of direct op het dakvlak moet worden geplaatst;
 - c. de hellingshoek van het paneel hetzelfde moet zijn als die van het dakvlak waarop het staat.
4. Komt het zonnepaneel op een plat dak, dan geldt dat het paneel ten minste net zo ver verwijderd moet blijven van de dakrand als het paneel hoog is.

Mocht een dak niet geschikt zijn of niet mogelijk zijn, is het ook goed mogelijk om zonnepanelen op het eigen erf te plaatsen. Daarbij is het van belang dat de zonnepanelen op het achtererf worden geplaatst of op het zij-erf, mits niet grenzend aan het openbaar gebied. De zonnepanelen worden ingepast als onderdeel van het erf. Het deel landschappelijke inpassing geeft hier handvaten voor. Grondgebonden zonnepanelen op het erf zijn wel vergunningplichtig.

7.2.3 Stap 2. Binnen bebouwd gebied

Als zonnepanelen op het dak of op het erf niet mogelijk zijn en er ook geen andere daken beschikbaar zijn, dan is de tweede stap op de ladder het onderzoeken van de mogelijkheid om zonneparken binnen het bebouwd gebied te realiseren. Tot het bebouwd gebied wordt gerekend het stedelijk gebied zoals door de provincie Groningen is vastgelegd plus 500 meter daar rondom, bij de kernen Appingedam en Delfzijl tot 800 meter daar rondom.

Geschikte locaties binnen het bebouwd gebied voor grondgebonden zonneparken zijn braakliggende terreinen of gronden die langdurig niet in gebruik zijn en een (tijdelijke) invulling kunnen krijgen. Binnen de dorpen zal deze ruimte beperkt zijn, maar in de kernen Appingedam en Delfzijl zijn wel kansen. Daarbij kan worden gedacht aan lege kavels op bedrijventerreinen of deels ontwikkelde bedrijventerreinen die op korte tot middellange termijn geen invulling krijgen en daarmee geschikt kunnen zijn voor de opwekking van zonne-energie. Ook locaties die zijn gereserveerd voor bijvoorbeeld woningbouw en waar voor langere tijd geen invulling is, zijn een mogelijkheid.

In alle gevallen geldt als randvoorwaarde dat locaties binnen de bebouwde kom dusdanig worden ingepast in de stedenbouwkundige en landschappelijke context dat er geen verrommeling van het bebouwd gebied en het straatbeeld ontstaat. Daarnaast moet er zicht zijn op het daadwerkelijk kunnen leveren van het stroom aan het elektriciteitsnet of kunnen opslaan van de opgewekte stroom, bijvoorbeeld in een batterij.

Binnen het bebouwde gebied zijn ook mogelijkheden voor dubbel grondgebruik. Te denken valt aan parkeerruimte in combinatie met overkappingen met zonnepanelen of het combineren van infrastructuur, zoals fietspaden, met zonnecellen.

¹³ Energieloket Groningen: <https://www.energieloket-groningen.nl/>

¹⁴ Zie Besluit Omgevingsrecht, bijlage II, artikel 2, lid 6



Voorbeelden dubbelgebruik van zonnepanelen: zonedijk Eemshaven (bron: Solarfields), boven een parkeerterrein en op het dijklichaam langs de Afsluitdijk (bron: De Ingenieur)

Maximale maat en grootte van de kern

Het is van belang dat de zonneparken binnen bebouwd gebied (zie stap 2) passen bij de maat en schaal van het dorp. De insteek is dat energie die lokaal wordt opgewekt, ook door de dorpen/wijken wordt gebruikt. Daarmee is er een directe koppeling tussen het energiegebruik van de kernen en de omvang van de zonneparken. Dat komt het draagvlak voor initiatieven ten goede en bovendien voegen nieuwe ontwikkelingen zich zo beter in de landschappelijke en stedenbouwkundige structuur.

De bedrijventerreinen Fivelpoort, Farmsumerpoort en -haven en Oosterhorn hebben een eigen maat en schaal die geen samenhang heeft met de kern en met het landschap. De maatvoeringen die voor de kernen worden genoemd gelden dan ook niet voor deze bedrijventerreinen. Voor deze terreinen is geen maximale maat vastgelegd. Wel wordt in de afweging meegenomen in hoeverre het zonnepark ten koste gaat van de beschikbaarheid van uitgeefbaar bedrijventerrein.

Als wordt gesproken over een maximale maat voor een zonnepark dan gaat het over een richtlijn voor de oppervlakte aan zonnepanelen. Daarnaast zal er nog ruimte nodig zijn voor de inpassing van zonneparken in de omgeving. Deze inpassing is niet meegerekend in het bepalen van de maximale maat. De maximale maat aan zonnepanelen kan alleen worden overschreden als hiervoor zwaarwegende redenen zijn in het kader van landschap, milieu of gebiedontwikkelingsproces.

Voor de maximale maat van een zonnepark binnen bebouwd gebied (niet liggend op een van de bedrijventerreinen Fivelpoort, Farmsumerpoort of Oosterhorn) wordt de volgende richtlijn gehanteerd:

- Kleine kernen (tot 750 inwoners): maximaal 1,5 ha. per zonnepark.
- Middelgrote kernen (750 – 2000 inwoners) : maximaal 2 ha. per zonnepark.
- Grote kernen (2000 – 10.000 inwoners): maximaal 3 ha. per zonnepark.
- Kernen Delfzijl en Appingedam (> 10.000 inwoners) : maximaal 5 ha. per zonnepark.

De maatvoering van de zonneparken is afgestemd op de maat en schaal van een dorp en het omliggende landschap. Bovendien is gekeken naar een redelijke verhouding tussen de oppervlakte van de kernen, het energieverbruik van de kernen en de benodigde oppervlakte voor zonne-energie.

Het is denkbaar dat een zonnepark deels binnen bebouwd gebied ligt en deels de contour van het bebouwd gebied overschrijdt. Als richtlijn wordt gehanteerd dat minimaal 50% van het zonnepark binnen de contour van het bebouwd gebied moet liggen om tot het bebouwd gebied te worden gerekend.

Waar een zonnepark (deels) ligt in een landschappelijk of cultuurhistorisch waardevol gebied (zie stap 3) zijn aanvullende voorwaarden van toepassing.

Wierden

De wierden zijn al eeuwenlang herkenbaar als oude bewoningsplaatsen in het Groninger land. De wierden kenmerken zich door hun vaak radiale verkavelingspatroon en door het hoogteverschil met de omgeving. Bovendien hebben de wierden een herkenbare, kleine en fijnmazige maat en schaal.

Deze bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische elementen willen we behouden. Dat maakt dat de wierden zich moeilijk lenen voor de realisatie van zonneparken. Zeker op onbebouwde wierden zien we daarvoor geen kansen. Maar de

ontwikkeling van een zonnepark kan op bebouwde wierden ook de motor zijn om juist landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken te herstellen of te benadrukken. Bovendien kunnen juist de open ruimten tussen de bebouwde wierden worden vrijgehouden. Het realiseren van een zonnepark op een wierde vraagt maatwerk. Op wierden is ruimte voor zonneparken als:

- De maat en schaal vanuit landschappelijk en stedenbouwkundig oogpunt past bij de plek, waarbij een maximummaat van 0,5 ha. wordt gehanteerd voor zonneparken op een wierde.
- Er niet meer dan 1 (vrijliggend) zonnepark op een wierde wordt gerealiseerd.
- Het zonnepark geen onevenredige afbreuk doet aan de beleving van de wierde.
- Een landschappelijke, stedenbouwkundige of cultuurhistorische meerwaarde wordt gerealiseerd, bijvoorbeeld door het herstel of de verbetering van de aanwezige waarden op de wierde.

De ontwikkeling van een zonnepark op een wierde vraagt een bovengemiddelde inspanning, waarbij vroegtijdig landschappelijke en cultuurhistorische deskundigheid in het traject betrokken wordt (bijvoorbeeld van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)) om de landschappelijke meerwaarde van het zonnepark vast te leggen.

Beschermde gezichten

Binnen de gemeenten liggen diverse beschermde dorpsgezichten. Voor een deel omvatten deze beschermde gezichten alleen bebouwd gebied. Maar een aantal beschermde dorpsgezichten, zoals Uitwierde, Marsum, Westeremden en Huizinge omvatten ook landelijk gebied. Dit landelijk gebied is onlosmakelijk verbonden met de kwaliteiten van de kern.

Daarom wordt binnen de beschermde dorpsgezichten zeer terughoudend met de aanleg van zonneparken omgegaan. Toch worden zonneparken niet op voorhand uitgesloten, juist omdat het verduurzamen van het gebouwde erfgoed (dat in de beschermde gezichten veelvuldig aanwezig is) een belangrijk opgave is voor de komende jaren.

Aan de bouw van zonneparken in beschermde gezichten worden (naast de maximale maatvoering van de kernen) extra randvoorwaarden verbonden:

- De maat en schaal moet passen bij de plek en de karakteristiek van het beschermde gezicht.

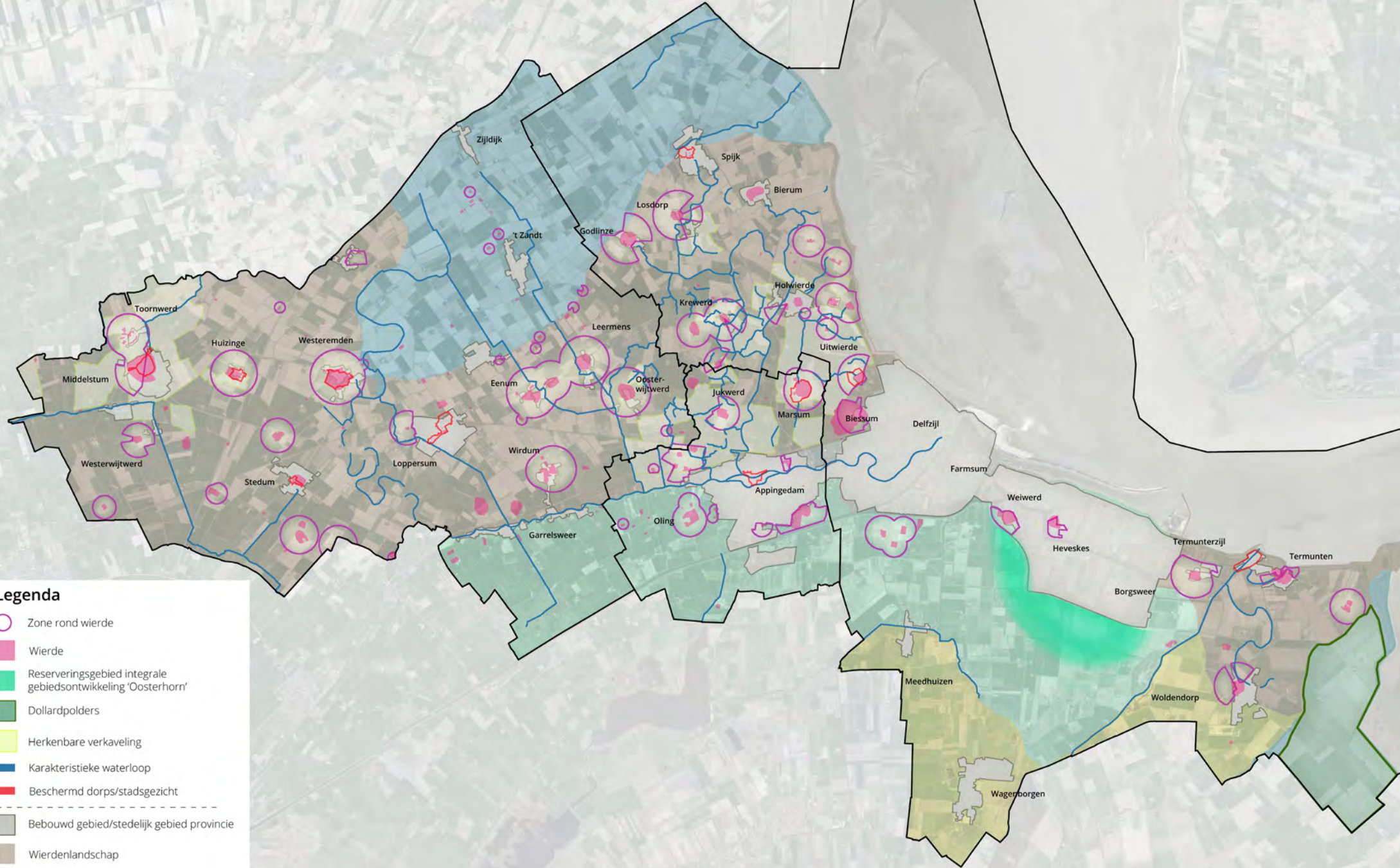
- Het zonnepark doet geen onevenredige afbreuk aan de beleving van het beschermd gezicht.
- Er is expliciet aandacht voor de inpassing en mogelijk (landschappelijke of stedenbouwkundige) meerwaarde die met de aanleg van het park wordt bewerkstelligd.

Een deel van de beschermde gezichten bestaat uit wierdedorpen. Voor zonneparken op wierden zijn aanvullende voorwaarden opgenomen. Bij de ontwikkeling van een zonnepark in een beschermd gezicht wordt een onafhankelijke adviseur op het gebied van erfgoed en cultuurhistorie nauw betrokken in het proces. Ook de RCE kan hierin een rol spelen.



Voorbeeld solarpark De Kwekerij Hengelo

Kaart - aandachtsgebieden zonneladder (stap 1-3)



Legenda

- Zone rond wierde
- Wierde
- Reserveringsgebied integrale gebiedsontwikkeling 'Oosterschorre'
- Dollardpolders
- Herkenbare verkaveling
- Karakteristieke waterloop
- Beschermd dorps/stadsgezicht
- ---
- Bebouwd gebied/stedelijk gebied provincie
- Wierdenlandschap
- Dijkenlandschap
- Wegdorpenlandschap op klei/ op veen

7.2.4 Stap 3. Buiten gebouwd gebied

De laatste trede van de zonneladder omvat het landelijk gebied. Het landschap vervult vele functies en is ook belangrijk voor de voedseltoeleiding, waardoor zorgvuldig wordt omgegaan met het bieden van ruimte aan zonneparken in het landelijke gebied.

In alle gevallen moeten zonneparken zich voegen in de bestaande landschappelijke structuren. Dat houdt onder andere in dat er in beginsel geen sloten worden gedempt voor de aanleg van een zonnepark, bestaand reliëf wordt gerespecteerd en er geen grootschalige bomenkap plaats vindt om de aanleg van een zonnepark mogelijk te maken. In sommige gevallen kunnen, als onderdeel van de totale landschappelijke inpassing, aanpassingen worden gedaan aan de bestaande structuren, als dat uiteindelijk tot een landschappelijke meerwaarde leidt. Karakteristieke waterlopen kunnen echter nooit worden verlegd of aangepast.

Integrale gebiedsontwikkeling

De ontwikkeling en inpassing van zonneparken in het landelijk gebied wordt als een vorm van gebiedsontwikkeling gezien. Ontwikkeling van deze grote, meestal bovenlokale zonneparken gaat gepaard met gebiedsontwikkeling in de omgeving van het park. Insteek is dat een landschappelijke inpassing wordt gerealiseerd die in maat en schaal aansluit bij de omvang van het park en een blijvende structuurversterking van het landschap betekent, bijvoorbeeld door het herstel van waterlopen of de aanplant van streekeigen beplanting. Bij de totstandkoming van het park en de gebiedsontwikkeling worden naast de inwoners ook andere belanghebbenden (waterschap, natuurorganisaties) nauw betrokken. De inzet is erop gericht dat deze zonneparken een positieve bijdrage leveren aan de omgevingskwaliteit van het gebied. Deze kwaliteit laat zich bijvoorbeeld zien in de vorm van recreatieve meerwaarde, meerwaarde voor klimaat, biodiversiteit en/of landschap. De precieze invulling is afhankelijk van het initiatief, de aanwezige kansen en wensen vanuit de samenleving.

Locatiekeuze landelijk gebied

Het landelijk gebied van de gemeenten verschilt: van een dijkenlandschap in het noorden, een meest centraal gelegen wierdenlandschap tot een wegdorpenlandschap op klei en op veen in het zuidelijk deel van de gemeenten. Niet alle gebieden zijn even geschikt en niet op alle plekken zijn zonneparken even gemakkelijk inpassbaar.

<< Kaart aandachtsgebieden zonneladder (grotere kaartuitsnedes in bijlage 7; kaartlagen waar beschikbaar op basis van provinciale bestanden)

Dubbelgebruik

Voor het landelijk gebied zien we verschillende mogelijkheden. Zo zijn er plekken waar bijzondere functies aanwezig zijn of waren. Te denken valt bijvoorbeeld aan voormalige slibdepots en vuilstortplaatsen. In de gemeente Delfzijl is bijvoorbeeld op het slibdepot aan de Geefswesterweg al een zonnepark gerealiseerd. Ook zonnepanelen gecombineerd met agrarisch grondgebruik, zoals het houden van kippen (mits gekoppeld aan bestaande agrarische bouwvlakken) of het telen van gewassen onder de panelen, is een mogelijkheid.

Zogenoemde 'pauzelandschappen', braakliggende terreinen en bijvoorbeeld langs de N33 zijn eveneens plekken waar dubbel grondgebruik met zonne-energie mogelijk is. Daarnaast is het in overleg met het Waterschap ontwikkelen van zonneparken op dijkwaluds (zoals nu bij de Eemshaven gebeurt) kansrijk. Voor de volledigheid: dijkwaluds van historische dijken worden hier niet toe gerekend. Vanwege hun cultuurhistorische waarde zijn deze dijken uitgezonderd.

Er zijn goede kansen om zonneparken te verbinden met infrastructuur van (boven) regionale schaal binnen de ruimte die beschikbaar is binnen deze (weg)tracés. Daarbij zijn er bijvoorbeeld mogelijkheden voor de combinatie van zonnepanelen met geluidswallen/schermen of op de taluds en op- en afritten langs de wegen N33 en N46. De wegen N46 en N33, het Eemskanaal en de spoorlijn Groningen - Delfzijl worden tot de bovenregionale infrastructuur gerekend. Bij de aanpassingen aan de N33 kunnen duurzaamheidsdoelstellingen integraal worden meegenomen in de plannen. Het is maatwerk hoe en op welke manier zonneparken gekoppeld worden aan de infrastructuur. De landschappelijke kenmerken en de aard van het zonnepark (grondgebonden, gekoppeld aan een talud) zijn daarin sturend. Andere randvoorwaarden voor zonneparken gekoppeld aan infrastructuur zijn:

- dat het zonnepark geen hinder voor het verkeer mag opleveren;
- dat er een directe relatie is tussen het zonnepark en de weg, en;
- dat er goede landschappelijke overgangen worden ontwikkeld tussen het zonnepark en de directe omgeving.

Vrijliggend in landelijk gebied

Mocht een koppeling aan infrastructuur of dubbelgebruik van gronden niet mogelijk zijn, dan is er ruimte om zonneparken vrij liggend in het landelijk gebied te realiseren. De gemeenten nemen daarbij steeds in ogenschouw hoe de aanleg van een



zonnepark zich verhoudt tot de maat en schaal van een gebied en hoe de ligging van het zonnepark zich verhoudt ten opzichte van andere omliggende parken. Er moet worden voorkomen dat door een opeenstapeling van zonneparken het landelijk gebied ter plekke te zeer veranderd en er van landschappelijke waarden en beleving geen sprake meer is. De gemeenten zullen steeds monitoren of er geen onevenredige aantasting van de waarden en de beleving van het landelijk gebied plaatsvindt (zie ook hoofdstuk 10). In geval van twijfel over de maat en schaal van een park of de afstand tot omliggende parken, zullen de gemeenten het oordeel van een onafhankelijk deskundige op het gebied van landschap vragen voor het al dan niet toestaan van een park in het landelijk gebied.

Voor de inpassing van zonneparken in het landelijk gebied is het van belang dat de parken zich voegen naar de maat en schaal van het landelijk gebied. Deze maat en schaal is afhankelijk van het landschapstype. Als vuistregel worden voor de verschillende landschapstypen, op basis van de gemiddelde perceelsgrootte in de landschappen, de volgende maten als richtgetal gehanteerd:

- wierdenlandschap: max. 10 ha. voor een zonnepark;
- dijkenlandschap: max. 12 ha. voor een zonnepark;
- wegdorpenlandschap: max. 12 ha. voor een zonnepark.

De maximale maten betreffen de maximale oppervlakte exclusief landschappelijke inpassing (zoals boomsingels, natuurvriendelijke oevers, paden ed.).

Om te voorkomen dat zonneparken te dicht bij elkaar liggen en daardoor toch als één groot zonnepark worden beleefd, wordt de vuistregel gehanteerd dat de afstand van een zonnepark tot een naastliggend park minimaal vier keer de grootste lengte van het te realiseren park moet zijn.

Industrieterrein

Voor de gebieden aansluitend aan industrieterrein Oosterhorn wordt een uitzondering gemaakt op vorenstaande maatvoeringen. De bedrijvigheid op Oosterhorn en de bestaande zon- en windparken hebben een maat en schaal die niet meer refereert aan de landschappelijke karakteristiek maar aan de industriële dynamiek van het havengebied. Alleen in dit gebied is ruimte voor daadwerkelijk grootschalige zonneparken en wil de gemeente ook die ruimte voor grootschalige initiatieven reserveren.

Al eerder in deze paragraaf is aangegeven dat zonneparken worden gezien als een aanjager van gebiedsontwikkeling. Voor het gebied aansluitend aan Oosterhorn (zie de kaart aandachtsgebieden Zonneladder op pagina 66) worden kansen gezien om de ontwikkeling van grootschalige zonne-energie deel uit te laten maken van een integrale gebiedsontwikkeling die het gehele gebied 'Reserveringsgebied integrale gebiedsontwikkeling' beslaat. Hiermee wordt invulling gegeven aan de wens om verschillende opgaven die in het gebied liggen in samenhang op te pakken. Daarbij wordt gezocht naar een combinatie van functies waarvan het geheel meer is dan de som der delen. Omdat het ruimtelijk en landschappelijk wenselijk is om het gebied in samenhang te bekijken, is het hier niet gewenst om hier initiatieven toe te staan die geen onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de integrale gebiedsontwikkeling. Het gebied wordt daarom 'gereserveerd' voor projecten die aansluiten bij de integrale gebiedsontwikkeling. Het onderzoek naar de kansen voor de gebiedsontwikkeling moet nog worden opgepakt en zal een eigen spoor gaan lopen. Het reserveringsgebied is niet exact begrensd. De precieze omvang van het gebied zal tot stand komen in het kader van deze integrale gebiedsontwikkeling.

Landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle gebieden

Vanuit de landschappelijke context van de gemeenten is bovendien een aantal gebieden benoemd die bijzondere aandacht vragen en waarvoor extra randvoorwaarden zijn geformuleerd voor zonneparken. Dat geldt onder andere voor de wierden, zoals in stap 2 als is verwoord. Hier wordt nogmaals benoemd dat de onbebouwde wierden, die veelal in het landelijk gebied liggen, ongeschikt worden geacht als plek voor een zonnepark. Andere gebieden die worden onderscheiden zijn:

1. Zones rond de wierden.
2. Dollardpolders.
3. Gebieden met herkenbare verkaveling.

1. Zones rond de wierden

Kenmerkend voor het wierdenlandschap zijn de bebouwde en beplante wierden en de open gebieden daar omheen. Waar zonneparken op wierden mogelijk ingepast kunnen worden in de landschappelijke opzet van de wierden en daar een meerwaarde voor opleveren, is dat voor zonneparken in de open ruimten rond de wierden lastiger. In de door de provincie Groningen aangewezen gebieden 'invloedszone

wierden' worden zonneparken daarom aan voorwaarden verbonden:

- De maat en schaal vanuit landschappelijk en stedenbouwkundig oogpunt past bij de plek waarbij een maximummaat van 1 ha. wordt gehanteerd voor zonneparken in een zone rond de wierde.
- Het zonnepark geen onevenredige afbreuk doet aan de beleving van de wierde en omliggende landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- Bestaande landschappelijke en cultuurhistorische waarden worden behouden en versterkt met de aanleg van het zonnepark.
- De opstelling van de zonnepanelen het zicht op de wierde niet belemmert.

2. Dollardpolders

De Dollardpolders kenmerken zich door hun grote openheid. Het stap-voor-stap inpolderen van de Dollard heeft geleid tot een weids en open gebied, met reeksen van dijken en maar weinig bebouwing. Zelfs voor Groninger begrippen zijn de polders open en leeg. Dat is een bijzondere kwaliteit die we graag behouden. In de Dollardpolders zijn daarom alleen zonneparken mogelijk als:

- De opstelling van de zonnepanelen het zicht op de horizon niet belemmert.
- De zonnepanelen niet hoger worden dan 1.50 meter boven maaiveld.
- De zonneparken worden zodanig ingepast dat er geen verdichting van het gebied plaatsvindt, bijvoorbeeld door laagblijvend groen of lage dijken.

3. Gebieden met herkenbare verkaveling

Rond Middelstum en Toornwerd en in een groot gebied tussen Spijk, Delfzijl en Appingedam is de huidige verkaveling nog grotendeels vergelijkbaar als de verkaveling van decennia geleden. In deze gebieden liggen ook veel karakteristieke waterlopen. Deze gebieden heeft de provincie Groningen ook aangeduid als gebieden met 'herkenbare verkaveling'. Een zonnepark in dit gebied mag de verkaveling niet aantasten en kan niet groter zijn dan één kavel. Het park kan hier dus niet over meerdere kavels verspreid worden aangelegd, ook niet met behoud van de bestaande landschappelijke structuur.

WINDLADDER

7.3 Windladder

Op veel boerenerven staan al diverse kleine windturbines die het boerenbedrijf van hernieuwbare energie voorzien. Voor de kleine windturbines is binnen het bestaande beleid al veel ruimte op het eigen erf.

Om uiteindelijk stappen naar energieneutraal te kunnen zetten op basis van de huidige inzichten en ontwikkelingen is meer windenergie nodig om een continuïteit in energielevering te kunnen borgen. Grote windturbines zijn beeldbepalend in ons Groningse landschap. Daarom is draagvlak meer nog dan bij de aanleg van zonneparken van groot belang. In het proces bij de totstandkoming van deze visie is gebleken dat de aanwezigen niet op voorhand negatief staan tegenover (grootschalige) windenergie. Toch wordt voor grote windturbines een zorgvuldige lijn gehanteerd, juist vanwege de landschappelijke impact van grote windturbines. De provincie biedt alleen ruimte aan grote windturbines binnen de concentratiegebieden. Wel wil de provincie met de gemeenten verkennen welke ruimte aan grote dorpsmolens geboden kan worden.

In navolging van de zonneladder is daarom ook voor windturbines een ladder ontwikkeld. De gemeentelijke windladder brengt een rangorde aan in het beoordelen van de geschiktheid van locaties voor windenergie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in 4 soorten gebieden:

0. uitzonderingsgebieden;
1. op eigen dak of erf;
2. binnen bebouwd gebied;
3. buiten bebouwd gebied.

Initiatiefnemers van windenergie moeten de keuze voor hun locatie motiveren aan de hand van deze windladder. Aan de uitwerking van de windladder liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- Geen windparken of grote windturbines in landschappelijk, natuurlijk of cultuurhistorisch waardevol gebied.
- Koppeling tussen de plek waar de energie wordt opgewekt en het verbruik.
- Omvang en aantal windturbines sluit in maat en schaal aan bij de omgeving.
- De opzet en inpassing van windturbines is landschappelijk verantwoord (zie onderdeel landschappelijke inpassing in hoofdstuk 8).
- Bij de positionering van windturbines worden nadelige gezondheidseffecten voorkomen.

Daarnaast zijn in bestemmingsplannen en in de provinciale verordening nog aanvullende regels opgenomen over de bouw van vrijstaande windturbines. Bij plannen voor windturbines speelt milieuregelgeving ook een belangrijke rol.

Elektriciteitsnet

Niet in alle gevallen kunnen windturbines eenvoudig op het elektriciteitsnet worden aangesloten. Daarom wordt als extra voorwaarde opgenomen dat de indiener inzichtelijk moeten maken dat met Enexis afspraken zijn gemaakt over de aansluiting van de windturbine(s) op het net en op welke wijze (aansluitingsplan). Andere mogelijkheid is dat er opslagcapaciteit beschikbaar is, bijvoorbeeld in de vorm van een batterij of in combinatie met de productie van waterstof. Met andere woorden, windturbines moeten de opgewekte stroom daadwerkelijk kwijt kunnen.

7.3.1 Stap 0. Uitzonderingsgebieden

In onze gemeenten liggen gebieden die zich om diverse redenen niet lenen voor de realisatie van een windpark of de bouw van grote vrijstaande windturbines. Onder grote windturbines worden alle turbines verstaan met een ashoogte van meer dan 15 meter. Het zijn gebieden die onderscheidend zijn vanwege hun landschappelijke, cultuurhistorische of natuurlijke waarden.

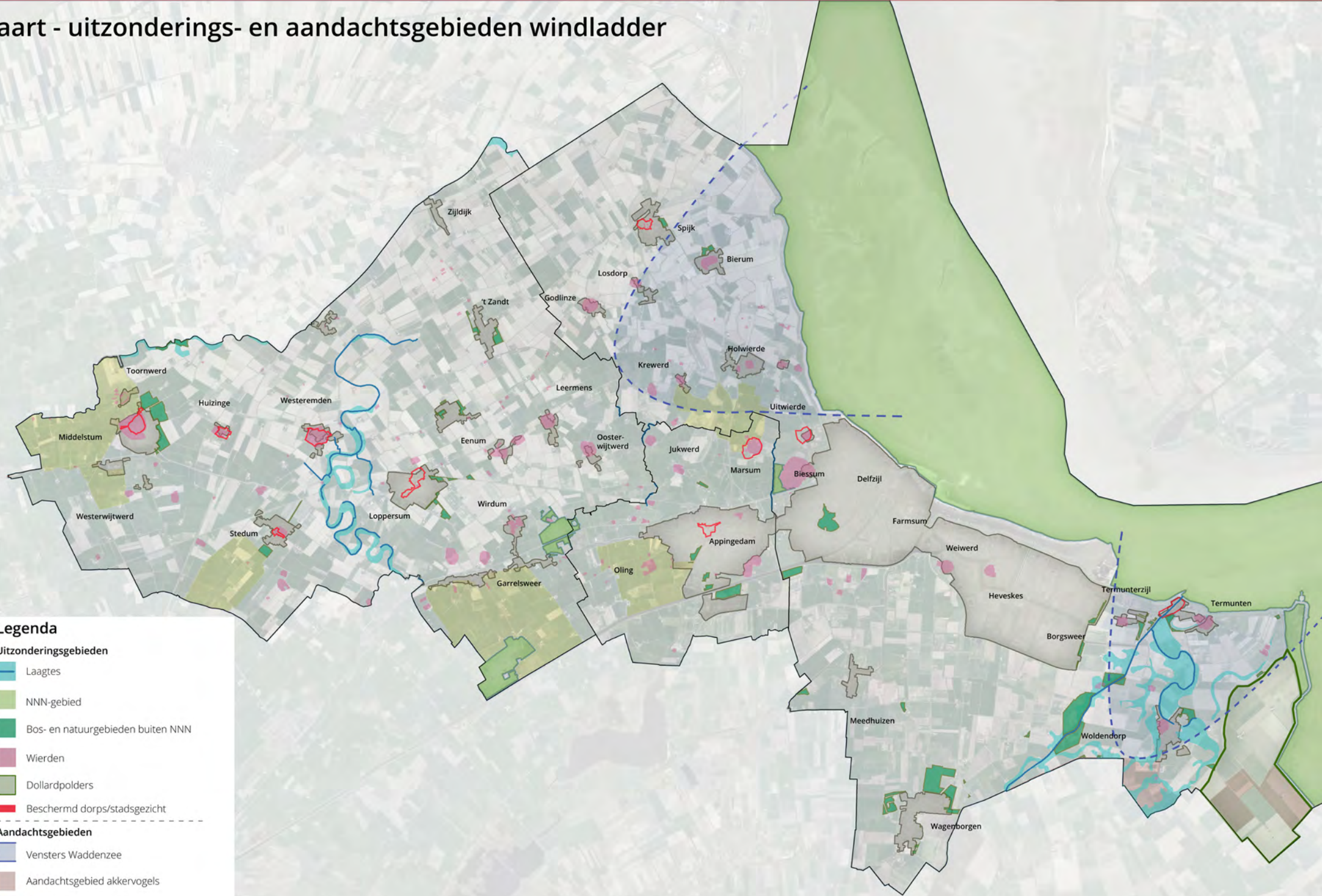
Vensters

De Waddenkust in de Eemsdelta wordt gekenmerkt door de prominente aanwezigheid van industrie in de Eemshaven en bij Delfzijl in combinatie met de aanwezige en al geplande windparken. Deze clusters van grootschalige bebouwing worden afgewisseld met gebieden van grootschalige openheid. Deze gebieden zijn als het ware open vensters die de Waddenzee en het Groninger landschap met elkaar verbinden. Om deze verbinding te behouden, is het wenselijk om de karakteristieke vensters te vrijwaren van ontwikkelingen die de openheid onevenredig aantasten. In de venstergebieden zal daarom met extra zorgvuldigheid worden omgegaan met het plaatsen van windturbines. De openheid en kwaliteit van de vensters mag niet onevenredig worden aangetast.

Wierden

De wierden zijn al eeuwenlang herkenbaar als oude bewoningsplaatsen in het Groninger land. De wierden kenmerken zich door hun vaak radiale verkavelingspatroon en door het hoogteverschil met de omgeving. Bovendien hebben de wierden een

Kaart - uitzonderings- en aandachtsgebieden windladder



Legenda

Uitzonderingsgebieden

- Laagtes
- NNN-gebied
- Bos- en natuurgebieden buiten NNN
- Wierden
- Dollardpolders
- Beschermd dorps/stadsgezicht

Aandachtsgebieden

- Vensters Waddenzee
- Aandachtsgebied akkervogels
- Aandachtsgebied weidevogels
- Bebouwd gebied/stedelijk gebied provincie

herkenbare, kleine en fijnmazige maat en schaal. Het silhouet van wierdendorpen met kerktoren, woningen en beplanting is heel herkenbaar.

Een enkele grondgebonden windturbine op een wierde is geen bezwaar, mits het om een kleine windturbine gaat met een ashoogte van maximaal 15 meter. Aan grotere windturbines op wierden wordt geen ruimte geboden.

Laagtes

In de gemeenten liggen diverse laagtes als restanten van de oude Fivel en Dollard. Deze laagtes zijn landschappelijk gezien waardevol. Daarom mogen geen grote windturbines in deze laagten worden gerealiseerd. Kleine windturbines zijn via de bestemmingsplannen al toegestaan.

Dollarpolders

De Dollarpolders kenmerken zich door hun grote openheid. Het stap-voor-stap inpolderen van de Dollard heeft geleid tot een weids en open gebied, met reeksen van dijken en maar weinig bebouwing. De polders zijn open en leeg. Dat is een bijzondere kwaliteit die behouden moet blijven. In de Dollarpolders zijn daarom geen grote windturbines toegestaan, kleine windturbines mogen wel.

Beschermde gezichten

In de gemeenten liggen diverse beschermde dorpsgezichten. Voor een deel omvatten deze beschermde gezichten alleen bebouwd gebied. Maar een aantal beschermde dorpsgezichten, zoals Uitwierde, Marsum, Westeremden en Huizinge omvatten ook landelijk gebied. Dit landelijk gebied is onlosmakelijk verbonden met de kwaliteiten van de kern. Daarom worden binnen de beschermde dorpsgezichten geen windturbines toegestaan, niet grondgebonden en niet op daken.

NNN

Verspreid door de gemeenten ligt het NNN. Deze natuurgebieden moeten conform de gestelde natuurdoelen in het Natuurbeheerplan worden beheerd of gerealiseerd. Windturbines (klein en groot) verhouden zich niet gemakkelijk tot deze natuurdoelen, daarom is realisatie hiervan binnen het NNN niet mogelijk. Ook windturbines in bos- en natuurgebieden buiten het NNN zijn niet gewenst. De provincie Groningen staat de ontwikkeling van windturbines in deze gebieden ook niet toe.

<< Kaart uitzonderings- en aandachtsgebieden windladder (grotere kaartuitsnedes in bijlage 7; kaartlagen waar beschikbaar op basis van provinciale bestanden)

7.3.2 Stap 1. Op dak of erf

Hoewel voor daken in de meeste gevallen wordt gekozen voor zonnepanelen voor het opwekken van elektriciteit, komen er steeds meer windturbines op de markt die op het dak kunnen worden geplaatst. Het plaatsen van een windturbine op dak is niet vergunningvrij. In hoofdstuk 8 zijn voor de vormgeving en opzet van windturbines op het dak aanvullende voorwaarden opgenomen. Er is ruimte voor het plaatsen van een windturbine op dak voor eigen gebruik, maar niet binnen een beschermd gezicht.



Windmolen op dak in Middelstum



Windturbines bij Delfzijl

Op het eigen erf zijn conform het bestaande beleid alleen ruimte voor kleine windturbines bij:

- agrarisch erven;
- voormalige agrarische erven;
- bedrijfslocaties en waterschapsvoorzieningen in het buitengebied, en;
- een streek huizen in het buitengebied.

Daarbij gaat het om de lage windturbines met een ashoogte van 15 meter die voorzien in hernieuwbare energie voor eigen gebruik. In Wirdum is (vooral nog als uitzondering) een pilot gestart voor een lijnopstelling van twee kleine windturbines nabij de ijsbaan. Deze pilot wordt in samenwerking met de provincie Groningen vormgegeven. De resultaten van de pilot zullen worden geëvalueerd.

Voor grote windturbines op een erf wil de gemeente een integrale verkenning uitvoeren. In deze verkenning wordt onderzocht of er ruimte kan worden geboden aan één grote windturbine (per erf) als dat een zogenoemde dorpsmolen is die vanuit een dorpscollectief wordt gerealiseerd (zie ook stap 2 en 3).

Bij de verkenning zal voor de venstergebieden met extra zorgvuldigheid worden gekeken naar de effecten van de windmolens op de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit. Een dorpsmolen is een windturbine die voor 100% eigendom is 'van het dorp', dus een windturbine met 100% lokaal eigenaarschap van een collectief van inwoners. Voor dorpsmolens geldt dat, als de molen meer capaciteit levert dan het dorp zelf nodig heeft, de dorpen een samenwerking zoeken om de capaciteit van de molen beter aan te laten sluiten bij de afnemers. Daarbij wordt bijvoorbeeld de postcoderoosbenadering gehanteerd.

De provincie biedt nog geen planologische ruimte voor dorpsmolens, maar is bereid om met de gemeenten de mogelijkheden hiervoor bestuurlijk te verkennen.

7.3.3 Stap 2. Binnen bebouwd gebied

Binnen het stedelijk gebied (zoals door de provincie Groningen is vastgelegd plus 500 meter daar rondom, bij de kernen Appingedam en Delfzijl tot 800 meter daar rondom) is in principe alleen ruimte voor het plaatsen van een solitaire dorpsmolen. Dat kan een grote of een kleine windturbine zijn. Belangrijk bij de locatiekeuze in bebouwd gebied is de overlast van slagschaduw en geluid van de windturbines op omliggende bebouwing. Voorwaarde voor de plaatsing van een solitaire windturbine (dorpsmolen) is dat onevenredige overlast op de omgeving wordt voorkomen. De

bestaande milieunormen zijn uitgangspunt.

Ook hier geldt dat de gemeenten ruimte willen bieden voor grote dorpsmolens en daarover het gesprek aan willen gaan met de provincie Groningen. Voor kleine dorpsmolens geldt dat deze in ieder geval geplaatst kunnen worden op de locaties zoals die in stap 1 zijn benoemd. De provincie biedt nog geen planologische ruimte voor grote dorpsmolens, maar is bereid om met de gemeenten de mogelijkheden hiervoor bestuurlijk te verkennen.

Daarom willen de gemeenten samen met de provincie Groningen een verkenning uitvoeren om te beoordelen of de bouw van één grotere windturbine acceptabel is als deze voorziet in de energielevering van de omliggende gebouwde omgeving (een dorpsmolen). Zoals in stap 1 al is aangegeven zijn agrarische erven voor de gemeenten een mogelijkheid voor de plaatsing van een dorpsmolen. In de verkenning wordt (naast agrarische erven) in brede zin bekeken welke locaties geschikt zijn voor een dorpsmolen en welke voorwaarden daar dan bij horen.

Oosterhorn

Bedrijventerrein Oosterhorn heeft een uitzonderingspositie. Het bedrijventerrein kenmerkt zich door een bedrijfsmatige en zelfs industriële opzet. Op en rond Oosterhorn zijn ook al windturbines te vinden. Op Oosterhorn kunnen, naast hetgeen al vergund of aangevraagd is, alleen nieuwe windturbines worden gerealiseerd ter vervanging van bestaande parken. Daarbij moet een park in een keer worden vervangen en moeten de nieuwe windturbines van hetzelfde type zijn, met vergelijkbare vormgeving. De windturbines kunnen een hogere ashoogte hebben. Mocht tot een herpositionering van windturbines worden overgegaan, dan vertonen de locaties van de turbines op structuurniveau samenhang en is hun onderlinge positie op elkaar afgestemd.

7.3.4 Stap 3. Buiten bebouwd gebied

De laatste trede van de windladder omvat het landelijk gebied. Het landschap vervult vele functies en is een belangrijke kwaliteit van onze gemeenten. De openheid en vergezichten worden door veel inwoners hoog gewaardeerd.

Kleine windturbines zijn in het landelijk gebied al toegestaan in bestemmingsplannen. Bovendien wordt de ruimte voor kleine turbines nog verruimd voor onder andere bedrijfslocaties en waterschapsvoorzieningen.

Met het toestaan en plaatsen van grote windturbines uitgezonderd de bestaande

of in voorbereiding zijnde parken (zoals Delfzijl Zuid Uitbreiding) zijn de gemeenten zeer terughoudend en is de ruimte beperkt tot eventuele dorpsmolens.

Voor de venstergebieden zal bij de verkenning van grote windturbines of dorpsmolens met extra zorgvuldigheid worden gekeken naar de effecten van de windmolens op de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit omdat de kenmerkende openheid van het landschap hier reeds sterk onder druk staat.

Uit deze opsomming blijkt ook dat er geen ruimte is voor nieuwe windparken vrij liggend in het landelijk gebied.

Windturbines aansluitend aan bestaande parken

In de gemeente Delfzijl liggen meerdere windparken die al gerealiseerd zijn of in ontwikkeling zijn. Voor de dorpen in de nabijheid van deze parken geldt het uitgangspunt dat eventuele nieuwe dorpsmolens te plaatsen in aansluiting op deze parken worden gerealiseerd. Dit betreft in ieder geval de dorpen ten zuiden van de stad Delfzijl. Ook komen eventuele extra lasten (uitzichtderving) niet nogmaals bij de dorpen terecht.

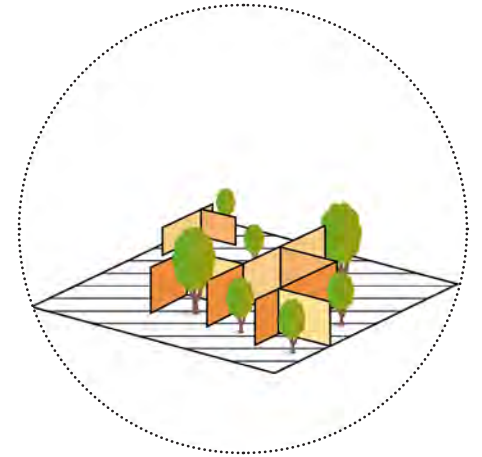
Ditzelfde principe geldt ook voor de dorpen in de nabijheid van de Eemshaven, zoals 't Zandt, Zijldijk, Spijk, Godlinze, Losdorp en Bierum. Als zich in die dorpen een lokaal initiatief voordoet voor de bouw van een windturbine om het dorp van energie te voorzien, wordt overlegd met de gemeente Hogeland over de mogelijkheden om aan te sluiten bij de opstelling van de windparken bij de Eemshaven. De provincie biedt nog geen planologische ruimte voor dorpsmolens aansluitend aan bestaande parken, maar is bereid om met de gemeenten de mogelijkheden hiervoor bestuurlijk te verkennen.

Als windturbines worden geplaatst in aansluiting op bestaande parken, moeten de windturbines in positie, afmeting en vormgeving aansluiten bij het bestaande park.

Bestaande parken

Bestaande parken moeten in een keer worden vervangen en moeten de nieuwe windturbines van hetzelfde type zijn, met vergelijkbare vormgeving. De windturbines kunnen een hogere ashoogte hebben. Mocht tot een herpositionering van windturbines worden overgegaan, dan vertonen de locaties van de turbines op landschapsstructuurniveau samenhang en is hun onderlinge positie op elkaar afgestemd.

8 LANDSCHAPPELIJKE INPASSING WIND- EN ZONNE-ENERGIE



Het kiezen en motiveren van de locatie van een initiatief is de eerste stap. Daarna is de inpassing van wind- of zonne-energie in het landschap aan de orde.

Het huidige landschap is het resultaat van de natuurlijke ondergrond en het menselijk handelen door de eeuwen heen. De aanleg van het Eemskanaal, het Boterdiep en Damsterdiep, het bedijken van de Fivelboezem en de Dollard, de groei van de dorpen en de havens van Delfzijl, het zijn allemaal ontwikkelingen die hun sporen in het gebied hebben achtergelaten. Deze ontwikkelingen hebben ook gemaakt dat het gebied wordt gewaardeerd om de kwaliteiten die er zijn.

De komst van wind- en zonneparken in het landelijk gebied is een nieuwe stap in de continue ontwikkeling van het landschap. De gemeenten willen dat deze nieuwe stap gebeurt met respect voor de kwaliteiten en kenmerken die alle vorige stappen hebben achtergelaten. De zonneparken en windturbines moeten een nieuwe tijdlaag vormen met nieuwe ruimtelijke kenmerken. Deze nieuwe ruimtelijke kenmerken moeten verder bouwen aan de bestaande kwaliteiten van het gebied.

Dit hoofdstuk geeft handvatten voor de inpassing van wind- en zonne-energie in het landelijk gebied.

Er zijn richtlijnen opgenomen voor de landschappelijke inpassing van zonneparken en windturbines. Bewust is gekozen voor richtlijnen, omdat de daadwerkelijke landschappelijke of stedenbouwkundigen inpassing maatwerk vraagt. De richtlijnen zijn principes die door de gemeenten worden ingebracht in het proces om te komen tot locatiekeuze en inpassing van initiatieven.

8.1 Landschappelijke inpassing van zonneparken

8.1.1 Uitgangspunten

Voor de inpassing van zonneparken gelden in algemene zin de volgende uitgangspunten:

- Bij de landschappelijke inpassing worden koppelkansen benut als onderdeel van de gebiedsontwikkeling.
- Bij de ontwikkeling van een zonnepark wordt rekening gehouden met de randvoorwaarden vanuit omgevingskwaliteit.
- Een zonnepark is altijd ingepast in de omgeving.
- Een zonnepark doet geen afbreuk aan cultuurhistorische waarden en elementen.
- De landschappelijke inpassing komt tot stand in samenwerking met dorpen/wijken of lokale energiecoöperaties (zie procesparticipatie in hoofdstuk 9).

8.1.2 Koppelkansen

De gemeenten willen geen monofunctionele zonneparken, zeker niet in het landelijk gebied. Daarom moeten bij de aanleg en ontwikkeling van zonneparken de mogelijkheden worden benut, vanuit de wens van zuinig en doelmatig ruimtegebruik om andere kansen en opgaven die in het gebied zijn te verzilveren. Zonneparken bouwen verder op de bestaande kwaliteiten van het gebied, maar moeten ook nieuwe kwaliteit aan het gebied toevoegen. Voor deze nieuwe kwaliteiten wordt gezocht naar koppelkansen, onder andere op het gebied van water, natuur, cultuurhistorie of infrastructuur. Te denken valt aan het opnemen van ruimte voor akkervogelleefgebied, mogelijkheden om de biodiversiteit in het gebied te versterken, mogelijkheden om recreatieve verbindingen te maken of speelnatuur, historische houtsingels te herstellen, waterberging te realiseren of veenoxidate tegen te gaan. Deze koppelkansen worden samen met de inwoners en de gemeente in het participatieproces inzichtelijk gemaakt (zie hoofdstuk 9).

8.1.3 Randvoorwaarden omgevingskwaliteit (milieu en gezondheid)

Naast kwalitatieve randvoorwaarden vanuit de omgeving, is het bij de inpassing en opzet van zonneparken van belang dat ook rekening wordt gehouden met milieukundige en gezondheidskundige randvoorwaarden vanuit de omgeving. Daarbij valt te denken aan aspecten als het plaatsen van zonneparken bij gevoelige bestemmingen (zoals woningen, scholen, verzorgingstehuizen), in of onder hoogspanningsleidingen, boven (hogedruk)gasleidingen of in de nabijheid van wegen of spoorlijnen. Ook moet zo mogelijk rekening worden gehouden met gepaste afstand tot of aanvullende maatregelen voor de twee buitenstations van LOFAR (radiotelescoop) net buiten de gemeenten.

Worden zonneparken in of nabij water(door)gangen en waterkeringen gerealiseerd is overleg en instemming van het waterschap noodzakelijk.

In algemene zin mag het niet zo zijn dat de aanleg van zonneparken leidt tot een onevenredige afbreuk van de gebruiks- en ontwikkelingsmogelijkheden van de aangrenzende gronden, de verkeersveiligheid, de sociale veiligheid, de effecten op de gezondheid van omwonenden en de milieusituatie.

8.1.4 Landschappelijke inpassing

De vergunningaanvraag voor een zonnepark moet gepaard gaan met een voorstel voor de landschappelijke inpassing. Deze landschappelijke inpassing moet tot stand komen in of na overleg met lokaal betrokkenen (zie ook hoofdstuk 9). Daarnaast

geldt dat voor zonneparken groter dan 1 ha. in het landelijk gebied de provinciale maatwerkmethode moet worden gevolgd.

Het landschappelijk inpassingsplan laat zien dat bij de landschappelijke inpassing koppelkansen zijn verzilverd en er daarnaast rekening is gehouden met:

- de historische gegroeide landschapsstructuur;
- de afstand tot andere ruimtelijke elementen;
- de toereikendheid van de infrastructurele ontsluiting van het park;

- een evenwichtige ordening en in de omgeving passende maatvoering en vormgeving van voorzieningen voor de opwekking van zonne-energie.

Daarbij worden de volgende richtlijnen gehanteerd voor de daadwerkelijke inpassing van zonneparken.

Opzet en inrichting

- *Het zonnepark voegt zich naar de belangrijke landschappelijke structuurdragers in de omgeving.*
- *Behoud de bestaande en oorspronkelijke perceelsgrenzen, waterstructuren en landschapsstructuren en herstel ze waar mogelijk.*
- *Houd belangrijke doorzichten naar het landschap vrij.*
- *Houd rekening met cultuurhistorische elementen en de landschappelijke waarden van het gebied zoals benoemd in hoofdstuk 2.*
- *Zonnepanelen zoveel mogelijk in een rechthoekige tot vierkante opzet plaatsen met dezelfde oriëntatie van de panelen.*
- *De opstelling van zonnepanelen is zodanig dat er voldoende daglichttoetreding en hemelwateropvang mogelijk is en de bodemkwaliteit niet onevenredig achteruit gaat;*
- *De opstelling van zonnepanelen is maximaal 1.80 meter hoog om uitzicht over de panelen te behouden.*
- *Voorkom de plaatsing van zonnepanelen dicht op sloot- en kavelranden.*
- *Ontsluiting van een zonnepark bij voorkeur op dichtstbijzijnde geschikte weg.*
- *Kies voor noodzakelijke voorzieningen zoals transformatorhuisjes en verdeelstations stedenbouwkundig/landschappelijk logische plekken en heldere lijnen die aansluiten bij de opzet van het zonnepark.*

Inpassing

- *De bestaande landschapsbeplanting blijft behouden, mits streekeigen en van voldoende kwaliteit.*
- *Nieuwe landschapselementen onttrekken het zonnepark (voor een deel) aan het zicht en dragen bij aan structuurversterking van het landschap.*
- *Geef extra aandacht aan de inpassing aan de zijden van het zonnepark die vanaf de openbare weg zichtbaar zijn.*
- *Geschikte vormen van inpassing zijn, afhankelijk van het landschapstype, op de pagina hiernaast weergegeven.*

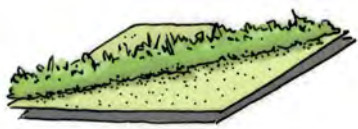
Vormgeving

- *Geef aandacht aan een hoogwaardige vormgeving van (zichtbare) hekwerken en andere bouwwerken.*
- *Combineer waar mogelijk hekwerken met beplanting of een aarden wal, zodat hekwerken niet zichtbaar zijn vanaf de weg.*
- *Kies voor hekwerken een donkere kleurstelling of neutrale kleuren die wegvallen tegen de achtergrond.*
- *Kies voor zonnepanelen met een donkere tot zwarte kleurstelling zonder metaalkleurige/lichte randen.*

DIJKENLANDSCHAP



[Bomenrij]



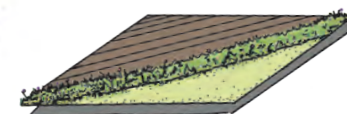
[Struweel]



[Rietoevers]



[Knotbomen]

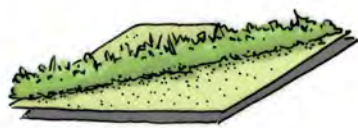


[Grasrand met bloemen]

WIJDELANDSCHAP



[Bomenrij]



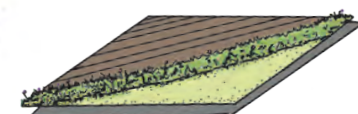
[Struweel]



[Rietoevers]



[Knotbomen]

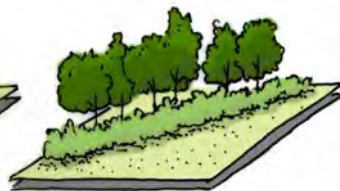


[Grasrand met bloemen]

WEGDORPENLANDSCHAP



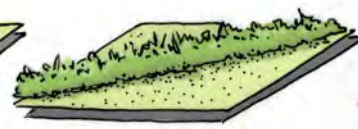
[Bosje]



[Houtsingel]



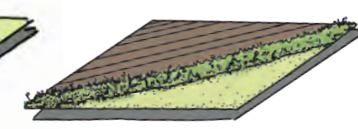
[Bomenrij]



[Struweel]



[Rietoevers]



[Grasrand met bloemen]

8.2 Landschappelijke inpassing windturbines (grondgebonden en op het dak)

8.2.1 Uitgangspunten

De landschappelijke inpassing van windturbines kan de ruimtelijke impact ervan niet wegnemen. De locatiekeuze kan wel op de landschappelijke opzet worden afgestemd. Of in het geval er een windturbine op het dak wordt geplaatst, kan de plek op het dak worden afgestemd op de vormgeving van het pand.

In algemene zin gelden de volgende uitgangspunten:

- Windturbines staan op plekken die een logische landschappelijke of stedenbouwkundige verankering hebben, bijvoorbeeld gekoppeld aan kavelgrenzen, knooppunten van infrastructuur of bij bebouwd gebied.
- Als er sprake is van meer windturbines, dan kennen de windturbines een logische ordening en hebben ze dezelfde verschijningsvorm.

8.2.2 Randvoorwaarden omgevingskwaliteit (milieu en gezondheid)

Bij de inpassing van windturbines spelen naast kwalitatieve randvoorwaarden zeker ook milieukundige en gezondheidskundige aspecten vanuit de omgeving een rol. Windturbines produceren geluid en geven (afhankelijk van de soort turbine) meestal slagschaduw. Dat vraagt aandacht voor een juiste positionering van windturbines in de omgeving om zo nadelige gezondheidseffecten te voorkomen of zo veel mogelijk te beperken. Het mag ook niet zo zijn dat de bouw van windturbines een onevenredige afbreuk doet aan de gebruiks- en ontwikkelingsmogelijkheden van de aangrenzende gronden, de verkeersveiligheid, de sociale veiligheid, de effecten op de gezondheid van omwonenden en de milieusituatie.

Daarnaast spelen zaken als afstand tot ondergrondse leidingen en afstand tot hoogspanningsleidingen een rol. Het 'Handboek Risicozonering Windturbines'¹⁵ en de bestemmingsplannen geven hier nader invulling aan, onder andere door normeringen op te nemen.

Worden windturbines in of nabij water(door)gangen en waterkeringen gerealiseerd is overleg en instemming van het waterschap noodzakelijk.

Net buiten de gemeentegrenzen staan buitenstations van LOFAR. Deze kunnen mogelijk interfereren met windmolens. Er wordt onderzocht in welke mate hiermee rekening gehouden kan en moet worden.

8.2.3 Landschappelijke inpassing

De vergunningaanvraag voor de bouw van een windturbine moet gepaard gaan met een voorstel voor de landschappelijke inpassing. Deze landschappelijke inpassing moet tot stand komen in of na overleg met lokaal betrokkenen (zie ook hoofdstuk 9). Het landschappelijk inpassingsplan laat zien dat bij de landschappelijke inpassing koppelkansen zijn verzilverd en er daarnaast rekening is gehouden met:

- de historische gegroeide landschapsstructuur, dan wel de historische dorpsstructuur;
- ecologische kansen die de inpassing biedt, bijvoorbeeld met bloemrijk grasland of poelen;
- de afstand tot andere ruimtelijke elementen;
- een evenwichtige ordening en in de omgeving passende maatvoering en vormgeving van de windturbine(s).

Daarbij worden de volgende richtlijnen gehanteerd voor de daadwerkelijke inpassing van windturbines.

15 Handboek risicozonering Windturbines: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/milieu-en-omgeving/risicozonering>

Grondgebonden windturbines

Opzet

- Kies voor windturbines een plek die aansluit bij de bestaande landschappelijke opzet of bij de bestaande inrichting van terreinen, zoals landschappelijke lijnen (kavelgrenzen, wegenstructuren, knooppunten van infrastructuur) of de positie van de bebouwing.
- Voorkom dat windturbines belangrijke landschappelijke of historische zichtlijnen wegnemen.
- Als er meerdere windturbines worden geplaatst, zijn de windturbines allemaal gelijk (type, as- en tiphoogte).
- Als er meerdere windturbines worden geplaatst, wordt gekozen voor een lijnopstelling waarbij de windturbines een gelijke onderlinge afstand kennen.

Vormgeving

- Kies een zo rank en transparant mogelijke constructie.
- De plek van de turbine zit bij voorkeur tussen de zuil en de wieken.
- Kies zo mogelijk een evenwichtig aantal wieken, bij voorkeur 3.
- Zorg voor een passende verhouding tussen wielengte en aslengte, waarbij de stelregel wordt aangehouden dat de wielengte niet meer bedraagt dan de helft van de aslengte.
- Voorkom zo mogelijk hekwerken rond de windturbine.
- Kies voor neutrale kleuren die wegvallen of opgaan in de achtergrond.
- Eventuele reclame-uitingen en naamsduidingen zijn zeer terughoudend vormgegeven.
- Geschikt materiaalgebruik: metaal, kunststof of hout.

Windturbines op het dak

Opzet

- Kies voor de windturbine(s) een plek die geen afbreuk aan het ontwerp en de hoofdopzet van de bebouwing waarop de windturbine(s) worden geplaatst.
- In geval van meer dan een turbine: zorg voor een regelmatige opstelling van windturbines op het dak, waarbij de onderlinge afstand en afstand tot de dakrand een rol speelt.
- Kies bij voorkeur een positie op het dak zo veel mogelijk uit het zicht van de openbare weg.

Vormgeving

- In geval van kleine windturbine met wieken: kies een evenwichtig aantal wieken, bij voorkeur 3.
- De plek van de turbine zit tussen zuil en wieken.
- Zorg voor een passende verhouding tussen wielengte en aslengte.
- Kies een zo rank en transparant mogelijke constructie.
- Geen reclame-uitingen of naamsduidingen.
- Geschikt materiaalgebruik: metaal, kunststof of hout.

9 PARTICIPATIE EN EIGENAARSCHAP



Om de energietransitie en de verduurzaming van de gemeenten succesvol te laten zijn, is draagvlak onder inwoners en ondernemers noodzakelijk. Dit draagvlak ontstaat als inwoners en ondernemers vroegtijdig worden meegenomen in initiatieven in hun woon- en leefomgeving. Zoals in speerpunt 3 ook is benoemd wordt gestimuleerd dat inwoners, ondernemers, instellingen mee kunnen denken en meeprofiten van duurzaamheidsinitiatieven, zoals een windturbine of zonnepark. Uit de gesprekken met de inwoners en uit de enquête is gebleken dat ook veel inwoners hechten aan de betrokkenheid bij de totstandkoming van initiatieven en willen profiteren van de initiatieven, onder de noemer van een 'eerlijke verdeling van de lusten en de lasten'.

Bij alle initiatieven is het belangrijk dat steeds de samenwerking wordt gezocht met en tussen inwoners, lokale organisaties en energiecoöperaties. Op die manier wordt direct een lokale betrokkenheid georganiseerd bij duurzaamheidsinitiatieven. Bovendien wordt op deze manier ook de lokale kennis van de fysieke leefomgeving ingebracht in het proces.

Participatie valt uiteen in twee aspecten: procesparticipatie en financiële participatie. Bij procesparticipatie gaat het erom of en hoe belangstellenden betrokken worden bij de ontwikkeling van initiatieven en plannen. Bij financiële participatie gaat het over de mogelijkheid om financieel te participeren en eventueel (mede)-eigenaar te worden van een duurzaamheidsinitiatief.

9.1 Procesparticipatie

Het is van het grootste belang dat omwonenden en andere belanghebbenden worden betrokken bij de ontwikkeling van initiatieven voor duurzame energiewinning. Van initiatiefnemers wordt dan ook verwacht en gevraagd dat zij op gezette momenten in het ontwikkelproces in gesprek zijn met de omwonenden en belanghebbenden om zo te komen tot afspraken over:

- locatiekeuze;
- inpassing en omvang;
- deelname en eigenaarschap;
- koppelkansen;
- eventueel compensatie.

In de proceswijzer zijn deze stappen gemarkeerd. Het doorlopen van de proceswijzer is niet noodzakelijk als het gaat om initiatieven op het eigen erf of eigen daken én voor eigen gebruik. In alle andere gevallen is het doorlopen van de processtappen wel noodzakelijk. Het gaat dan namelijk om initiatieven vanuit een collectief of initiatieven op een andere maat of schaal die raakt aan het dorp of de omgeving.

9.1.1 Rollen

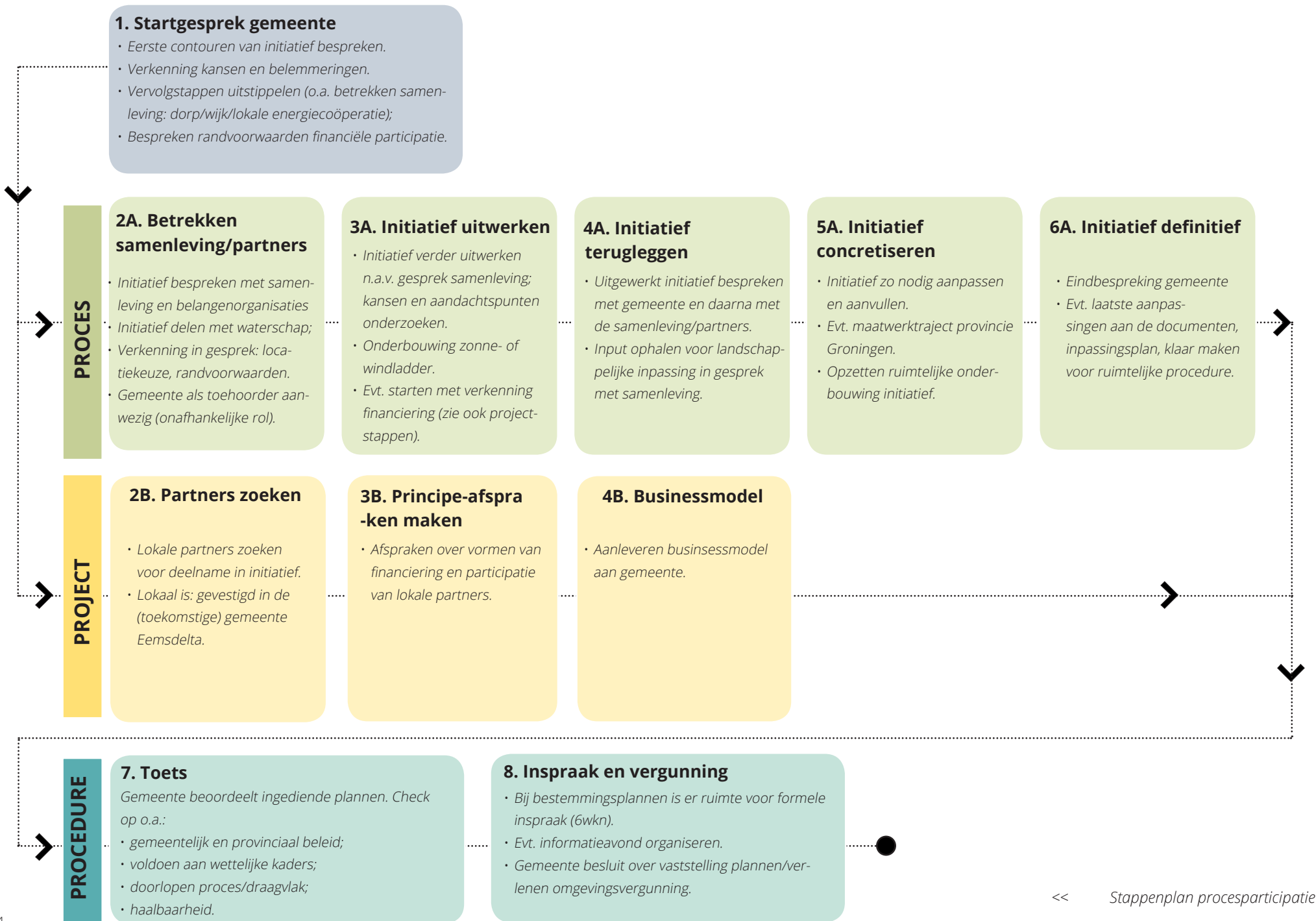
Het bouwen aan draagvlak is primair de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Bij de initiatiefnemer ligt dus de verantwoordelijkheid voor het goed doorlopen van het participatieproces. Vanuit de gemeenten zullen we in de rol van regisseur voor de vergunningenprocedure nauw betrokken zijn bij de te zetten participatiestappen. Bij het al dan niet verlenen van een omgevingsvergunning voor het initiatief wordt meegewogen op welke wijze het proces is doorlopen, of daarin voldoende zorgvuldigheid is betracht en voldoende is ingezet op het bouwen van draagvlak voor het initiatief.

9.1.2 Proceswijzer

Hoewel ieder proces maatwerk vraagt en door de gemeenten ook maatwerk zal worden geleverd, zijn er op hoofdlijnen een aantal stappen te onderscheiden in het proces. Onderstaande figuur verbeeldt dit stappenplan. Centraal in het proces staan drie onderwerpen die al eerder zijn benoemd: locatiekeuze, eigenaarschap en draagvlak.

De proceswijzer is zo opgebouwd dat de gemeenten al bij het eerste idee graag willen meepraten en meedenken. Hiervoor is een startoverleg waarin het initiatief besproken wordt, de kansen en aandachtspunten verkend worden, gekeken wordt naar de locatiekeuze en vervolgstappen worden uitgestippeld.

Al vroeg in het proces wordt ook gezocht en gewerkt aan draagvlak en lokale gebondenheid voor het initiatief vanuit de samenleving. De locatie van het initiatief moet immers door het dorp, de wijk, buurt, stad en omwonenden gedragen kunnen worden. Draagvlak is niet in absolute cijfers te meten, maar door belanghebbenden de ruimte te bieden inbreng te geven bij de locatiekeuze en daar ook randvoorwaarden aan te stellen, is een vroegtijdige betrokkenheid geborgd. Daarnaast spelen bij de locatiekeuze zaken als ontsluiting, afstanden (veiligheid, gezondheid), milieubelem-



meringen en dergelijke.

Met de inbreng en lokale kennis van de inwoners, dorp, wijk, ondernemers en/of energicoöperatie kan het idee verder worden uitgewerkt tot een eerste schetsplan. In deze stap worden ook maatschappelijke organisaties betrokken zoals het waterschap, natuurorganisaties, erfgoedverenigingen e.d.

Het schetsplan wordt wederom met de samenleving en maatschappelijke partners besproken. Daarbij wordt de ruimte geboden om gezamenlijk randvoorwaarden te formuleren voor landschappelijke inpassing. Voor het daadwerkelijke ontwerp van de landschappelijke inpassing is in veel gevallen het maatwerktraject van de provincie Groningen van toepassing.

9.2 Financiële participatie

Het zorgvuldig betrekken van omwonenden en belanghebbenden geeft mede-eigenaarschap over het proces en helpt in het creëren van draagvlak, maar zorgt niet voor directe eigenaarschap van het project/initiatief. Dat kan door middel van financiële participatie om zo lokale gebondenheid en lokaal gebruik te regelen. In het participatietraject wordt daarom ook onderzocht op welke wijze er voor lokale partijen en inwoners de mogelijkheid is om eigenaarschap te verwerven in het project. Dit kan gelijktijdig of navolgend op het doorlopen van het inhoudelijke proces rond het initiatief.

Afhankelijk van de wijze van participatie kan zo echt eigendom ontstaan. Het streven van de gemeente ligt op minimaal 50% lokaal eigenaarschap.

In beginsel zijn er twee manieren voor financiële participatie:

- Meedoen in de financiering.
- Meedoen in de exploitatie.

Naast financiële participatie kan ook financiële compensatie aan de orde zijn. Daarbij zijn er verschillende mogelijkheden: compenseren op individueel niveau of juist collectief, bijvoorbeeld in een gebiedsfonds.

9.2.1 Meedoen in financiering

Het mee financieren van een duurzaamheidsinitiatief betekent feitelijk dat omwonenden, lokale bedrijven maar ook gemeenten kunnen investeren in het initiatief en daarmee een rendement realiseren. De investeerder is geen eigenaar, maar krijgt

rendement op het gefinancierde bedrag.

Deze vorm van financiering kan helpen om een lokaal duurzaamheidsinitiatief daadwerkelijk te kunnen realiseren. De provincie Groningen stelt daarnaast ook subsidies en financiering (revolverend fonds) ter beschikking voor zogenoemde 'energicollectieven' in de provincie. Met de initiatiefnemers zal worden gezocht naar de best passende financieringsvorm.

9.2.2 Meedoen in exploitatie

Door ook een rol te nemen in de exploitatie van het duurzaamheidsinitiatief worden deelnemers daadwerkelijk een risicodragende investeerder. In ruil daarvoor krijgen de investeerders zeggenschap over het initiatief en delen ze in de opbrengsten ervan. In deze situatie is er sprake van eigenaarschap.

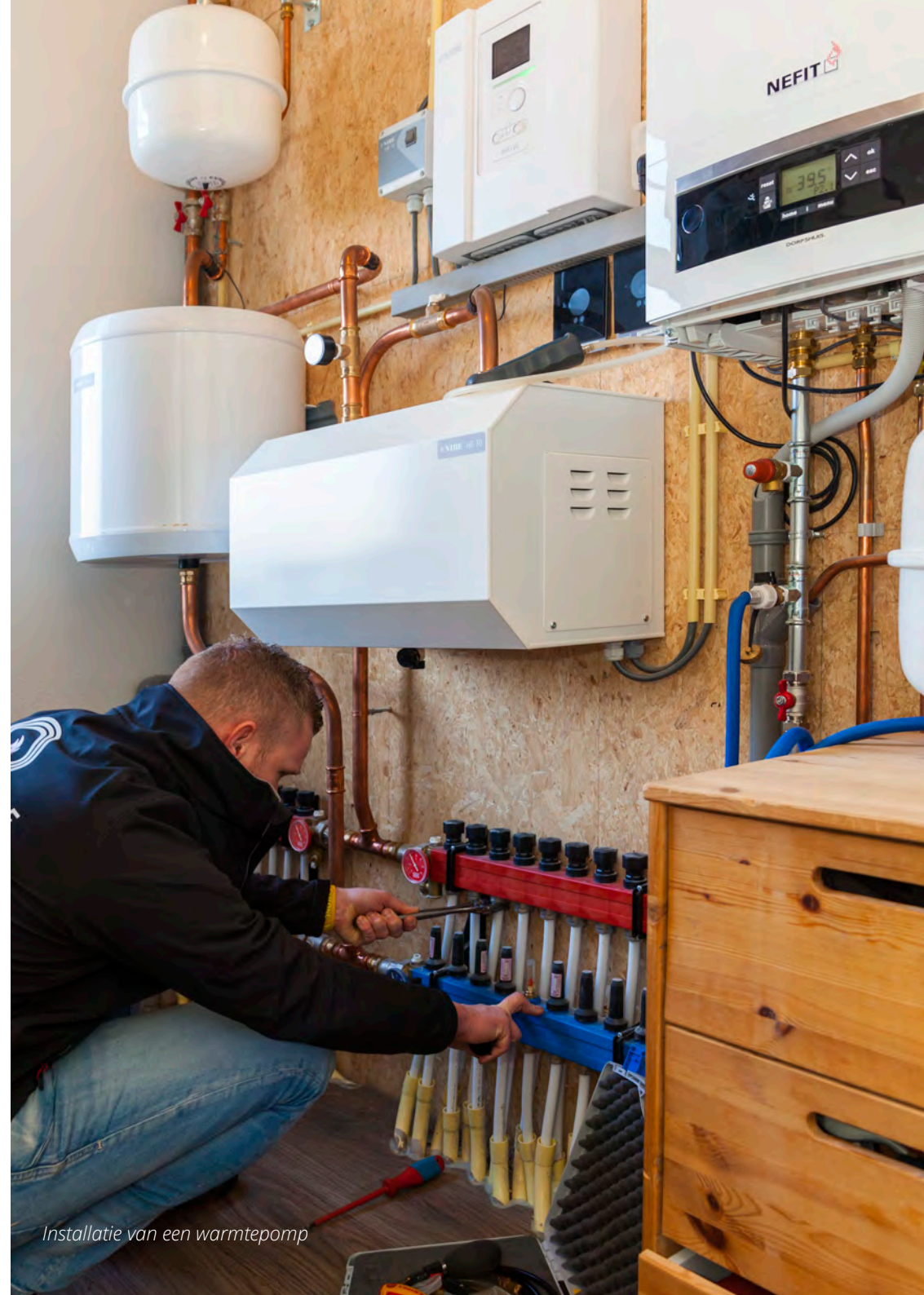
Het streven van de gemeenten is er op gericht dat in ieder duurzaamheidsinitiatief lokaal eigendom een plek heeft. Voor initiatieven op het gebied van wind- en zonne-energie wordt gekoerst op een lokaal eigendom van minimaal 50%. Dat sluit aan bij de afspraken die in het kader van het Klimaatakkoord zijn gemaakt.

Compensatie

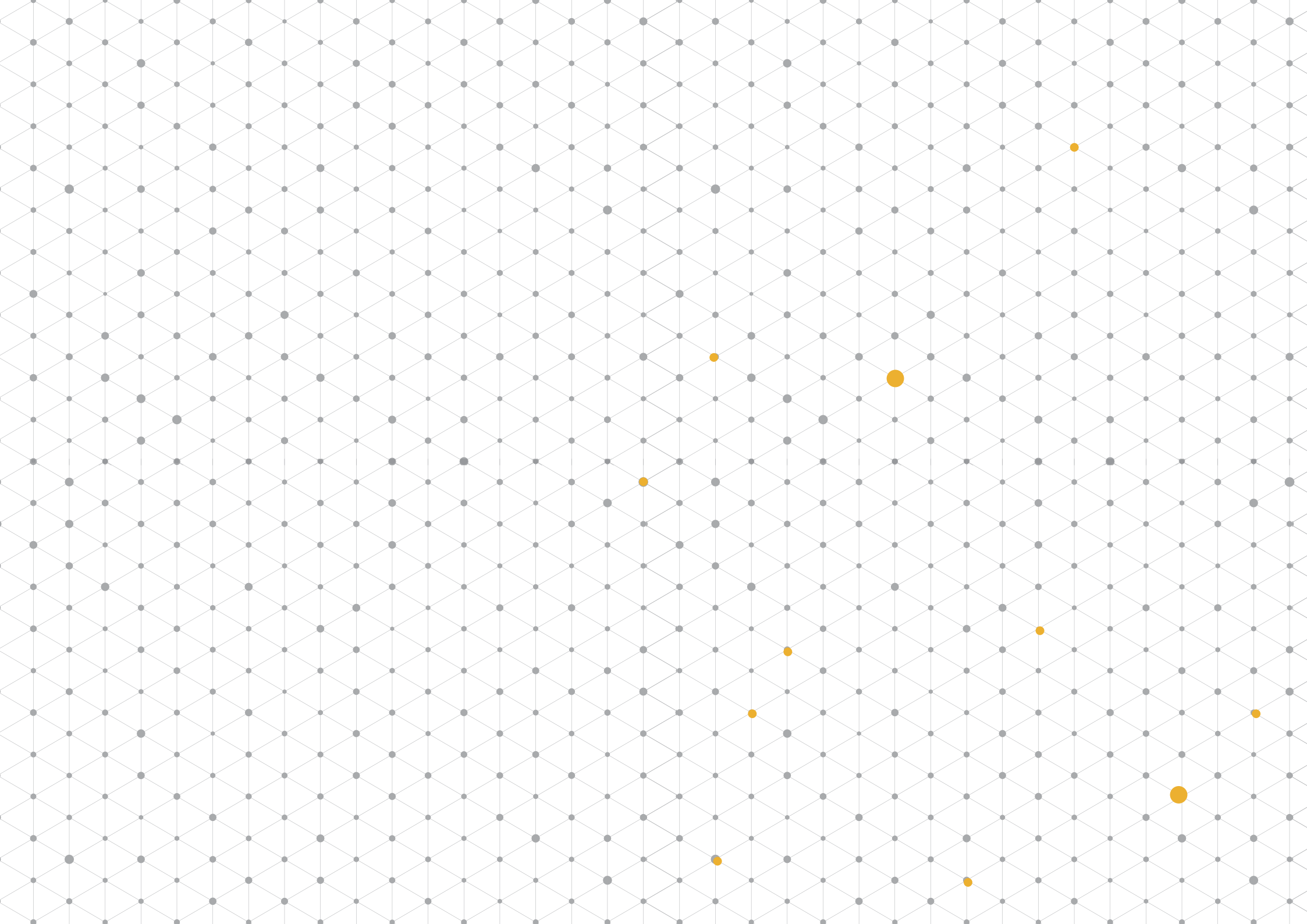
Tot slot, of aanvullend, bestaat de mogelijkheid om omwonenden van een duurzaamheidsinitiatief te compenseren om zo tegemoet te komen aan een eerlijke verdeling van de 'lusten en de lasten'. In de enquête hebben veel inwoners aangegeven dat ze een vorm van compensatie redelijk vinden, het liefst als korting op de energierekening. De initiatiefnemers van het project zullen in overleg met de betrokkenen moeten bepalen of en welke wijze van compensatie nodig en redelijk is. Daarbij kan de compensatie individueel zijn of bijvoorbeeld via een gebiedsfonds waar de omwonenden, dorpen of wijken zeggenschap over krijgen. De invulling van het gebiedsfonds is in beginsel vrij. Wel is het van belang dat er in het fonds een koppeling wordt gelegd met de leefbaarheid en de verduurzaming van de leefomgeving. Te denken valt aan de financiering van de verduurzaming van een buurthuis of het gesubsidieerd aanbieden van besparings- en verduurzamingsmaatregelen voor particulieren.

	Proces		Project			Procedure
WAT?	Locatiekeuze	Inpassing	Financieel	Exploitatie	Compensatie	Toets & besluitvorming
KEUZES	<ul style="list-style-type: none"> • plek • afstand • omvang 	<ul style="list-style-type: none"> • koppelkansen • meerwaarde landschap: biodiversiteit, recreatie, klimaatbestendigheid • zichtlijnen • ontsluiting 	<ul style="list-style-type: none"> • inleggen vermogen • rendement op inleg <p><i>coöperatief, bedrijfsmatig, individueel</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • voorfinanciering • opbrengst uit exploitatie • zeggenschap <p><i>coöperatief, bedrijfsmatig</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • individueel of collectief (gebiedsfonds) • lokale projecten <p><i>collectief, individueel</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • aansluiting provinciaal beleid • aansluiting gemeentelijk beleid (o.a. Visie 'Ruimte voor energie', Omgevingsvisie) • check afwegingskader (zie H7, H8 en H9) • businessplan • afstemming/afspraken netbeheerders
INWONERS-PARTICIPATIE	meeBEPALEN	meeBEPALEN	meeDOEN	meeSTUREN	meePROFITEREN	inspraak
RESULTAAT	meest wenselijke/gedragen locatie + grootte	uitgewerkt inrichtingsplan	rendement	winst, lokaal eigendom	profijt	omgevingsvergunning
DOEL	MOET LEIDEN TOT DRAAGVLAK & RUIMTELIJKE MEERWAARDE		MOET LEIDEN TOT LOKALE GEBONDENHEID			HAALBAAR PLAN

Overzicht participatie: proces en financieel



Installatie van een warmtepomp

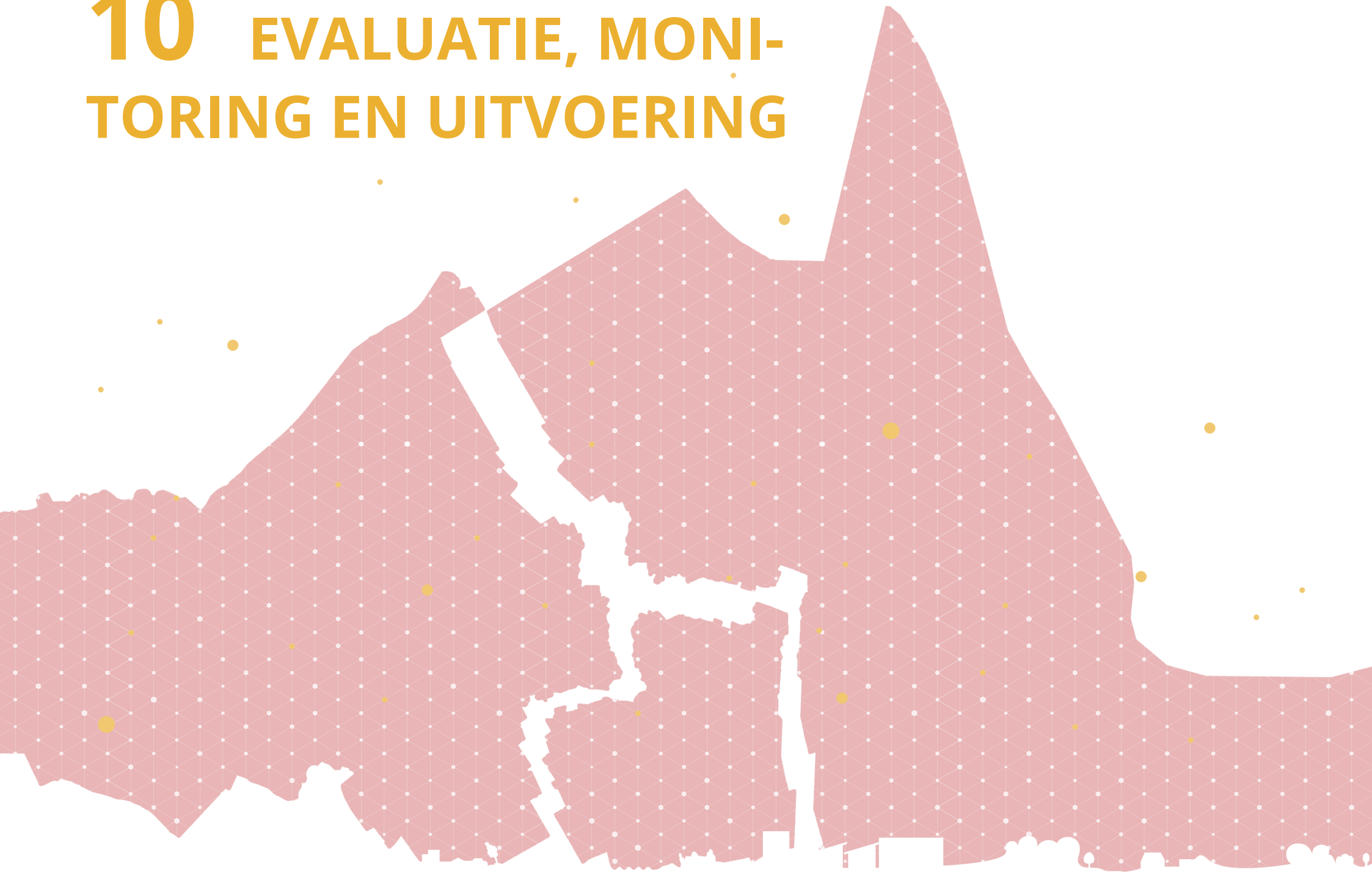


Deel 4

• UITVOERING



10 EVALUATIE, MONI- TORING EN UITVOERING



De energietransitie is een groot en langdurig proces. Met deze visie is koers bepaald voor de lange termijn en worden stappen gezet voor de komende tijd. Om te bepalen of er voldoende voortgang is, of de kaderstelling van de visie leidt tot passende initiatieven en of er knelpunten en aandachtspunten zijn die vragen om een aanscherping van de visie, is evaluatie en monitoring van groot belang.

Dat past ook in de filosofie van de Omgevingswet, waarin wordt geredeneerd vanuit een beleidscyclus. Geen statisch einddocument maar een visie die meebeweegt en aangepast wordt op de nieuwste inzichten en ontwikkeling.

10.1 Evaluatie

In de visie is aangegeven dat de gemeenten in eerste instantie gecontroleerd ruimte willen bieden aan initiatieven die aansluiten bij het tempo en de volgorde die voor ogen zijn (zie paragraaf 5.3). Dit is vertaald door vooreerst (bij) de kernen de ruimte te bieden voor vormen van hernieuwbare energie. In het landelijk gebied is ruimte voor 3 zonneparken (1 per landschapstype) en ruimte bij Oosterhorn.

Binnen afzienbare tijd na vaststelling van deze visie zal meer duidelijk worden over de RES en de verduurzamingsopgave die daar uit voortkomt voor de gemeenten. Dan is er ook meer en nieuwe duidelijkheid over de verduurzamingsopgave voor de gemeenten. De evaluatie van deze visie kan dan samen gaan en aansluiten bij de monitoring van de doelstellingen in het kader van de RES. Dan kan zowel de kwalitatieve kant van de energietransitie worden geëvalueerd (waar deze visie vooral op ziet) als ook de kwantitatieve voortgang.

De eerste evaluatie vindt plaats nadat de eerste ronde van initiatieven heeft plaatsgevonden. Daarover is meer opgenomen in paragraaf 10.3.

In de evaluatie wordt de werking en effectiviteit van de visie getoetst. Aan de hand daarvan wordt beoordeeld of deze visie en/of de gemeentelijke inzet (uitvoeringsprogramma) moet worden aangepast. Bijstelling kan zowel betekenen 'in de remmen knijpen' maar ook 'versnellen en voortgang maken'.

In de evaluatie worden ook de partners meegenomen die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van de visie. De gemeenteraad wordt over de evaluatie geïnformeerd.

10.2 Uitwerking visie

In de visie zijn vier speerpunten benoemd. Deze speerpunten krijgen niet in alle gevallen een uitwerking in deze visie. Voor een deel vragen ze verankering en uitwerking in andere beleidsstukken en voor een deel kan de uitwerking verschillen per gemeente of vraagt de uitwerking afstemming tussen gemeenten.

In het navolgende zijn een aantal punten benoemd waar de gemeenten na vaststelling van de visie verder aan zullen werken als opmaat voor de samenwerking in Eemsdeltaverband:

- Verankering van de besparingsambities in het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid.
- Verkennen van de mogelijkheden samen met de provincie Groningen om ruimte te kunnen bieden aan dorpsmolens.
- Blijvend communiceren over de ambities van de gemeente.
- Afstemmen van de resultaten uit de RES met deze visie.

Daarnaast zullen in navolging van deze visie twee uitvoeringsdocumenten worden opgesteld: een leidraad voor de financiële compensatie en een leidraad voor het toekennen van ontwikkelruimte voor parken in het landelijk gebied.

In bijlage 5 is een uitwerking van deze punten opgenomen als lijst met actiepunten.

10.3 Uitvoeringsparagraaf

De visie 'Ruimte voor energie' is een instrument om de volgende doelen te bereiken:

- Minimaal de eigen verduurzamingsopgave te realiseren.
- Goede ruimtelijke inpassing van vormen van hernieuwbare energie in de omgeving.
- Creëren van een gelijk speelveld voor inwoners en markt.
- Bepalen van een tempo dat navolgbaar is voor de inwoners.
- Borgenvan draagvlak en participatie.
- Evenwichtig verdelen van 'de lasten'.
- Tegengaan van mono-functionaliteit van vormen van hernieuwbare energie in het landschap.

De visie wordt begin 2020 vastgesteld. Vanaf dat moment is de nieuwe gemeente Eemsdelta nog niet actief. Om de bovenstaande doelen te kunnen bereiken is het daarom van belang dat de drie gemeenten vanaf de vaststelling van de visie nauw samenwerken en in de begeleiding en toetsing van initiatieven denken vanuit één gezamenlijke lijn zoals die in deze visie uiteen is gezet (hierna wordt daarom alleen de gemeente genoemd). Uiteraard houden de gemeenten tot 1 januari 2021 hun eigen bestuurlijke gezag.

Gedurende het proces zal het kader voorzien worden van verbeterpunten en op enig moment al dan niet met aanpassingen worden voorgelegd aan de nieuwe gemeenteraad ter herbevestiging.

10.3.1 Werking visie en afwegingskader

De visie kent (bewust) geen kwantitatieve en sturende opgave met een toewijzing van hectares zon en wind aan een bepaald gebied. In het kader van de RES wordt deze opgave gekwantificeerd.

Dat betekent dat in beginsel voldoende ruimte is voor initiatieven en dat het risico bestaat dat de feitelijke behoefte ver wordt overtroffen. De gemeente kiest voor een “begeleide landing”, wat inhoudt dat de gemeentelijke organisatie meedenkt en regie gaat voert op aangevraagde initiatieven en koppelkansen. Daarbij zijn volgorde en tempo sturend voor de hoeveelheid initiatieven die in eerste instantie doorgang kunnen vinden (zie paragraaf 5.3). Voor kleine windturbines volgt de gemeente de bestaande route via de bestemmingsplannen. Voor zonneparken is een fasering voorgesteld.

In de komende periode worden de uitgangspunten uit de visie uitgewerkt en (juridisch) geborgd. Belangrijk daarin is dat er zicht wordt gegeven op de wijze waarop de “begeleide” landing vorm wordt gegeven. Het kan immers zijn dat de uitvoering van een of meerdere initiatieven spanning met één van de doelen van de visie oplevert, bijvoorbeeld vanwege de maat en schaal van een initiatief. Maar dat kan ook doordat de aanvragen bij eerste inventarisatie de eigen energiebehoefte meer dan overtreffen en daarmee ook aan het navolgbare tempo dat de gemeente voor staat voorbij gaat. De gemeente moet de mogelijkheid hebben aan de ‘noodrem’ te trekken en zal zichzelf de tijd gunnen om tot een aanvaardbaar resultaat te komen.

De gemeente maakt in de aanpak onderscheid in het landelijk gebied én de gebieden welke deel uitmaken van de gebiedsontwikkeling rond Oosterhorn, bedrijven-

terreinen Fivelpoort, Farmsumerpoort en -haven of binnen het bebouwd gebied liggen.

De gemeente zal voor het landelijke gebied een periode van 4 maanden inbouwen waarin initiatieven die zich richten op dit gebied (wierden-, wegdorpen- en dijkenlandschap) bij de gemeente kenbaar kunnen worden gemaakt. Om tot een transparante afweging te komen voor het meest hoogwaardige initiatief zetten de gemeenten een tender uit. Binnen deze tender wordt een beoordelingskader opgesteld waarbij op verschillende onderdelen punten gescoord kunnen worden. De visie ligt aan de basis voor de beoordeling en weging. De precieze werkwijze en bijbehorende beoordelingscriteria worden nader uitgewerkt. Lokaal eigenaarschap en koppelkansen zullen zwaarwegend zijn bij de beoordeling.

Tijdens de tenderperiode en de tijd erna ontstaat duidelijkheid over het tempo, de schaal en omvang van projecten. Er ontstaat als het ware een virtueel samenhangend kaartbeeld (“dashboard”) van de invulling van het landschap. Alle initiatieven die betrekking hebben op de drie pilots in het landelijk gebied zullen de tenderprocedure moeten doorlopen. In deze periode zal de gemeente planologische medewerking verlenen voor afwijking van het bestemmingsplan voor projecten die zich richten op deze gebieden.

Mocht na de periode van 4 maanden een initiatief voor het landelijk gebied worden ingediend, zullen de gemeenten daar geen medewerking aan verlenen, tenzij in de indieningsperiode van 4 maanden onvoldoende initiatieven tot stand zijn gekomen en er daarmee nog vrije ruimte is binnen een landschapstype. Het initiatief zal dan worden beoordeeld, begeleid en gewogen volgens de principes van de visie.

10.3.2 Weigeringsgronden initiatieven

De gemeenten willen in ieder geval de mogelijkheid houden om initiatieven (voor windenergie en zonne-energie) te weigeren als:

- er een onevenwichtige verdeling of concentratie van initiatieven ontstaat binnen de landschapstypen;
- er een onevenwichtige verdeling of concentratie van initiatieven ontstaat binnen de gemeenten (uitgezonderd het gebied rond Oosterhorn), waardoor een landschap, dorp of stad onevenredig zwaar wordt belast;
- initiatieven in het gebied rond Oosterhorn onvoldoende zijn ingebed in,

onderdeel uitmaken van of onvoldoende bijdragen aan de integrale gebiedsontwikkeling zoals die door de gemeente is beoogd;

- er een scheefgroei ontstaat tussen de grootte en daarmee eigen energieopgave van een dorp, stad of gemeente en de grootte van het initiatief;
- een onevenredige afbreuk wordt gedaan aan bestaande landschappelijke, cultuurhistorische, stedenbouwkundige of natuurlijke kwaliteiten;
- het tempo van de aanvragen gezamenlijk onnavolgbaar wordt voor de inwoners;
- het participatieproces onvoldoende is doorlopen bij een plan zoals omschreven is in paragraaf 9.1 en 9.2.



Oude en nieuwe windenergie bij Loppersum

